

Ontwerp-Omgevingsvisie gemeente Voerendaal

Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Voerendaal, gelezen het collegevoorstel van 26 mei 2026, besluit;

Artikel I

In te stemmen met de vaststelling van de ontwerp-omgevingsvisie;

zoals is aangegeven in Bijlage A.

Artikel II

In te stemmen met het publiceren van de ontwerp-omgevingsvisie en het starten van de terinzagelegging voor de wettelijke termijn van zes weken.

Artikel III

Dit besluit treedt in werking op de dag waarop dit bekend wordt gemaakt.

Aldus besloten door het college van B&W van de gemeente Voerendaal op 26 mei 2026.

Details inzake de terinzagelegging worden in een aparte mededeling opgenomen die binnenkort gepubliceerd wordt.

Bijlage A

Omgevingsvisie gemeente Voerendaal

Hoofdstuk 1 Voorwoord

Voerendaal 2040: Leefbare dorpen, krachtig landschap en een verbonden regio

Voor u ligt de Omgevingsvisie Voerendaal 2040. Een visie die richting geeft aan hoe onze gemeente zich de komende vijftien jaar ontwikkelt. Een visie die laat zien hoe Voerendaal er in 2040 uit zou kunnen zien, en welke keuzes daarvoor nodig zijn. In een tijd waarin onze samenleefomgeving snel verandert, is het belangrijk om met elkaar scherp te hebben wat we willen bereiken en welke waarden voor ons leidend zijn.

Deze visie is geschreven voor iedereen die samen met ons aan die toekomst bouwt: inwoners, ondernemers, maatschappelijke organisaties, grondeigenaren, initiatiefnemers, (buur)gemeenten en onze regionale partners binnen Parkstad, Zuid-Limburg en daarbuiten. De Omgevingsvisie maakt duidelijk wat u van ons mag verwachten, maar ook wat wij nodig hebben om samen met u onze ambities waar te maken. Voerendaal staat voor grote opgaven. De woningbouwopgave, klimaatverandering, de energietransitie, de transitie van het landelijk gebied en veranderingen in mobiliteit, voorzieningen en landbouw vragen om een duidelijke koers. Ook verandert de manier waarop onze inwoners naar de samenleefomgeving kijken: de vraag naar nabijheid, kwaliteit en gezondheid wordt groter. De beschikbare ruimte staat onder druk en dat vraagt om slimme oplossingen en zorgvuldige integrale afwegingen.

Deze visie helpt ons om overzicht te houden en keuzes onderbouwd te maken. Ze beschrijft geen uitgewerkte projecten of maatregelen: daar zijn andere instrumenten van de Omgevingswet voor (omgevingsplan en omgevingsprogramma's). Deze visie is het strategisch kompas waarlangs wij toekomstige keuzes toetsen, gesprekken met initiatiefnemers voeren en beleid verder uitwerken. Wat deze Omgevingsvisie biedt, is een helder toekomstbeeld én een realistisch besef van de opgaven die daarbij horen. Deze visie laat zien waar onze kracht ligt: het karakteristieke landschap, onze hechte kernen, de nabijheid van regionale werklocaties en kennisinstellingen, en de sterke sociale en culturele basis van onze gemeenschap. Deze Omgevingsvisie biedt:

- een stevig fundament voor voorspelbare en transparante besluitvorming,
- kaders en richting voor thema's zoals wonen, landschap, economie, mobiliteit en voorzieningen,
- een integrale denklijn waarmee we nieuwe kansen herkennen en knelpunten vroegtijdig signaleren,
- een duidelijke rol voor Voerendaal in de regio: hoe wij bijdragen aan regionale ambities én hoe wij tegelijkertijd de kansen benutten die de regio ons biedt
- een herkenbaar verhaal over wie we zijn als Voerendaal, en hoe we dat willen behouden en versterken.

Wij nodigen u van harte uit om samen met ons een bijdrage te leveren aan een toekomstbestendig Voerendaal: een gemeente met leefbare dorpen, goed bereikbare voorzieningen en een landschap dat ons verbindt, in een regio die kansen biedt.

College van Burgemeester en Wethouders

Gemeente Voerendaal

Hoofdstuk 2 Samenvatting

De Omgevingsvisie Voerendaal 2040 'Leefbare dorpen, krachtig landschap, verbonden regio' schetst de langetermijnvisie voor de ontwikkeling van de gemeente. Deze visie fungeert als strategisch kompas voor ruimtelijke en maatschappelijke keuzes en biedt richting voor beleid, zonder concrete projecten vast te leggen.

De kern van de visie is 'goed voor elkaar': zowel sociaal als fysiek. Dit betekent sterke gemeenschappen, een gezonde samenleefomgeving en een goede regionale verbinding. De visie is opgebouwd rond drie hoofdambities.

De eerste ambitie luidt; 'sterke, verbonden en veerkrachtige Voerendaalse gemeenschappen'. De ambitie richt zich op het behoud en versterken van sterke, verbonden en veerkrachtige gemeenschappen in Voerendaal. We willen aantrekkelijke woonkernen behouden waar mensen zich thuis voelen, elkaar ontmoeten en passende toegang hebben tot voorzieningen. We zetten in op voldoende woningen, met aandacht voor doorstroming en verschillende doelgroepen. Voorzieningen blijven zo veel als mogelijk

dichtbij, of goed bereikbaar in de regio. Daarnaast leggen we de focus op gezondheid, sociale samenhang en veiligheid. Wij stimuleren een actieve gemeenschap en werken samen met inwoners en organisaties.

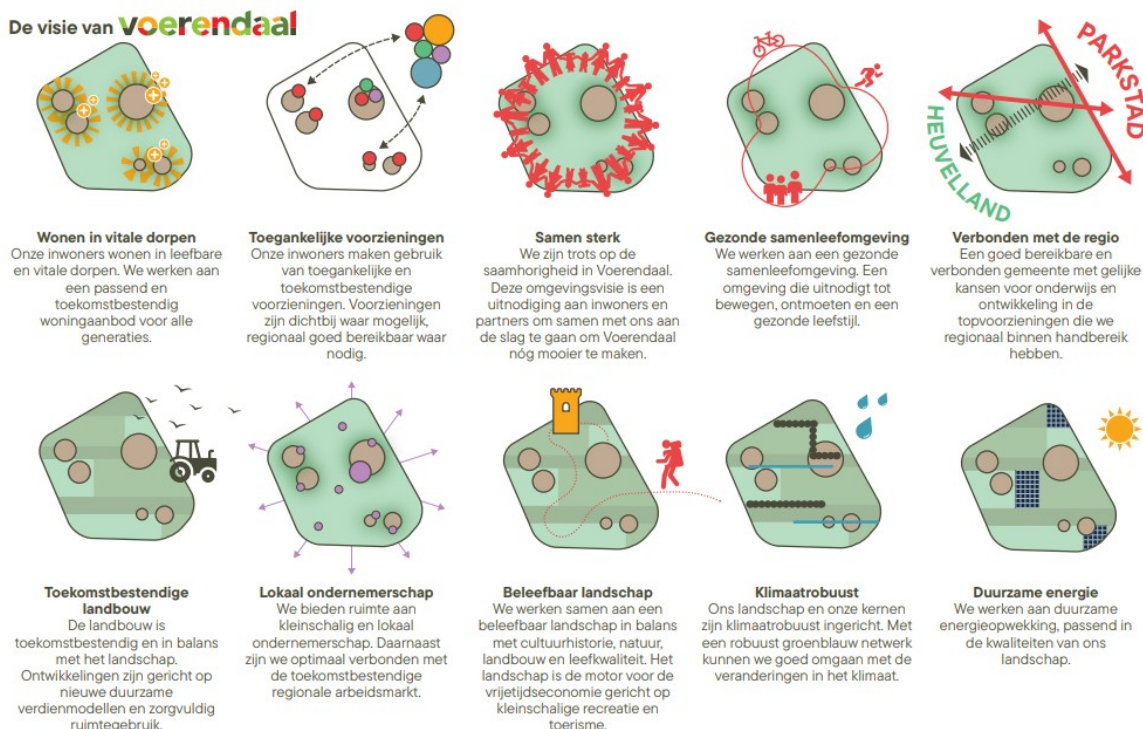
De tweede ambitie luidt; 'een landschap op trots op te blijven: groen, gezond en vol geschiedenis.' Het landschap en rijke erfgoed vormt de basis voor identiteit en leefkwaliteit van Voerendaal. Wij zetten in op versterking van natuur, biodiversiteit en waterbeheer. Klimaatadaptatie speelt een belangrijke rol, met aandacht voor wateropvang, vergroening en het tegengaan van hittestress. Ook de energietransitie wordt zorgvuldig ingepast in het landschap, waarbij wij rekening houden met de bestaande kwaliteiten. We zetten in op het behoud en beter beleefbaar maken van ons erfgoed. In het landelijk gebied streven we naar een balans tussen landbouw, natuur, recreatie en nieuwe functies.

De derde ambitie betreft; 'brede welvaart en toekomstkansen voor alle generaties.' Voerendaal is goed bereikbaar, en moet goed bereikbaar blijven en aansluiten op de regionale economie. Mobiliteit wordt duurzamer en veiliger, met aandacht voor fiets, openbaar vervoer en bereikbaarheid van voorzieningen. Daarnaast zetten we in op onderwijs, talentontwikkeling en een sterke aansluiting op de regionale arbeidsmarkt. De lokale economie blijft kleinschalig en passend bij de identiteit van de gemeente, terwijl regionale kansen worden benut. Ook recreatie en toerisme worden ontwikkeld in balans met landschap en leefkwaliteit.

De opgaven waar Voerendaal voor staat, gaan over de gemeentegrens heen. Samenwerking met onze partners in de (Eu)regio is daardoor essentieel om opgaven zoals woningbouw, mobiliteit en klimaat aan te pakken.

In de visie beschrijven wij vier belangrijke opgaven waar Voerendaal tot 2040 extra aandacht aan geeft, namelijk; een toekomstbestendig landelijk gebied, een toekomstbestendig en passend voorzieningenniveau, klimaatbestendige kernen en samenleefomgeving en een sterke sociale basis voor een veerkrachtige gemeenschap. Deze opgaven vormen de brug tussen visie en uitvoering. Wij gaan na het opstellen van deze visie aan de slag met het uitwerken van deze opgaven.

De visie van voerendaal

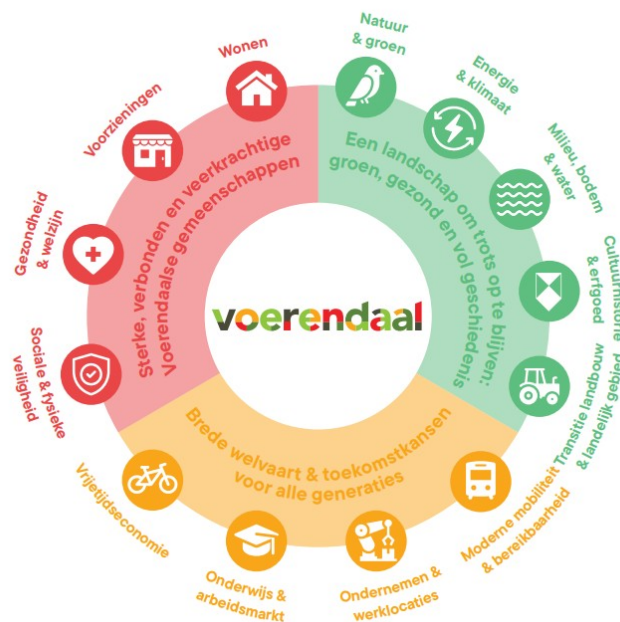
Hoofdstuk 3 Voerendaal 2040: Leefbare dorpen, krachtig landschap en een verbonden regio

Paragraaf 3.1 Het doel van de Omgevingsvisie

Onze Omgevingsvisie is een richtinggevend document voor de toekomst van Voerendaal. We geven een beeld van hoe Voerendaal er in 2040 uitziet: een toekomst waarin we het goed voor elkaar hebben én goed voor elkaar zijn. Een toekomst met:

- Leefbare dorpen – met een sterke sociale basis, voldoende en passende woningen en bereikbare voorzieningen;
- Krachtig landschap – met landbouw, natuur, klimaat, beleving en erfgoed in balans;
- Verbonden regio – met hoogwaardige voorzieningen binnen handbereik.

Deze visie beschrijft ons gewenste toekomstbeeld, de belangrijkste ambities voor de sociale én fysieke samenleefomgeving, de kwaliteiten van ons waardevolle landschap en de brede welvaart die we nastreven. Met samenleefomgeving bedoelen we de manier waarop de fysieke leefomgeving en de sociale samenleving met elkaar verbonden zijn. Samen dragen deze bij aan een sterke samenleefgemeenschap. Met deze visie geven we richting aan waar onze prioriteiten liggen, welke rol wij als gemeente nemen en welke rol inwoners en partners kunnen nemen om samen dit toekomstbeeld te realiseren.

Paragraaf 3.2 Indeling van de visie

Omgevingsvisies binnen Stadsregio Parkstad Limburg

In het Afstemmingskader GOVI's Parkstad is gezamenlijk een indeling vastgesteld in drie regionale ambities om de omgevingsvisies binnen de Parkstadgemeenten op elkaar af te stemmen. Dit drieluik vormt ook de basis voor de opbouw van onze Omgevingsvisie. Door aan te sluiten bij hetzelfde raamwerk ontstaat regionale samenhang, terwijl iedere gemeente de ruimte houdt om eigen accenten te leggen. Voor Voerendaal betekent dit dat wij de drie Parkstadambities hebben vertaald naar thema's en richtingen die specifiek voor onze gemeente relevant zijn. Thema's zoals het versterken van landschap, leefbaarheid in kernen, mobiliteit en het toekomstbestendig maken van het landelijk gebied, krijgen in deze indeling, naast diverse andere thema's, de focus. Door deze regionale structuur te combineren met de lokale identiteit en opgaven van Voerendaal, ontstaat een visie die herkenbaar Voerendaals is, maar tegelijkertijd goed aansluit op de koers van de bredere Parkstadregio. Deze kwaliteiten voor Voerendaal zijn onderverdeeld in drie hoofdthema's. Samen vormen zij de basis voor de indeling van onze Omgevingsvisie.

De rode draad: 'goed voor elkaar'

'Goed voor Elkaar' vormt de kern van onze visie. Voor Voerendaal heeft dit een dubbele betekenis. Het staat voor:

- De sociale kant van Voerendaal: een sterke, zorgzame en verbonden gemeenschap;
- én de fysieke kant van Voerendaal met een leefomgeving van hoge kwaliteit, met landschap, voorzieningen en toekomstperspectief goed op orde.

De sociale en fysieke domeinen komen samen in één integrale toekomst. We willen met deze visie laten zien hoe al deze domeinen gezamenlijk één samenhangend beeld vormen.

Onze drie ambities werken als één systeem

Drie ambities vormen de ruggengraat van de visie:

- Sterke, verbonden en veerkrachtige Voerendaalse gemeenschappen;
- Een landschap om trots op te blijven: groen, gezond en vol geschiedenis;
- Brede welvaart en toekomstkansen voor alle generaties.

Deze domeinen zijn met elkaar verweven. Zo ondersteunt bijvoorbeeld een gezonde leefomgeving ontmoeting en gezondheid, draagt het landschap bij aan recreatie, identiteit en vestigingskwaliteit, en verbindt mobiliteit dorpen, voorzieningen en vrienden en familie. Ook wonen staat in directe relatie tot zowel de sociale basis als de kwaliteit van het landschap.

Strategische keuzes & integraal werken

Om de ambities uit deze Omgevingsvisie daadwerkelijk te bereiken, is integraal werken noodzakelijk. Door trends zoals klimaatverandering, vergrijzing en de druk op de ruimte door woningbouwopgaven komen steeds meer opgaven samen in dezelfde fysieke én sociale ruimte. Dat vraagt om een brede afweging waarin belangen in samenhang worden bekeken en keuzes transparant worden gemaakt.

We zijn ons ervan bewust dat niet alles kan in Voerendaal. Sommige opgaven versterken elkaar, terwijl andere spanning opleveren. Daarom moeten we strategische keuzes maken: waar leggen we prioriteit, welke kansen benutten we en hoe maken we deze keuzes inzichtelijk? In deze visie positioneren we de toekomstrichting aan de hand van onze drie ambities. De opgaven die we op ons af zien komen, maar waar we na opstellen van deze visie nog een concreet plan voor uitwerken beschrijven we in hoofdstuk 8.

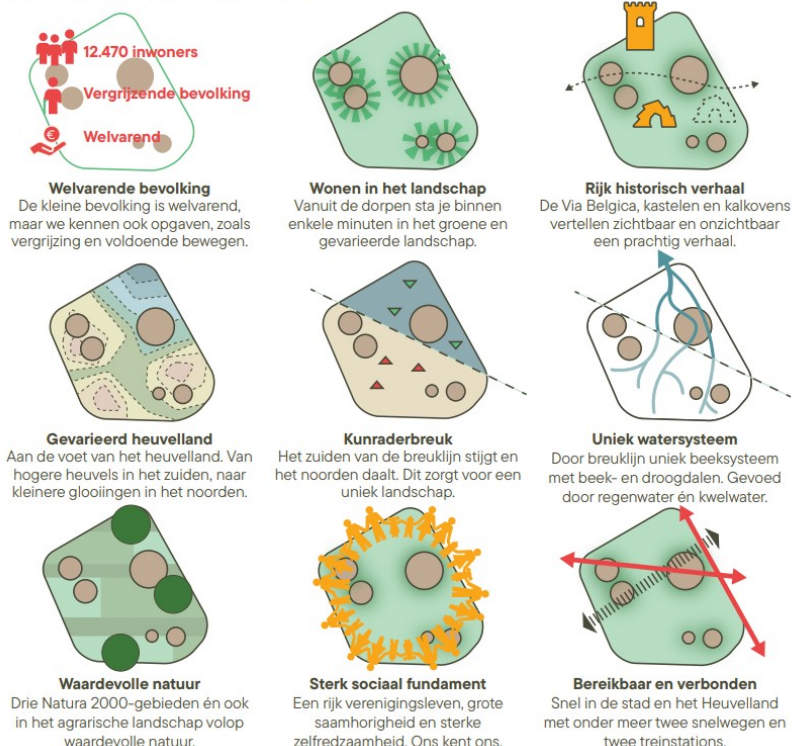
Integraal werken betekent dat we niet in losse domeinen denken, maar in samenhangende oplossingen die verschillende waarden en belangen combineren.

Paragraaf 3.3 Een gezonde, leefbare en verbonden gemeenschap

Een beeld zegt meer dan duizend woorden. Daarom hebben we waar mogelijk onze integrale visie uitgewerkt in een visiekaart. Hiermee geven we weer hoe we onze kernen, het landschap en de samenleefomgeving toekomstbestendig ontwikkelen. Het laat zien waar we waarde willen toevoegen, versterken en beschermen, zodat Voerendaal ook in 2040 een gezonde, leefbare en verbonden gemeenschap is. Dat doen we door te werken aan:

- Gezonde kernen met sterke ontmoetingsplekken, veilige loop- en fietsroutes, ruimte voor beweging en aandacht voor gezondheid.
- Een klimaatrobuust groenblauw raamwerk als drager van de samenleefomgeving, waarin biodiversiteit, water en klimaatadaptatie centraal staan.
- Wonen in balans, met aandacht voor doorstroming, kwaliteit en ontwikkelingen die passen bij het karakter van onze dorpen en het landschap.
- Toekomstbestendige landbouw die in harmonie met het landschap functioneert en bijdraagt aan bodemkwaliteit, natuur en de identiteit van Voerendaal.
- Sterke regionale verbindingen die de bereikbaarheid vergroten en kansen bieden voor werken, onderwijs en voorzieningen.
- Een kwalitatieve vrijetijdseconomie, kleinschalig en passend binnen het landschap, gericht op recreatie, erfgoed en beleving.
- Een energieneutrale samenleefomgeving, waarbij energieoplossingen zorgvuldig en landschappelijk verantwoord worden ingepast.

Het DNA van Voerendaal

Paragraaf 3.4 Onze gemeenschap aan de basis van deze toekomst

Aan de basis van ons toekomstbeeld staan altijd de inwoner, ondernemer, verenigingen en maatschappelijke partners van Voerendaal. Een samenlevingsomgeving is pas echt toekomstbestendig als het perspectief van onze gemeenschap er sterker van wordt. Daarom richten we ons op een gemeenschap waarin iedereen mee kan doen, zich veilig voelt, gezond kan leven en toegang heeft tot kansen, zowel dichtbij huis als in de regio. Een goed toekomstperspectief begint bij inwoners die zich verbonden voelen met hun omgeving, elkaar weten te vinden en samen willen bouwen aan het Voerendaal van 2040. Deze visie en integrale visiekaart laten zien hoe de fysieke keuzes die we maken bijdragen aan een sterke sociale basis: een Voerendaal dat zorgzaam en veerkrachtig blijft.

Deze omgevingsvisie markeert een nieuwe stap richting een toekomstbestendig Voerendaal. De afgelopen jaren hebben we veel bereikt op het gebied van landschap, leefbaarheid, erfgoed en gemeenschapskracht. Daar zijn we met recht trots op. Tegelijkertijd weten we dat we er nog niet zijn. De opgaven waar we voor staan worden groter, complexer en urgenter.

Juist in deze tijd vormt de kracht van Voerendaal onze grootste troef: een sterke sociale basis, een waardevol landschap en een gemeenschap die bereid is verantwoordelijkheid te nemen. Daarom zetten we nadrukkelijk in op samenwerking. We weten dat we als gemeente niet alles zelf kunnen. Wij zien deze visie als een uitnodiging aan inwoners en partners om kansen te verzilveren en samen met ons aan de slag te gaan voor een mooier en beter Voerendaal. Dat betekent ook dat we ruimte bieden aan initiatieven van inwoners die bijdragen aan een sterkere samenlevingsomgeving. We ondersteunen deze initiatieven, faciliteren hierbij en maken deze waar passend mede mogelijk. Dit doen we op veel verschillende manieren. Bijvoorbeeld door informatie te verstrekken, contact te leggen met de juiste personen en organisaties, mee te denken en soms ook financiële ondersteuning om een idee een zetje te geven. Samen met inwoners, organisaties en regionale partners werken we zo aan een toekomstbestendig en leefbaar Voerendaal.

In 2025-2026 zijn we in gesprek gegaan om op te halen hoe de gemeenschap denkt over het Voerendaal van nu en het Voerendaal van de toekomst. De resultaten hiervan zijn opgenomen in Bijlage III en verwerkt in de visie. We blijven ook na vaststelling van deze visie in gesprek met onze gemeenschap, zodat de uitvoering blijft aansluiten bij wat er leeft in Voerendaal. Deze visie nodigt inwoners, organisaties en partners uit tot meedenken én meedoen, vandaag én in de komende jaren, zodat we gezamenlijk verder werken aan een Voerendaal dat het goed voor elkaar heeft én goed voor elkaar blijft.

Wat vinden onze stakeholders?

Samenvatting resultaten participatieverslag

Pop-ups

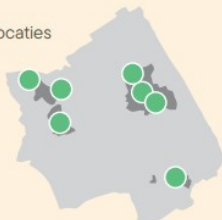

12 en 25 november 2025

70 deelnemers

7 locaties

Workshops

december 2025 & maart 2026

Maatschappelijke partners (30 deelnemers)
Regionale partners (7 deelnemers)
Bewoners en ondernemers (48 deelnemers)
Medewerkers gemeente (25 deelnemers)
College B&W (5 deelnemers)
Gemeenteraad (10 deelnemers)
Jeugdraad

Online enquête

12 november 2025 t/m 2 januari 2026

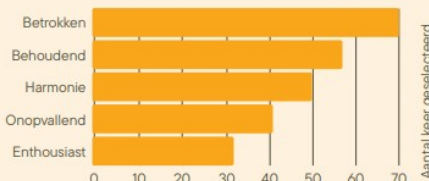

160 deelnemers

Prioritering enquête voor de omgevingsvisie

Woorden die bij de cultuur van Voerendaal passen

Opgaven omgevingsvisie volgens inwoners:

- Tevreden, maar zorgen over ontwikkeling
- De agenda van bewoners: gezond, veilig en prettig wonen
- Een integrale visie: duidelijkheid en samenhang voor inwoners
- Invloed en rolverdeling: wat binnen en buiten de gemeentelijke invloedssfeer valt
- Identiteit: vernieuwen zonder het dorps karakter te verliezen

Paragraaf 3.5 Behouden wat waardevol is, ontwikkelen waar dat moet

Voerendaal is een plek waar veel dingen goed gaan. Maar ook als je het goed hebt, moet je vooruitkijken. De wereld verandert: het klimaat, de economie, hoe we wonen, hoe we reizen en hoe we naar onze samenleefomgeving kijken.

Als we willen dat Voerendaal in 2040 nog steeds een fijne plek is om te leven, moeten we met de tijd meegaan zonder onszelf te verliezen. Dat betekent dat vasthouden aan wat waardevol is, niet hetzelfde is als alles willen behouden zoals het nu is. Behoud zonder beweging leidt uiteindelijk tot achteruitgang.

Daarom zetten we als Voerendaal in op een balans tussen koesteren en veranderen:

- We behouden waar we trots op zijn: onze gemeenschapskracht, het landschap, de identiteit van de dorpen.
- We veranderen waar dat nodig is om toekomstbestendig te blijven: in hoe we ruimte gebruiken, hoe we omgaan met energie, hoe we wonen en hoe we ons verplaatsen.
- We zijn flexibel en wendbaar, omdat nieuwe inzichten en omstandigheden om bijsturing kunnen vragen.

We kiezen bewust voor ontwikkelingen die bijdragen aan een leefbare, gezonde en duurzame toekomst voor onze inwoners. Ook als dat betekent dat we moeten veranderen wat we gewend zijn.

Paragraaf 3.6 Leeswijzer

Deze omgevingsvisie is ons strategisch kompas voor de toekomst van Voerendaal. We schetsen hiermee de stip op de horizon. De omgevingsvisie is geen uitvoeringsprogramma en geen resultaatsverplichting. Wij kunnen (zo ver in de toekomst) niet alles tot in detail vastleggen. De samenleving verandert, omstandigheden kunnen mee- of tegenzitten en regionale of landelijke ontwikkelingen kunnen nieuwe keuzes

vragen. Dat betekent dat sommige ambities sneller haalbaar zijn dan andere, en dat niet alle doelen volledig of exact zoals omschreven worden gerealiseerd.

Wat u wel van deze visie mag verwachten, is een duidelijke koers. Zij helpt ons om keuzes onderbouwd te maken, belangen af te wegen en samen met inwoners, organisaties en partners te werken aan een toekomstbestendig Voerendaal. Wanneer nieuwe inzichten ontstaan of omstandigheden wijzigen, scherpen we de koers aan via omgevingsprogramma's, het omgevingsplan of een actualisatie van de visie. Zo blijft de Omgevingsvisie een levend document: richtinggevend, realistisch en wendbaar tegelijk.

Iedere ambitie is uitgewerkt in een afzonderlijk hoofdstuk:

- Hoofdstuk 4: Ambitie 1 – Sterke, verbonden en veerkrachtige Voerendaalse gemeenschappen
- Hoofdstuk 5: Ambitie 2 – Een landschap om trots op te blijven: groen, gezond en vol geschiedenis
- Hoofdstuk 6: Ambitie 3 – Brede welvaart en toekomstkansen voor alle generaties

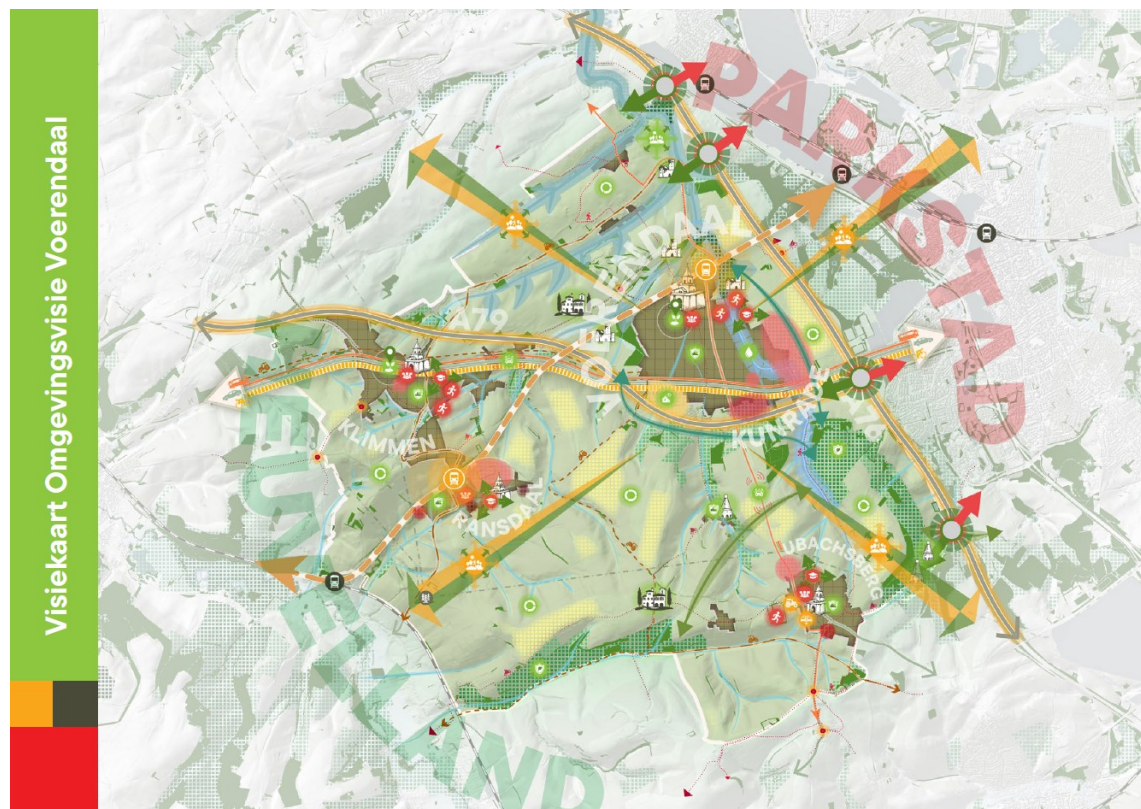
Hoofdstuk 7 gaat in op de positie van Voerendaal binnen de (Eu)regio en de samenhang met de omliggende gemeenten en regio's. In Hoofdstuk 8 worden de prioriteiten en opgaven uitgewerkt die voortvloeien uit deze omgevingsvisie. Hoofdstuk 9 beschrijft hoe de omgevingsvisie onder de Omgevingswet doorwerkt in beleid, uitvoering en vervolginstrumenten.

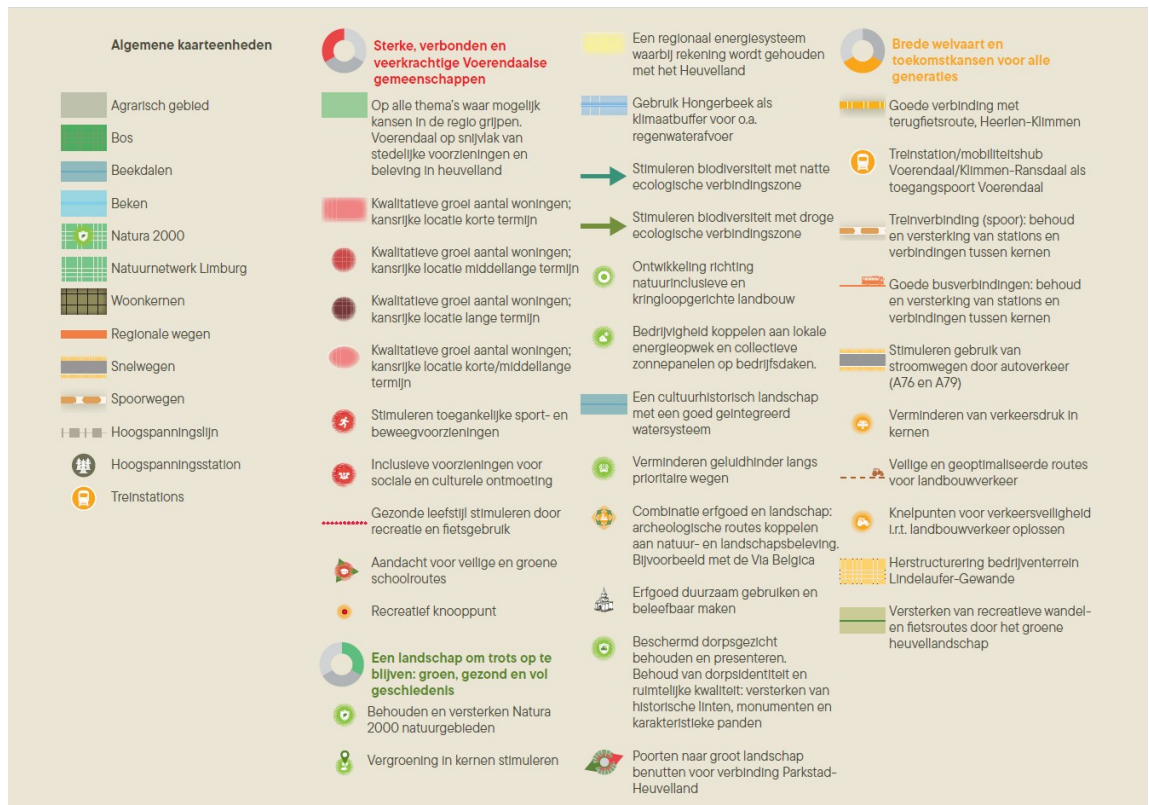
Een nadere toelichting op het DNA van Voerendaal en de uitkomsten van de participatieronde zijn opgenomen in Bijlage II en III van deze visie.

Opmerking: In deze Omgevingsvisie komen in de hoofdstukken gekleurde tekstkaders voor. Deze dienen als voorbeeldkaders en dienen uitsluitend ter illustratie en verduidelijking. Ze geven geen prioritering weer.

Opmerking: In deze Omgevingsvisie komen in de hoofdstukken tekstkaders voor. Deze dienen als voorbeeldkaders en dienen uitsluitend ter illustratie en verduidelijking. Ze geven geen prioritering weer.

Kaart Omgevingsvisie Voerendaal

Kaart Omgevingsvisie Voerendaal

Hoofdstuk 4 Sterke, verbonden en veerkrachtige Voerendaalse gemeenschappen

In Voerendaal leven we in dorpen en buurtschappen die al generaties lang warm en hecht zijn. Mensen kennen elkaar, zeggen gedag op straat en helpen elkaar wanneer dat nodig is. De rust, het groene heuvel-landschap en de smalle, rustige straten geven een gevoel van veiligheid en geborgenheid. Daarom is onze gemeente een fijne plek om te wonen. Inwoners waarderen de woonkwaliteit en dorpsidentiteit in de verschillende dorpskernen. Ze vinden wel dat er meer betaalbare woningen moeten komen en het makkelijker moet zijn om door te stromen naar de juiste woning. Ook vinden zij het belangrijk dat nieuwe woningen bijdragen aan een groeiende en vitale gemeenschap, waardoor het draagvlak voor voorzieningen wordt vergroot.

Wij zetten daarom in op gemeenschappen waar mensen zich thuis voelen, elkaar kunnen ontmoeten, veilig kunnen opgroeien en prettig oud kunnen worden. Waar wonen, voorzieningen en de samenleefomgeving aansluiten op wat inwoners nodig hebben. Dit doen we binnen Voerendaal én samen met omliggende gemeenten.

We willen dat al onze kernen leefbaar, veilig en goed bereikbaar blijven, voor jong en oud. We zorgen voor goede en betaalbare woningen, zodat mensen kunnen verhuizen wanneer dat nodig is. In de dorpen willen we dat voorzieningen zo veel mogelijk dichtbij blijven. Als dat niet kan, zorgen we dat ze goed en makkelijk bereikbaar zijn buiten het dorp. We houden er rekening mee dat het aanbod van voorzieningen ook afhangt van de markt. In de grotere dorpen moedigen we daarom een groter aanbod aan dat aansluit bij wat onze inwoners nodig hebben.

Gezondheid en welzijn zijn belangrijk. Iedereen moet kunnen bewegen, elkaar kunnen ontmoeten en toegang hebben tot zorg en ondersteuning. De openbare ruimte richten we zo in dat onze inwoners veilig kunnen lopen, fietsen en spelen. De sociale veiligheid wordt sterker wanneer bewoners elkaar blijven kennen en ontmoeten, bijvoorbeeld in buurthuizen en bij verenigen.

Als gemeente scheppen wij de voorwaarden voor deze ontwikkelingen. We werken keuzes uit in beleid, zoals het Masterplan Wonen. We werken samen met organisaties, ondernemers en buurgemeenten om voorzieningen, mobiliteit en veiligheid goed op elkaar af te stemmen. Zo houden we onze dorpen toekomstbestendig.

Maar de kracht van Voerendaal zit juist in de inwoners zelf. Zij brengen de dorpen tot leven met ontmoetingen, vrijwilligerswerk, verenigingen en initiatieven. Door mee te denken en samen te werken aan de samenleefomgeving, houden we onze dorpen warm, veilig en verbonden.

Paragraaf 4.1 Gezonde en vitale gemeenschappen

Toekomstbeeld: In 2040 beschikken wij over een gezonde samenleefomgeving waarin inwoners langer vitaal blijven, iedereen mee kan doen en zich mentaal én fysiek goed voelt.

Door de toenemende vergrijzing stijgt de behoefte aan toegankelijke zorg, ondersteuning en sociale verbondenheid. Tegelijkertijd staat de leefomgevingskwaliteit onder druk door factoren als luchtkwaliteit, geluid en een afname van groene ruimte. Deze ontwikkelingen vragen om een samenleefomgeving die gezondheid ondersteunt én kwetsbaarheden verkleint.

Voerendaal ontwikkelt zich naar een gemeente waar positieve gezondheid zichtbaar verankerd is in de inrichting van onze kernen. Een omgeving waarin ontmoeten, bewegen, groen en veiligheid vanzelfsprekende bouwstenen zijn van het dagelijks leven.

Gezondheid als fundament voor een fijne samenleefomgeving

Wij stimuleren een levensloopbestendige woonomgeving die gezond gedrag ondersteunt en inwoners helpt om op alle leeftijden vitaal te blijven. Groene openbare ruimte, veilige routes naar de belangrijkste plekken in onze gemeente, beweegruimte en plekken om elkaar te ontmoeten zijn basisvoorwaarden in onze dorpen. Wij nemen fysieke en mentale gezondheid integraal mee in onze ruimtelijke keuzes, in lijn met de landelijke beweging naar een gezonde samenleefomgeving.

Gezonde leefstijl wordt ondersteund door de openbare ruimte

De openbare ruimte nodigt uit om te bewegen, te spelen, te recreëren en elkaar te ontmoeten. Dit faciliteren wij door aantrekkelijke en toegankelijke wandel- en fietsroutes, groene buurten en verblijfsplekken, multifunctionele speel- en beweegplekken. Door functies als bewegen, groen, recreatie, zorg en ontmoeting te combineren ontstaan plekken die structureel bijdragen aan het mentaal én fysiek welzijn van onze inwoners. Sport-, speel- en beweegvoorzieningen blijven laagdrempelig, bereikbaar en toegankelijk voor alle doelgroepen.

Aandacht voor kwetsbare groepen en mentale gezondheid

Wij hebben bijzondere aandacht voor kwetsbare groepen, zoals ouderen die langer thuis blijven wonen, jongeren met beperkte toegang tot passende ontmoetingsplekken, inwoners met een beperking voor wie een toegankelijke leefomgeving essentieel is, en mensen met gezondheidsachterstanden. In Voerendaal hebben we een bovengemiddeld grote groep ouderen. Deze vergrijzing vraagt om zorg nabij, passende ondersteuning en mogelijkheden voor ontmoeting. Het voorliggende aanbod vanuit welzijn en de actieve rol van de burgerij spelen hierin een belangrijke rol. Door in te zetten op samenredzaamheid ondersteunen we inwoners om zo lang mogelijk zelfstandig thuis te kunnen wonen, met hulp van hun netwerk en de gemeenschap waar dat kan. Tegelijkertijd zetten wij in op het voorkomen van eenzaamheid en het versterken van mentale gezondheid en sociale samenhang, juist omdat steeds meer inwoners langer zelfstandig blijven wonen.

Samenwerking versterkt onze sociale basis

Onze sociale basis wordt versterkt door de samenwerking met inwoners, verenigingen, zorgaanbieders en maatschappelijke organisaties. We kunnen hierin als gemeente niet alles doen. Wij ondersteunen lokale buurt-initiatieven en vrijwilligers die bijdragen aan welzijn en verbondenheid in onze gemeenschap. De Voerendaalse kracht is dat we dit samen met de gemeenschap voor elkaar krijgen. Met de vrijwilligers, de mantelzorgers en de ondernemers.

Tekstkader: Positieve gezondheid is integraal verbonden met andere ambities

Gezondheid en welzijn zijn onlosmakelijk verbonden met andere domeinen in onze visie.

- *Veilige samenleefomgeving: veilige (school)routes, verkeersveiligheid en goed verlichte openbare ruimte dragen direct bij aan gezondheid.*
- *Milieukwaliteit: impact op het milieu heeft ook een impact op de gezondheid, denk aan geluid, bestrijdingsmiddelen en luchtkwaliteit. We sluiten aan bij landelijke normen om de milieukwaliteit en gezondheid in onze gemeente te waarborgen.*
- *Actieve mobiliteit: wandelen en fietsen bevorderen vitaliteit en sluiten aan op onze ambities voor duurzame en bereikbare mobiliteit.*

- *Recreatie & groen: groene en klimaatbestendige plekken bevorderen mentale gezondheid en nodigen uit tot bewegen.*
- *Voorzieningen & wonen: nabijheid van zorg- en ontmoetingsvoorzieningen versterkt de sociale basis en het dagelijks functioneren.*

Paragraaf 4.2 Een prettige woonomgeving voor jong en oud

Toekomstbeeld: In 2040 heeft Voerendaal leefbare, vitale en toekomstbestendige kernen, waar inwoners van verschillende generaties prettig kunnen wonen. De woningvoorraad is gevarieerd en passend en biedt ruimte aan starters en jonge gezinnen, de groeiende groep senioren, maar ook statushouders en arbeidsmigranten. Door vergrijzing en de toenemende behoefte aan levensloopbestendige woningen ontwikkelt Voerendaal zich tot een woonomgeving die inspeelt op veranderende levensfasen. Voerendaal blijft onderdeel van een bredere woningmarkt in Zuid-Limburg en de Euregio. We zorgen dat we aansluiten op de regionale dynamiek en opgave, zodat we op lange termijn een ruimtelijk gebalanceerd en kwalitatief woonaanbod kunnen bieden.

Woningaanbod verbreden, doorstroming stimuleren

De woningvoorraad sluit aan op de diverse woonbehoeften binnen onze gemeenschap. Wij sturen daarbij op meer balans in het aanbod, met aandacht voor starters, jonge gezinnen en senioren. Wij streven naar het vergroten van mogelijkheden voor deze doelgroepen om een woning te kopen in onze gemeente. Wij hebben daarin een faciliterende en toetsende rol. Wij stimuleren ontwikkelaars om de doorstroming in het woningaanbod te bevorderen door een samenhangend en passend aanbod voor verschillende levensfasen te realiseren, zoals betaalbare, innovatieve, mantelzorg- en levensloopbestendige woningen. Onze ambitie is om 450 nieuwe woningen tot 2032 gefaseerd te realiseren voor huidige en toekomstige inwoners. Binnen de mogelijkheden van de regionale woonruimteverdeling geven we voorrang aan lokale en regionale woningzoekenden.

Transformatie, verdichting en zorgvuldig ruimtegebruik mogelijk maken

Tegelijkertijd erkennen we dat veel Voerendalers van oudsher waarde hechten aan rust, ruimte en het behoud van het dorpse karakter, en daarom terughoudend zijn tegenover grootschalige veranderingen. Ontwikkeling is nodig om Voerendaal ook in de toekomst leefbaar en vitaal te houden, maar deze ontwikkeling moet passen bij de schaal en identiteit van onze dorpen. We geven daarom voorrang aan woningbouw binnen bestaand bebouwd gebied, met verdichting op geschikte plekken en uitbreidingen waar dit ruimtelijk en landschappelijk passend is. Transformatie en functiewijziging dragen bij aan een toekomstbestendige woningvoorraad en aan de kwaliteit van de kernen. Wij zijn ons ervan bewust dat woningbouwontwikkelingen binnen een kern vaak complex zijn om te realiseren. Daarom wegen we de groei per kern zorgvuldig af, in balans met het dorpse karakter, de landschappelijke kwaliteit en het draagvlak onder inwoners. Kansrijke ontwikkellocaties zien wij met name in de kernen Voerendaal, Kunrade, Ransdaal en Ubachsberg. Grondeigenaren, ontwikkelaars en woningcorporaties zijn hierbij belangrijke partners. Wij borgen actief voldoende betaalbare en kwalitatief goede sociale huur door structureel samen te werken met woningcorporaties.

Uitvoering en sturing

Wij nemen regie op een samenhangende en toekomstgerichte uitvoering van het woningbouwprogramma. Met het Masterplan Wonen als richtinggevend kader benutten we beschikbare instrumenten om te zorgen voor een evenwichtige woningbouwprogrammering en een woonaanbod wat aansluit bij de financiële draagkracht van onze samenleving.

Wonen, voorzieningen en gemeenschapsbehoeften aan elkaar koppelen

Bij woonontwikkelingen gaat het niet alleen om woningen. We kijken breder. Bij elke woonontwikkeling kijken we of die gekoppeld kan worden aan voorzieningen zoals onderwijs, zorg, sport en ontmoetingsplekken. Hierdoor blijven dagelijks leven en zorg nabij. Vaak is de gedachte dat dit zaken zijn die veel geld kosten, maar we weten dat er vaak ook creatieve alternatieven mogelijk zijn. Dit versterkt de leefbaarheid en houdt kernen vitaal als ontmoetingsplaatsen.

Tekstkader: Doorstroming op de woningmarkt te verbeteren

Doorstroming op de woningmarkt kan worden versterkt door ontwikkelingen die passen bij de verschillende levensfasen van inwoners. Denk daarbij aan:

- *Passende woningen voor senioren: wanneer ouderen kunnen verhuizen naar een woning die beter aansluit bij hun levensfase (bijvoorbeeld levensloopbestendig of gelijkvloers) ontstaat er ruimte in de bestaande woningvoorraad.*
- *Beschikbaarheid van gezinswoningen voor nieuwe generaties: door verhuizingen van doorstromers komen eengezinswoningen vrij voor starters en jonge gezinnen, wat helpt om kernen levendig en toekomstbestendig te houden.*
- *Initiatieven die beweging op de woningmarkt ondersteunen: lokale initiatieven zoals startersvoorzieningen, vormen van financiële ondersteuning en afspraken met woningcorporaties dragen bij aan het verbeteren van de doorstroming op de woningmarkt.*
- *Het Masterplan Wonen vormt het kader voor de gemeentelijke sturing op woningbouwontwikkelingen. Nieuwe woningbouwinitiatieven dienen te voldoen aan de gemeentelijke woningbouwprogrammering, waarbij als uitgangspunt geldt dat ontwikkelingen bijdragen aan een evenwichtige verdeling van woningtypen en segmenten, waaronder 30% sociale huur en 2/3e betaalbare woningen.*
- *Deze Omgevingsvisie en bovengenoemde uitgangspunten worden geborgd in het gemeentelijk volkshuisvestingsprogramma en vormen de basis voor verdere uitwerking in planvorming en overeenkomsten met ontwikkelende partijen.*
- *De gemeentelijke woningbouwopgave wordt periodiek en op basis van actuele regionale en landelijke prognoses bijgesteld en in afstemming met de woningmarkt- en woningbouwregio uitgewerkt, zodat deze aansluit op provinciale en nationale beleidsdoelen en op de specifieke opgaven voor aandachtsgroepen.*

Paragraaf 4.3 Toegankelijke en toekomstbestendige voorzieningen

Toekomstbeeld: we beschikken over toegankelijke, toekomstbestendige en goed bereikbare voorzieningen die de leefkwaliteit van onze gemeente ondersteunen. Soms zijn die voorzieningen beschikbaar in onze gemeente, maar soms alleen daarbuiten.

Door de vergrijzing, de verschuiving naar digitale dienstverlening en daarmee de afname van het draagvlak voor lokale voorzieningen, zijn goed bereikbare en nieuwe typen voorzieningen meer dan ooit bepalend voor de vitaliteit van onze gemeenschap. Voerendaal is in 2040 een gemeente waar maatschappelijke en kleinschalige economische voorzieningen elkaar versterken. Een gemeente waar voorzieningen afgestemd zijn op de veranderende behoefte van onze toekomstige generaties. Als we belangrijke voorzieningen niet in onze gemeente kunnen behouden, zorgen we ervoor dat deze belangrijke voorzieningen in de regio vanuit Voerendaal goed bereikbaar zijn.

Bereikbare voorzieningen op diverse schaalniveaus

Voorzieningen dragen bij aan de leefbaarheid en sociale samenhang in onze gemeente. Denk hierbij aan winkels, horeca, maatschappelijke voorzieningen en ontmoetingsplekken die het dagelijks leven ondersteunen en zorgen voor verbinding tussen inwoners. Tegelijkertijd heeft de gemeente, zowel bestuurlijk als organisatorisch, slechts beperkte directe invloed op het behoud en de ontwikkeling van commerciële voorzieningen. Het initiatief om voorzieningen te vestigen en in stand te houden ligt in belangrijke mate bij marktpartijen en andere initiatiefnemers. We kunnen hier als gemeente natuurlijk wel bij helpen. Bijvoorbeeld door het stimuleren en faciliteren van nieuwe ontwikkelingen en het scheppen van heldere randvoorwaarden. Dit vraagt betrokkenheid van partners, eigenaarschap en gemeenschapszin. Marktpartijen en maatschappelijke organisaties nemen hierbij initiatief. Wij als gemeente faciliteren en bewaken de samenhang en ruimtelijke kwaliteit.

In 2040 heeft Voerendaal een passend voorzieningenaanbod, dat meebeweegt met de veranderende behoeften van onze gemeenschap. Door goede verbindingen richting omliggende gemeenten, waaronder de Stadsregio Parkstad Limburg en specifiek Heerlen, kan Voerendaal optimaal gebruikmaken van het regionale aanbod voor de voorzieningen waarvoor in Voerendaal het draagvlak te klein is. De bereikbaarheid van voorzieningen, te voet, per fiets en per openbaar vervoer, blijft een belangrijk aandachtspunt en is verder uitgewerkt in Ambitie 3 (hoofdstuk 5).

Voorzieningen die passen bij een veranderende samenleving

De voorzieningenstructuur sluit in 2040 aan bij de behoeften van verschillende doelgroepen, zoals onze ouderen, jongeren, gezinnen, inwoners met een beperking, kwetsbare groepen maar ook nieuwe inwoners. De vergrijzing vraagt om een omgeving waar zorg, ondersteuning en ontmoeting dichtbij beschikbaar

zijn. We hebben daarom actief aandacht voor de koppeling tussen zorgvoorzieningen en wonen. Bijvoorbeeld door het ontwikkelen van ouderenhuisvesting in de nabijheid van bestaande of toekomstige voorzieningen. Ook toekomstige generaties profiteren van voorzieningen die flexibel en multifunctioneel zijn, en inspelen op een samenleving waarin digitale services een grotere rol spelen.

In 2040 nodigt de openbare ruimte uit tot ontmoeten, spelen, recreëren en bewegen. Groen, sportlocaties, speelplekken en buurtvoorzieningen versterken de gemeenschapsvorming en dragen bij aan zowel de fysieke als mentale gezondheid van onze inwoners. Deze plekken zijn toegankelijk, veilig en passen bij het dorps karakter van Voerendaal. De gemeenschap speelt een belangrijke rol in het organiseren van lokale initiatieven voor ontmoeting, welzijn, cultuur en sport. Wij ondersteunen dergelijke initiatieven waar dit bijdraagt aan de brede leefkwaliteit in onze gemeenschap.

Tekstkader: De Burgerij: ontmoetingsplek en sociaal netwerk

De gemeente Voerendaal organiseert samen met ruim honderd vrijwilligers een breed palet aan activiteiten binnen De Burgerij. In elke kern is een "Hoeskamer" aanwezig. Een warme en toegankelijke ontmoetingsplek waar inwoners kunnen aansluiten voor een maaltijd, een praatje of ondersteuning bij vragen over wonen, welzijn of zorg. Daarnaast worden specifieke functies georganiseerd op plekken waar ze het meeste effect hebben. Zo wordt een taalclub aangeboden op de locatie waar De Burgerij en de bibliotheek samenwerken, waardoor inwoners laagdrempelig kunnen leren en ontmoeten. Vrijwilligers ondersteunen ook op andere manieren. Voorbeelden hiervan zijn de boodschappenbus, waarbij inwoners samen boodschappen doen, en het buurtteam, dat helpt bij kleine klussen thuis. Deze initiatieven versterken het dagelijks leven in de dorpen en dragen bij aan zelfstandigheid, ontmoeting en onderlinge verbondenheid.

Paragraaf 4.4 Een veilige samenleefomgeving voor alle inwoners

Toekomstbeeld: In 2040 is Voerendaal een gemeente waar inwoners zich veilig voelen, waar de openbare ruimte prettig, overzichtelijk en toegankelijk is ingericht, en waar sociale veiligheid wordt versterkt door een hechte gemeenschap. We zijn een gemeente waar fysieke en sociale veiligheid én openbare orde vanzelfsprekende onderdelen zijn van het dagelijks leven. De toenemende vergrijzing, druk op de leefomgevingskwaliteit, klimaatrisico's en de groei van digitale risico's vragen om een brede benadering van veiligheid. In 2040 is onze gemeente een plek waar fysieke én sociale veiligheid vanzelfsprekende onderdelen zijn van het dagelijks leven.

Sociale en fysieke veiligheid als basis

Een veilige samenleefomgeving vormt de basis voor vitaliteit, gezondheid en gemeenschapsvorming. Wij streven naar een Voerendaal waar onze inwoners zich, net als nu, op elk moment van de dag veilig kunnen verblijven, verplaatsen en ontmoeten. Daarbij is verkeersveiligheid voor onze inwoners van groot belang.

Veiligheid nemen wij integraal mee in ruimtelijke keuzes bij ontwikkelprojecten, transformaties en herinrichtingen. Ontwerp, gebruiksfuncties en landschappelijke inpassing dragen bij aan fysieke en sociale veiligheid. Daarbij houden wij rekening met milieu- en omgevingsveiligheid, zoals waterveiligheid, bodemkwaliteit, spuitcirkels en infrastructuur. Wij sluiten daarbij aan bij de landelijke en regionale normen en kaders die hiervoor reeds bestaan of nog worden ontwikkeld. Veiligheid is een gezamenlijke opgave in het kader van een weerbare samenleving. Wij werken als gemeente nauw samen met diverse partners, zoals onder andere politie, veiligheidsregio en zorgpartijen, evenals netwerkpartners binnen Openbare Orde en Veiligheid. Wij sluiten aan op regionale ambities om inwoners en bezoekers beter te beschermen tegen gezondheidsrisico's, rampen en crisis. Ook inwoners, verenigingen en bedrijven spelen hierin een belangrijke rol. Een weerbare en veerkrachtige samenleving kan zowel het risico op verstoringen minimaliseren als zich snel herstellen en aanpassen aan nieuwe omstandigheden.

Tekstkader: Ruimtelijke inrichting en ontwerp

Een veilige openbare ruimte is overzichtelijk, goed bereikbaar en uitnodigend ingericht. Voorbeelden zijn:

- open, groene en goed verlichte plekken
- duidelijke zichtlijnen
- verkeersveilige straten en kruispunten
- veilige en toegankelijke voetpaden

Veilige (school)routes

Veilige schoolroutes vormen een essentieel onderdeel van de samenleefomgeving, zowel binnen kernen als tussen dorpen. Voetgangers, fietsers, ouderen, mensen met een beperking en andere kwetsbare groepen krijgen extra aandacht.

Sociale veiligheid

Sociale veiligheid wordt versterkt door ontmoetingsplekken waar mensen elkaar zien en kennen. Denk hierbij aan plekken als de supermarkt, het schoolplein, de sportkantine en andere dagelijkse voorzieningen waar mensen elkaar vanzelfsprekend ontmoeten. Jongeren beschikken over veilige en uitnodigende plekken voor ontmoeting en ontspanning, zoals Jongeren Ontmoetings Plekken.

Criminaliteit en digitale veiligheid

Wij zetten in op toezicht en het veilig houden van kwetsbare locaties waar illegale activiteiten kunnen ontstaan. Ook digitale veiligheid wordt steeds belangrijker. De aanpak van cybercrime, online bewustzijn en digitale weerbaarheid maakt daarom in 2040 vanzelfsprekend onderdeel uit van onze veiligheidsopgave.

Hoofdstuk 5 Een landschap om trots op te blijven: groen, gezond en vol geschiedenis

Voerendaal is gevormd door het heuvellandschap, de beekdalen en de Kunrader kalksteen die je overal terugziet. Dit landschap vertelt ons wie we zijn. Generaties inwoners groeiden hier op tussen de plateaus, dalen, boerderijen, wijngaarden en boomgaarden. Veel mensen voelen zich sterk verbonden met het buitengebied. De rust, de vergezichten en de vele wandelpaden geven ruimte en ontspanning. Dat waarderen onze inwoners enorm.

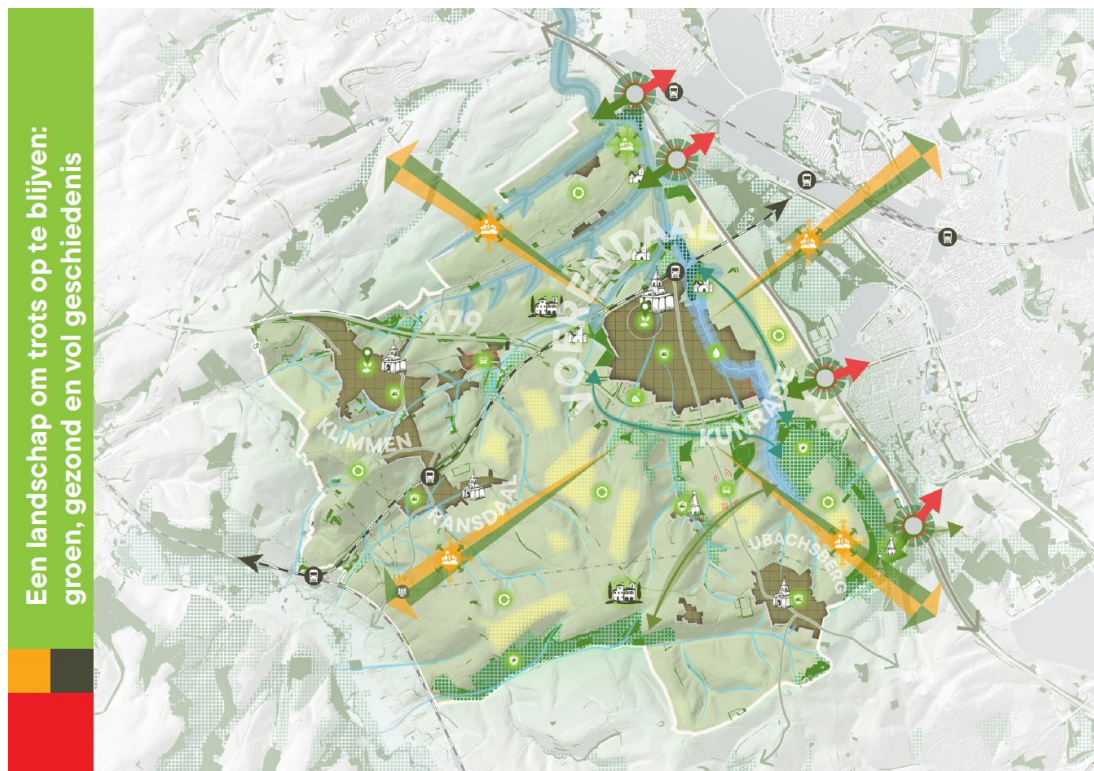
Tegelijk maken inwoners zich zorgen. De natuur gaat achteruit, er verdwenen heggen en houtwallen en er is vaker droogte of wateroverlast. Ook staat het groen in de kernen onder druk. Het rijke erfgoed, zoals kastelen en vakwerkboerderijen, wordt niet altijd goed gezien of benut.

Daarom zetten we in op een toekomst waarin ons landschap, de natuur en het erfgoed weer sterker worden. We willen een omgeving die herkenbaar blijft, waar planten en dieren voldoende ruimte hebben en waar water veilig kan worden opgevangen. We willen ook een landschap waar inwoners kunnen genieten van natuur, cultuur en het buitenleven. Duurzame landbouw blijft daarbij een belangrijk onderdeel.

We beschermen het landschap door zorgvuldig om te gaan met bodem, water en milieu en ons erfgoed te behouden. Door meer groen en ruimte voor water te creëren kunnen we beter omgaan met droogte en hevige regen. We herstellen belangrijke ecologische verbindingen en versterken landschapselementen zoals heggen, graften, poelen en bloemrijke randen.

Ons erfgoed maken we beter zichtbaar. Het vertelt het verhaal van Voerendaal en biedt kansen voor kleinschalige recreatie. Voor energieopwekking kiezen we oplossingen die passen bij het landschap. Dat betekent zorgvuldige vormen van energieopwekking die het landschap niet schaden. Ook het landelijk gebied beweegt mee: met duurzame, natuurinclusieve landbouw, natuurherstel en recreatie die past bij het landschap en bij de schaal van Voerendaal.

De gemeente werkt hierbij samen met inwoners, boeren, natuurorganisaties en regionale partners. Inwoners helpen bijvoorbeeld mee aan groenprojecten of het onderhoud van wandelpaden. Boeren blijven belangrijke beheerders van het landschap en werken steeds vaker op een natuurvriendelijke manier. Samen zorgen we ervoor dat het landschap van Voerendaal levend, gezond en herkenbaar blijft voor de toekomst.

Paragraaf 5.1 Klimaatadaptieve natuur en een robuust groenblauw netwerk

Toekomstbeeld: In 2040 beschikt Voerendaal over een veerkrachtig en klimaatadaptief groenblauw landschap dat water kan vasthouden, biodiversiteit versterkt en bijdraagt aan een gezond en aantrekkelijk leefmilieu. Door groeiende klimaatrisico's, zoals hittestress, droogte en toegenomen piekbuien, komt de samenleefomgeving steeds meer onder druk te staan. Deze ontwikkelingen vragen om een landschap en

openbare ruimte die meebewegen met klimaatverandering en natuurlijke systemen de ruimte geven. Voerendaal ontwikkelt zich tot een gemeente waar natuur, water en landschap samen een sterk fundament vormen voor gezonde kernen, toekomstbestendige landbouw en een hoge biodiversiteit. Het groenblauwe netwerk is in 2040 een herkenbaar en beleefbaar onderdeel van het landschap.

Klimaatadaptieve natuur als basis voor een toekomstbestendige samenleving

Wij werken aan een robuuster natuurlijk systeem binnen het Nationaal Landschap Zuid Limburg. Dit doen we door het behouden en versterken van een netwerk van natuurkernen, landschapselementen en grensoverstijgende ecologische verbindingen. Hierdoor kan het landschap beter omgaan met droogte, hitte en wateroverlast (waarbij de mate van overlast sterk verschilt per gebied en kern), en neemt de biodiversiteit in onze gemeente toe. Het landschap biedt ruimte aan natuurlijke processen, waarbij beekdalen, waterbergingsgebieden, groene corridors en natuurlijke oevers één samenhangend netwerk vormen.

Dat kunnen we als gemeente niet alleen. Hiervoor werken we samen met onze partners zoals de Provincie, het Waterschap en terreinbeheerders. Wij bouwen voort op het principe “water en bodem sturend” als leidend uitgangspunt voor ruimtelijke keuzes. Natuurinclusief handelen wordt steeds meer een vanzelfsprekende basis bij nieuwe ontwikkelingen, zowel in onze kernen als in het buitengebied.

Vergroting van biodiversiteit en herstel van groene structuren

Het landschap vertelt ook het natuurlijke verhaal van Voerendaal. De gemeente is rijk aan natuurgebieden, waaronder drie Natura 2000-gebieden: het Geleenbeekdal, het Geuldal en de Kunderberg. Deze gebieden vormen belangrijke natuurkernen met een bijzondere ecologische waarde. Het unieke bodem- en geologisch systeem van Kunrader kalksteen, löss en plateaus zorgt voor natuurtypen die zeldzaam zijn in Nederland, zoals kalkgraslanden, hellingbossen en orchideeënweides. We zetten ons in voor het behoud en versterking van deze natuurgebieden waar dat mogelijk is. Ook buiten de grote natuurgebieden werken we aan het vergroten van de biodiversiteit. Wij versterken de groene structuren in onze kernen en het buitengebied. Vergroening, zoals bomen, groene straten en verkoelende verblijfsplekken, draagt bij aan klimaatadaptatie door hittestress te verminderen en versterkt de gezondheid en leefkwaliteit van onze inwoners. In het landelijk gebied maximaliseren we de ecologische meerwaarde van de aspecten waar we als gemeente grip op hebben. Wij hebben bijvoorbeeld aandacht voor ecologisch bermbeheer, bloemrijke randen en het versterken van ecologische verbindingen. Bufferzones langs beken en kwetsbare natuurgebieden verminderen de druk op waardevolle ecosystemen.

“We hebben mooie natuur dichtbij en onze kernen zijn mooi verdeeld in ruimte en het glooiend landschap.”

Inwoner tijdens participatieronde, 2025.

Een landschap dat water vasthoudt, bergt en vertraagd afvoert

Het landschap biedt ruimte voor het langer vasthouden en vertraagd afvoeren van water, zowel binnen de kernen als in het buitengebied. Dit voorkomt wateroverlast in natte periodes en watertekort in droge periodes. Herstel en versterking van beekdalen zijn hierin cruciaal. Zij zorgen voor een robuust systeem dat natuur en landbouw ondersteunt.

Tekstkader: Water en geologie als dragers van het Voerendaalse landschap

Voerendaal speelt een belangrijke rol in de opvang en geleiding van water uit hoger gelegen delen van Zuid-Limburg. De beekdalen, hellingen en plateaus vormen samen een natuurlijk systeem waarin water wordt vastgehouden, geborgen en vertraagd wordt afgevoerd. Dit systeem wordt steeds belangrijker nu extreme neerslag en langere droogteperiodes vaker voorkomen.

Onder de gemeente loopt de Kunraderbreuk, een nog altijd actieve breuklijn die het landschap sterk heeft gevormd. Door beweging in de aardkorst zijn delen van het gebied omhoog gekomen en andere juist gezakt. Op deze breukplekken doorbreken harde en zachte grondlagen elkaar, waardoor grondwater omhoog kan komen. Zo ontstonden bronnen en de Geleenbeek, die wordt gevoed door kwelwater en regenwater.

De beek heeft zich in de loop van de tijd diep in het landschap ingesneden en vormt een belangrijke natuurlijke structuur voor natuur, water en recreatie. Deze geologische en hydrologische kenmerken bepalen niet alleen het karakteristieke reliëf van Voerendaal, maar ook hoe we met water en bodem omgaan

richting de toekomst. Ze laten zien waar ruimte is voor waterberging, waar natuur zich kan versterken en waar het landschap kwetsbaar is.

Bij hevige neerslag kan water snel van de plateaus naar de dalen stromen, waardoor waterberging en natuurlijke opvang in beekdalen belangrijk zijn om overlast te beperken.

Samenwerken aan een beleefbaar landschap

Het landschap van Voerendaal vormt een van onze sterkste kernkwaliteiten. Het is de drager van identiteit, leefkwaliteit en beleving. De ligging als entree naar het Zuid-Limburgse heuvellandschap geeft Voerendaal een uniek karakter. De glooiende hellingen, open plateaus, en de kenmerkende afwisseling van landbouwgronden, bosranden, wijngaarden, kalkgraslanden en beekdalen vormen een levend mozaïek dat overal herkenbaar is. Onze dorpen liggen midden in dit landschap: vanuit vrijwel iedere kern sta je binnen enkele minuten tussen de velden of aan de rand van een beekdal. Deze nabijheid van het buitengebied bepaalt in hoge mate de kwaliteit van het dagelijks leven in Voerendaal.

Wij streven naar een landschap waarin natuur, cultuurhistorie en recreatie elkaar versterken. Inwoners, boeren, organisaties en vrijwilligers zijn hierbij belangrijke partners. Wij ondersteunen en stimuleren lokale initiatieven welke bijdragen aan de landschappelijke diversiteit en het behoud van ons traditioneel groen erfgoed. We zorgen er tevens voor dat de landbouw zich in balans met de landschappelijke kwaliteiten ontwikkelt, zodat economische vitaliteit hand in hand gaat met biodiversiteit en de herkenbaarheid van het gebied.

Tekstkader: Voorbeelden van een klimaatadaptieve inrichting van de samenleefomgeving

Voorbeelden van maatregelen die bijdragen aan het voorkomen van wateroverlast en hittestress zijn:

- wadi's en groene infiltratiezones en groene oevers
- minder verharding en vergroende straten met schaduwrijke bomenrijen en groene parkeerplaatsen
- groene daken
- afkoppelen van regenwater van daken
- groene natuurspeeltuinen en dorspleinen met schaduwrijke zitplekken

Paragraaf 5.2 Energietransitie als motor voor een duurzame toekomst

Toekomstbeeld: In 2040 is Voerendaal een energieneutrale en duurzaam ingerichte gemeente, met toekomstbestendige energie en warmtesystemen die passen bij het landschap en de schaal van onze kernen. De versnellende energietransitie en toenemende elektrificatie zorgen voor een groeiende energievraag, terwijl netcongestie en beperkte ruimte ons vragen om slimmer, efficiënter en lokaler met energie om te gaan.

Deze ontwikkelingen vragen om een integrale benadering waarbij energiebesparing, opwek, opslag en infrastructuur in samenhang worden bekeken. Voerendaal ontwikkelt zich naar een gemeente waar energieopwekking zorgvuldig is ingepast in het landschap, waar inwoners kunnen participeren in lokale energiesystemen en waar duurzame keuzes bijdragen aan een robuuste en aantrekkelijke samenleefomgeving.

Op weg naar een energieneutrale gemeente in 2040

Wij sluiten aan bij nationale en regionale ambities voor CO₂ reductie, energieneutraliteit en een circulaire economie. In 2040 is onze energievraag fors verminderd door duurzame woningbouw, isolatie en efficiënte warmtesystemen. De energietransitie zien wij als een integrale ruimtelijke opgave, omdat energievoorziening steeds directer verbonden is met wonen, mobiliteit, netcapaciteit, sociaal domein en economische ontwikkeling.

Bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen reserveren wij tijdig ruimte voor energie-infrastructuur, zoals transformatorstations, kabels, leidingen en toekomstige opslag. Wij bereiden ons voor op een gasloze gemeente in 2050, in lijn met nationale doelstellingen, en ondersteunen een geleidelijke en haalbare overgang voor inwoners en bedrijven. Wij kunnen dit niet alleen, en doen dit daarom in samenwerking met onze partners, zoals netbeheerders.

Duurzame en landschappelijk ingepaste energieopwekking

Wij streven naar de energieneutrale gemeente in 2040, maar vinden het ook belangrijk dat de maatregelen die we hiervoor moeten nemen goed in ons landschap passen. Wij houden ons hiervoor aan regionaal beleid voor energieopwekking en kiezen voor landschappelijk passende oplossingen, in lijn met ons lokaal zonne-energiebeleid en regionale kaders. Denk bijvoorbeeld aan collectieve zonnepanelen op bedrijfsdaken, energiehub's op het bedrijventerrein en renovatie die bijdraagt aan lagere energievraag.

Een voorbeeld van energieopwekking die goed in ons landschap past is het concept energietuinen. Hiermee zetten wij tot 2030 in op efficiënt ruimtegebruik en het versterken van landschappelijke en ecologische kwaliteiten. Zo leveren wij een bijdrage aan de doelstellingen voor zonne energie binnen de RES Zuid Limburg. Aandachtspunt hierbij is de verbinding van ons lokale beleid met het provinciale beleid. Hier zoeken we naar de kansen die bij Voerendaal passen én passen binnen het beleid van de provincie. Waar mogelijk koppelen wij lokale opwek aan opslag en decentrale energiesystemen, zodat vraag en aanbod beter op elkaar aansluiten en het elektriciteitsnet minder wordt belast.

Wij stimuleren inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties bij het verduurzamen van gebouwen door bijvoorbeeld isolatie, efficiënte warmteoplossingen en aansluiting op duurzame bronnen. Wij begrijpen dat dit niet voor al onze inwoners mogelijk is. We hebben daarom aandacht voor energiearmoede binnen onze gemeenschap, en ondersteunen gericht deze doelgroepen waar noodzakelijk.

Tekstkader: Samenwerking op lokaal en regionaal niveau

De energietransitie gaat niet alleen over techniek. Ook kennis, bewustwording en samenwerking zijn essentieel.

Op lokaal niveau:

- Scholen en maatschappelijke organisaties worden betrokken bij projecten rond energie, duurzaamheid en circulariteit.
- Onderwijs- en bewustwordingsprogramma's helpen inwoners om energiebesparing en duurzaam gedrag toe te passen.
- De nieuwe Energiewet (2026) biedt ruimte aan energiegemeenschappen: lokale groepen die energie opwekken, delen of opslaan. Wij faciliteren deze initiatieven waar dit past bij onze ambities.

Op regionaal niveau:

- De RES Zuid Limburg vormt het regionale kader voor opwek, efficiëntie, opslag en samenwerking.
- Netcongestie is een landelijke en regionale opgave, maar wij werken samen met partners om knelpunten zoveel mogelijk te beperken.

Paragraaf 5.3 Bodem, water en milieu als fundament voor een gezonde samenleefomgeving

Toekomstbeeld: In 2040 heeft Voerendaal een schoon, veilig en toekomstbestendig bodem- en watersysteem dat ruimte biedt aan wonen, landbouw, natuur en klimaatadaptatie. Door groeiende klimaatrisico's, zoals droogte, wateroverlast en hittestress, staan bodem en water steeds meer onder druk. De veranderende landbouw, de noodzaak van goede water- en bodemkwaliteit, de aanscherpende stikstofopgave en de wens voor een gezonde samenleefomgeving vragen om ruimtelijke keuzes die passen bij de draagkracht van het landschap. Voerendaal ontwikkelt zich naar een gemeente waar bodem en water leidend zijn in de inrichting van onze dorpen, het buitengebied en bij toekomstige ontwikkelingen. Een gemeente met een robuust systeem dat natuurlijke processen benut, schoon water beschermt, ecosystemen versterkt en gezondheids- én leefomgevingskwaliteit centraal stelt.

Bodem en water sturen ruimtelijke keuzes

Wij nemen bodemkwaliteit en waterhuishouding als fundament bij ruimtelijke afwegingen. Dat betekent dat wij bij nieuwe ontwikkelingen altijd kijken naar wat het bodem- en watersysteem aan kan: wat is wenselijk, wat is mogelijk en waar liggen grenzen. In kwetsbare gebieden, zoals locaties met hoge kweldruk, steile hellingen, kwetsbare beekdalen of bodembeweging, staan veiligheid en de draagkracht van het landschap voorop. Waar nodig worden keuzes aangepast of worden alternatieven gezocht die aansluiten bij natuurlijke processen. In delen van de gemeente werken de effecten van de voormalige ondiepe steenkoolwinning nog door in de ondergrond. Dit uit zich vooral in ongelijke bodemstijging en lokale verstoringen, zichtbaar in de vorm van scheuren, verzakkingen en hoogteverschillen in de openbare ruimte en in bebouwing. Hoewel er geen sprake is van mijnschachten, mijn gas of grondwaterproblematiek, vraagt deze ongelijkmatige bodembeweging om extra aandacht bij ruimtelijke ontwikkelingen. Om deze risico's te beheersen worden in het Omgevingsplan specifieke regels opgenomen.

Voor een klimaatrobuuste samenleefomgeving zetten wij in op het behouden en versterken van sponswerking, infiltratiecapaciteit en natuurlijke afvoer. Door water langer vast te houden en piekafvoer te vertragen, vergroten wij de robuustheid van het landschap tegen droogte en extreme regenval.

Integrale samenhang tussen milieuthema's en nieuwe opgaven

Milieuopgaven, natuurversterking en energieopwek worden in samenhang benaderd. Klimaat, biodiversiteit, bodem en water spelen een belangrijke rol bij herstructureringen, transformaties en gebiedsontwikkelingen. Ruimtelijke keuzes worden afgewogen op hun bijdrage aan leefomgevingskwaliteit en gezondheid, in lijn met nationale en provinciale wet- en regelgeving.

Paragraaf 5.4 Cultuurhistorie en erfgoed als dragers van identiteit en ruimtelijke kwaliteit

Toekomstbeeld: In 2040 koesteren en benutten wij de rijke geschiedenis, het karakteristieke landschap en het diverse erfgoed van Voerendaal. Door een toenemende behoefte aan herkenbaarheid, identiteit en ruimtelijke kwaliteit worden cultuurhistorie en erfgoed steeds belangrijker als leidraad voor de inrichting van onze dorpen en het landschap.

Voerendaal ontwikkelt zich naar een gemeente waar het historische landschap, de archeologie en monumentale structuren zichtbaar en beleefbaar zijn (zowel fysiek als digitaal), en waar erfgoed richting geeft aan toekomstgerichte keuzes.

Erfgoed als basis voor identiteit en ruimtelijke kwaliteit

Erfgoed vormt een van de sterkste dragers van onze identiteit. We zijn trots op de rijke historie van Voerendaal. De hellingbossen, graften, holle wegen, oude boerderijen, monumentale gebouwen en historische structuren geven Voerendaal zijn herkenbare karakter. Waar mogelijk maken we de cultuurhistorische structuren beter zichtbaar en toegankelijk via routes, beleefplekken en landschappelijke verbindingen, zodat inwoners en bezoekers het verhaal van Voerendaal kunnen ervaren.

Behoud, herstel en herbestemming van erfgoed en archeologie

We zijn trots op het verhaal van Voerendaal. Dit maakt wie we zijn als gemeenschap. Het is belangrijk dit verhaal te blijven vertellen. Voor nu én voor toekomstige generaties. Daarom zetten wij in op het behoud en de versterking van de historische linten, monumentale panden en karakteristieke gebouwen. Waar mogelijk stimuleren wij passende herbestemming (bijvoorbeeld naar wonen, zorg, toerisme of maatschappelijke functies) wanneer dit bijdraagt aan behoud en toekomstbestendigheid. Voor dit behoud zijn wij afhankelijk van eigenaren, ontwikkelaars en andere marktpartijen. Als gemeente scheppen wij de kaders en voorwaarden die nodig zijn om duurzaam restaureren, zorgvuldig materiaalgebruik en passende energiemaatregelen mogelijk te maken, met respect voor cultuurhistorische waarden.

Bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen toetsen wij aan cultuurhistorische waarden. Erfgoed en landschap worden integraal meegenomen in gebiedsvisies, herstructureringen en ontwikkelprojecten, zodat de laagdrempeligheid van het landschap behouden blijft. Archeologische waarden worden zoveel mogelijk behouden. Als behoud niet mogelijk is, staat een zorgvuldige omgang met en bescherming van de ondergrondse geschiedenis centraal.

Erfgoed als onderdeel van een aantrekkelijk vrijetijdslandschap

In 2040 maakt ons erfgoed deel uit van een aantrekkelijk vrijetijdslandschap waarin cultuur, natuur, recreatie en toerisme elkaar versterken. Het verhaal van Voerendaal is beleefbaar voor iedereen. Wandel- en fietsroutes en informatiepunten maken erfgoed toegankelijk, bijvoorbeeld langs de Via Belgica of de kastelenroute. Hierbij sluiten wij zoveel mogelijk aan op bestaande infrastructuur en landschappelijke structuren.

Voerendaal beschikt over diverse cultuurhistorische parels: bijvoorbeeld onze diverse kastelen, kalkovens, de Romeinse villa's (zoals Villa Ten Hoven), de Laurentiuskerk, historische linten en het beschermd dorpsgezicht Winthagen. Deze en soortgelijke plekken koesteren we. Waar we dat als gemeente kunnen, dragen we bij aan het behoud, versterking en het meer beleefbaar maken van deze plekken. Hier ligt echter ook een rol voor onze lokale partners. Erfgoed is niet altijd iets tastbaars. Naast de fysieke elementen vormen ook evenementen en culturele activiteiten een belangrijk onderdeel van onze identiteit. Lokale initiatieven die aansluiten bij het DNA van Voerendaal, zoals het Oogstdankfeest en het Zomerfestival ondersteunen wij actief. Hierbij wordt het erfgoedcomité betrokken, dat in 2026 als pilot van start gaat.

We gaan mee met onze tijd. Het beleefbaar maken van het erfgoed betekent niet alleen behouden, maar ook aansluiting zoeken bij de behoefte van toekomstige generaties. Met het oog op de toekomst vinden we ook de digitale ontsluiting van ons erfgoed van belang om het breder toegankelijk te maken. Kastelen en historische plekken worden in 2040 daarom zowel fysiek als digitaal bereikbaar. Verhalen over ons verleden worden online gedeeld, zodat erfgoed levend blijft.

Samenwerking en draagvlak voor erfgoed en identiteit

Het behouden van het erfgoed kunnen we als gemeente niet alleen. Onze gemeenschap speelt een centrale rol bij het behouden en ontsluiten van erfgoed. Bewoners, verenigingen, vrijwilligers en lokale organisaties zetten zich al jarenlang in voor onderhoud, educatie en beleving. Wij ondersteunen deze initiatieven én stimuleren nieuwe vormen van samenwerking en betrokkenheid. Daarnaast werken wij samen met regionale partners om erfgoed te verbinden met bijvoorbeeld natuur en toerisme. Zo draagt erfgoed structureel bij aan de ruimtelijke en sociale kwaliteit van onze gemeente.

Paragraaf 5.5 Toekomstbestendige landbouw en transitie van het landelijk gebied

Toekomstbeeld: In 2040 heeft Voerendaal een toekomstbestendig landelijk gebied waarin landbouw, natuur, water en recreatie met elkaar in balans zijn. Door veranderende landbouw, aanscherpende stikstofopgaven, klimaatrisico's (zoals droogte en wateroverlast), versnellende energietransitie en toenemende druk op de leefomgevingskwaliteit staat het buitengebied voor grote veranderingen. Voerendaal ontwikkelt zich tot een gebied waar de landbouw toekomstgericht kan blijven functioneren, natuur en landschap worden versterkt en vrijkomende agrarische bebouwing (VAB) zorgvuldig wordt benut. Dit alles op een manier die past bij de draagkracht en identiteit van ons waardevolle heuvellandschap.

Toekomstbestendige landbouw in balans met landschap en natuur

Wij zien een toekomst voor landbouw die past bij de kwaliteiten van bodem, water en landschap. In 2040 ontwikkelt de agrarische sector zich richting natuur-inclusieve en kringloopgerichte bedrijfsvoering, waarin biodiversiteit, waterkwaliteit en bodemvruchtbaarheid worden versterkt.

Boeren krijgen ruimte om te vernieuwen en gebruik te maken van nieuwe verdienmodellen, zoals biobased gewassen en duurzame teeltvormen. De landbouwtransitie is nauw verbonden met de opgaven voor biodiversiteit, klimaat, waterhuishouding en bodemkwaliteit, zodat landbouw en landschap elkaar langdurig kunnen versterken. Agrarische bedrijven met toekomstperspectief krijgen ruimte om zich te ontwikkelen binnen provinciale kaders, mits dit past binnen de draagkracht van het landschap en geen negatieve effecten heeft op natuurgebieden. Schaalvergroting wordt begrensd wanneer dit ten koste gaat van landschappelijke kwaliteiten of de ruimtelijke beleving van ons heuvellandschap. Zo behouden we het karakteristieke open landschap dat Voerendaal sterk typeert.

Samenwerken aan het behoud van het agrarisch karakter en het open landschap

Deze visie op ons landelijk gebied kunnen wij als gemeente niet alleen realiseren. Wij werken nauw samen met boeren, natuurorganisaties, inwoners en regionale partners aan een vitaal, leefbaar en klimaatbestendig buitengebied. Regionale samenwerking is essentieel om landbouw, natuur en klimaatopgaven op elkaar af te stemmen. Onze inwoners dragen tevens bij door deelname aan groenprojecten, erfgoedinitiatieven of het onderhoud van wandelpaden in ons buitengebied. Onze boeren blijven belangrijke beheerders van het landschap en werken steeds vaker op een natuurvriendelijke manier.

Echter is het landelijk gebied en de agrarische bedrijfsvoering aan verandering onderhevig. Door bedrijfsbeëindiging komen steeds vaker agrarische gebouwen vrij (VAB's). Wij streven ernaar om deze bebouwing zorgvuldig te transformeren naar functies die passen bij het landschap, zoals wonen, natuur, recreatie of kleinschalige bedrijvigheid. Daarbij werken we samen met eigenaren, initiatiefnemers en marktpartijen. We beseffen dat de Provincie hier strenge regels voor stelt, waardoor dergelijke ontwikkelingen niet altijd mogelijk zijn. Waar ruimte bestaat, scheppen we duidelijke kaders om ervoor te zorgen dat transformaties plaatsvinden met respect voor bodem, water en landschap.

Waar passend faciliteren wij nieuwe combinaties tussen landbouw en recreatie, zoals streekproducten, wijnbouw, verblijfsconcepten of multifunctioneel gebruik. In gebieden met verhoogde risico's voor water of bodem blijven gevoelige functies alleen mogelijk binnen strikte provinciale randvoorwaarden. Met deze gezamenlijke inzet blijft Voerendaal een aantrekkelijk, herkenbaar en toekomstbestendig landelijk gebied.

Tekstkader: Heuvellandmarkt als verbinding tussen boeren en inwoners

De Heuvellandmarkt is een voorbeeld dat laat zien hoe de verbinding tussen Voerendaalse boeren, lokale ondernemers en inwoners vorm kan krijgen. Tijdens de markt presenteerden producenten uit de regio hun streekproducten: van groenten, vlees en ambachtelijke kazen tot brood, gebak, handgemaakte producten en lokale wijnen. Bezoekers konden proeven, ontmoeten en ontdekken waar hun voedsel vandaan komt.

De Heuvellandmarkt vond plaats als pilot in 2025 en kwam tot stand in samenwerking met lokale ondernemers. De dag trok veel inwoners en zorgde voor extra levendigheid in het centrum van Voerendaal. Producenten gingen in gesprek over hun producten, herkomst en vakmanschap. De sfeer van samenkomen, proeven en genieten sluit goed aan bij de identiteit van Voerendaal.

De Heuvellandmarkt laat zien hoe lokale initiatieven kunnen bijdragen aan het versterken van de regionale voedselketen en de relatie tussen inwoners en het omringende landschap. Daarmee vormt het een inspirerend voorbeeld en een openingsbod naar toekomstige samenwerkingen die passen bij de ambities van Voerendaal op het gebied van een sterke lokale economie, een levendig centrum en een duurzame vrijetijdseconomie.

Hoofdstuk 6 Brede welvaart en toekomstkansen voor alle generaties

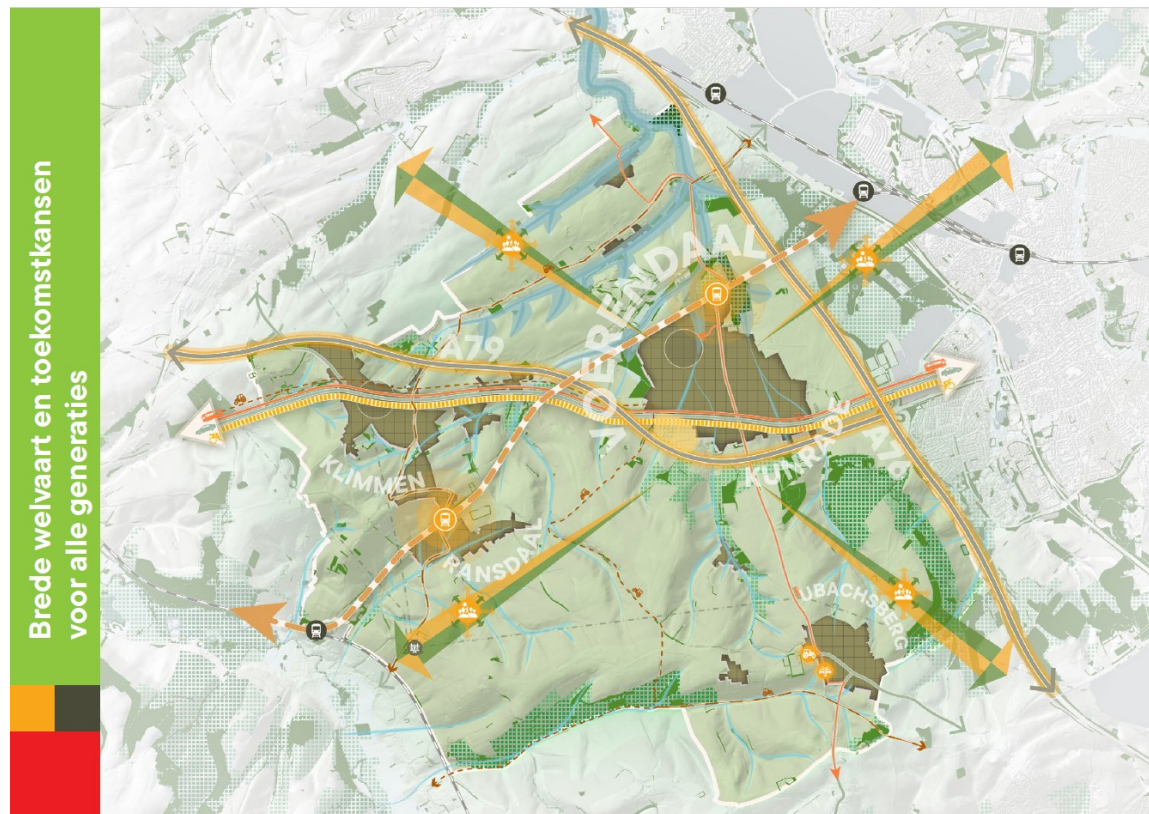
Voerendaal is een gemeente waar mensen graag wonen en mobiel zijn, met sterke regionale verbindingen en een blijvende opgave om de bereikbaarheid tussen de kernen verder te verbeteren. Deze bereikbaarheid met de regio is al heel lang zo. Vroeger liep hier de Via Belgica, en nu verbinden onze spoorlijnen de dorpen met Heerlen, Valkenburg en Maastricht. Veel inwoners reizen elke dag naar hun werk of school in de regio. Tegelijk blijven onze dorpen sterk door kleine, vertrouwde ondernemers en voorzieningen die het dagelijks leven prettig maken. Ook het landschap hoort bij wie we zijn: de rust, de heuvels en ons erfgoed trekken veel bezoekers die hier komen wandelen, genieten en ontspannen.

Inwoners zien verschillende kansen én zorgen voor de brede welvaart in Voerendaal. Zij zien bijvoorbeeld mogelijkheden voor kleinschalige recreatie: wandelen, B&B's, het beleven van het buitengebied en het genieten van ons agrarische landschap. Tegelijk willen zij dat de rust en het mooie landschap behouden blijven, zonder rommel of te veel drukte. Ook vinden inwoners het belangrijk dat elke kern een school houdt, zodat kinderen dichtbij kunnen leren en jongeren en volwassenen zich kunnen blijven ontwikkelen. Onze inwoners zijn trots op de goede verbindingen vanuit Voerendaal naar de regio, binnen de dorpen maken zij zich wel zorgen over de verkeersveiligheid.

Onze ambitie is dat Voerendaal ook in de toekomst een plek blijft waar mensen zich kunnen ontwikkelen, kunnen werken, ondernemen en recreëren. Een plek die goed bereikbaar is, sterk verbonden is met de regio, en een lokale economie heeft die past bij onze schaal en onze dorpse identiteit. Richting 2040 wordt het verkeer in Voerendaal duurzamer, veiliger en toegankelijker. Er komt meer ruimte om te lopen, te fietsen en gebruik te maken van het openbaar vervoer. Het onderwijs blijft goed bereikbaar en helpt inwoners van alle leeftijden om hun talenten te ontdekken: van de basisscholen in onze dorpen tot kansen

voor én zorgen over een Leven Lang Ontwikkelen. Het initiatief Leven Lang Ontwikkelen (LLO) draagt bij aan een toekomstbestendige arbeidsmarkt waarin inwoners zich kunnen blijven ontwikkelen en inspelen op nieuwe technologieën en veranderende werkvormen.

Onze lokale economie blijft kleinschalig en verbonden met de gemeenschap. Tegelijk sluit zij aan bij de kansen die de regionale arbeidsmarkt biedt. Recreatie en toerisme versterken onze economie, maar blijven passen bij de rust, het landschap en het erfgoed dat Voerendaal zo bijzonder maakt. Samenwerking met regionale partners is daarbij heel belangrijk, zodat mobiliteit, onderwijs, economie en recreatie goed op elkaar aansluiten.

Paragraaf 6.1 Een verbonden en goed bereikbare gemeente

Toekomstbeeld: In 2040 beschikt Voerendaal over een duurzaam, veilig en toegankelijk mobiliteitssysteem dat onze dorpen, voorzieningen, onderwijs en de regio optimaal met elkaar verbindt. De klimaatopgave en de versnellende energietransitie vragen om schoner vervoer en slimmere vervoersnetwerken.

Tegelijkertijd groeit de behoefte aan nabijheid, leefkwaliteit en een veilige openbare ruimte. Voerendaal is in 2040 een gemeente waarin duurzame mobiliteit vanzelfsprekend is: een plek waar onze inwoners zich gemakkelijk en veilig kunnen verplaatsen en waar routes en infrastructuur passen bij de schaal van ons landschap en de identiteit van onze kernen.

Een veilig en goed verbonden mobiliteitssysteem

We vinden het belangrijk dat we richting 2040 beschikken over een mobiliteitssysteem dat past bij het dagelijks leven in onze gemeente. Lopen, fietsen en openbaar vervoer worden de meest logische keuzes, doordat voorzieningen, onderwijs en ontmoetingsplekken daarmee goed bereikbaar zijn. Iedereen moet kunnen deelnemen aan het verkeer en de samenleving. Onze vervoersvoorzieningen zijn nu al goed toegankelijk, maar blijven dat ook in de toekomst, ook voor mensen met een beperking, ouderen en kinderen. Hierbij ligt de grootste opgave bij het openbaar vervoer tussen de kernen.

De mobiliteitstransitie draagt bij aan betere luchtkwaliteit, minder verkeersdruk en meer verkeersveiligheid in onze kernen en woonstraten. In het ontwerp van straten en routes krijgen voetgangers, fietsers en andere kwetsbare verkeersdeelnemers een centrale positie, waardoor een veilige, overzichtelijke en toekomstbestendige openbare ruimte ontstaat. Ook andere vormen van verkeer passen we zorgvuldig in. Routes voor landbouwverkeer worden in samenhang bekeken, zodat veiligheid, doorstroming en landschap met elkaar in balans blijven. In toeristische kernen wordt verkeersdruk verminderd om leefkwaliteit en verkeersveiligheid te borgen.

Daarnaast versterken we belangrijke verbindingen binnen de gemeente en naar de regio. Regionale fietsroutes zoals de doorfietsroute Klimmen–Heerlen–Aken bieden veilige en aantrekkelijke verbindingen voor zowel dagelijkse verplaatsingen als recreatief gebruik. Ook de bereikbaarheid van locaties zoals bedrijventerrein Lindelauffer Gewande, het winkelgebied en recreatieve bestemmingen worden kwalitatief verbeterd.

“We zijn goed bereikbaar door de ligging, dichtbij autowegen, twee treinstations en aan de rand van het heuvelland.”

Quote inwoner, participatieronde 2025.

Duurzame en toegankelijke mobiliteitsnetwerken

Wij streven naar een herkenbaar en landschappelijk ingepast netwerk voor langzaam verkeer dat onze kernen, voorzieningen, scholen en recreatiegebieden met elkaar verbindt. Tegelijkertijd ondersteunen wij de overgang naar elektrisch vervoer door, waar we dat als gemeente kunnen, te zorgen voor een toekomstbestendige laadinfrastructuur, voorzieningen voor e-bikes en de ontwikkeling van deelmobiliteit en mobiliteitshubs.

De stations Voerendaal en Klimmen Ransdaal spelen hierin een belangrijke rol als overstappunten naar de regio, waardoor duurzame mobiliteit aantrekkelijk en logisch is voor dagelijkse verplaatsingen.

Regionale en grensoverstijgende verbindingen

Voerendaal maakt deel uit van de bredere 30 minutenregio (waarmee wordt bedoeld dat dagelijkse voorzieningen, werk, onderwijs en regionale knooppunten binnen ongeveer dertig minuten reizen bereikbaar zijn) en sluit aan op grensoverstijgende verbindingen met Duitsland en België. Toekomstbestendige trein- en busverbindingen versterken onze positie in de regio en zorgen dat inwoners goed kunnen aansluiten op (inter)nationale netwerken. Slimme, landschappelijk ingepaste verbindingen sluiten aan op regionale routes en programma's waardoor infrastructuur niet alleen functioneel maar ook ruimtelijk passend is binnen ons karakteristieke landschap, en dat van de regio.

Tekstkader: Regionale en (inter)nationale OV-verbindingen

Betrouwbare en hoogwaardige trein- en busverbindingen versterken de positie van Voerendaal in de regio. Ze zorgen voor een goede aansluiting op werk, onderwijs en voorzieningen, maar ook op (inter)nationale netwerken. Voorbeelden hiervan zijn:

- *Intercity Randstad – Aken (project in uitvoering), die Voerendaal via de regio verbindt met nationale en internationale bestemmingen. Drielandentrein, die grensoverstijgende verbindingen richting Duitsland en België verbetert.*
- *Lightrailverbinding Aken – Parkstad – Sittard-Geleen, als hoogwaardige regionale schakel binnen de 30 minutenregio.*
- *Snelle regionale busverbindingen, die zorgen voor frequente en betrouwbare aansluitingen op grotere OV knooppunten.*

Deze verbindingen versterken de bereikbaarheid van Voerendaal en dragen bij aan een duurzaam en toekomstbestendig mobiliteitssysteem.

Paragraaf 6.2 Kansen voor ontwikkeling van talenten en aansluiting op de arbeidsmarkt

Toekomstbeeld: In 2040 biedt Voerendaal inwoners goede kansen om te leren, zich te ontwikkelen en deel te nemen aan een toekomstbestendige arbeidsmarkt. De verbinding tussen onderwijs, mobiliteit, voorzieningen en de regionale economie versterkt de positie van onze inwoners en ondersteunt een leven lang ontwikkelen. Jongeren én volwassenen kunnen zich blijven ontplooiën en profiteren van de brede ontwikkelkansen in de regio.

Toegang tot onderwijs in de 30-minutenregio

Voerendaal maakt deel uit van een regio met een breed en divers onderwijsaanbod. Inwoners hebben nu al goede toegang tot onderwijsvoorzieningen in de 30-minutenregio, zoals Heerlen, Maastricht, Sittard-Geleen en Aken, en ook richting 2040 blijven wij deze bereikbaarheid versterken. Veilige schoolroutes, goede OV-verbindingen, fietsvoorzieningen en multimodale hubs zijn belangrijke voorwaarden voor gelijke kansen. Daarnaast zorgen wij voor een veilige, gezonde en toegankelijke leeromgeving rondom basisscholen in onze kernen, zodat kinderen optimaal kunnen leren en ontwikkelen.

Talentontwikkeling van jong en oud

De ontwikkeling van talent begint dicht bij huis. Onderwijsinstellingen, verenigingen en andere maatschappelijke partners dragen bij aan brede talentontwikkeling van onze kinderen en jongeren: van sport en cultuur tot talentontwikkeling en informele leerroutes. Wij benutten de regionale aandacht voor talentontwikkeling en samenwerking met kennisinstellingen om jongeren breed te laten groeien. Een toekomstbestendige arbeidsmarkt vraagt om voortdurende doorontwikkeling van kennis en vaardigheden.

Binnen de Stadsregio Parkstad Limburg wordt momenteel al ingezet op Leven Lang Ontwikkelen (LLO), met aandacht voor om- en bijscholing, talentontwikkeling en het vergroten van loopbaankansen. Deze regionale focus blijft richting 2040 van groot belang. Door aan te sluiten bij deze ontwikkelingen ondersteunen wij inwoners bij het vinden, behouden of veranderen van werk in een arbeidsmarkt die snel verandert door technologische en maatschappelijke ontwikkelingen.

Verbinding tussen onderwijs en arbeidsmarkt

Voerendaal maakt deel uit van een regio met een breed aanbod aan economische sectoren, zoals zorg, logistiek, techniek, circulaire economie en kennisintensieve beroepen. Wij zorgen ervoor dat inwoners deze kansen optimaal kunnen benutten door te investeren in bereikbaarheid, onderwijsverbindingen en talentontwikkeling. Wij stimuleren dat talent dat hier wordt opgeleid, ook in de regio blijft wonen en werken. Dit doen wij door samen met onderwijsinstellingen, ontwikkelaars en regionale partners te werken aan nieuwe ontwikkelkansen, passend woningaanbod en sterke lokale en regionale vervoersnetwerken.

Tekstkader: Een Leven Lang Ontwikkelen

Leven Lang Ontwikkelen is een regionaal thema binnen onderwijs en arbeidsmarkt, waarbij Stadsregio Parkstad Limburg de samenwerking en afstemming faciliteert en de uitvoering ligt bij onderwijsinstellingen, werkgevers en arbeidsmarktpartners. Leven Lang Ontwikkelen (LLO) draagt bij aan een toekomstbestendige arbeidsmarkt waarin inwoners zich kunnen blijven ontwikkelen en inspelen op nieuwe technologieën en veranderende werkvormen. Voorbeelden zijn:

- *Regionale inzet op LLO via Stadsregio Parkstad Limburg, gericht op om- en bijscholing, talentontwikkeling en betere arbeidskansen voor werkenden én werkzoekenden.*
  - *Samenwerking met regionale kennisinstellingen, waardoor nieuwe leer en ontwikkelroutes ontstaan en inwoners toegang krijgen tot moderne vaardigheden en opleidingen.*
  - *Ondersteuning bij loopbaanstappen, zodat inwoners flexibel kunnen meebewegen met maatschappelijke en technologische ontwikkelingen en duurzaam inzetbaar blijven.*
-

Paragraaf 6.3 Kleinschalig en toekomstbestendig ondernemerschap

Toekomstbeeld: In 2040 heeft Voerendaal een vitale, kleinschalige lokale economie die past bij de schaal en het karakter van onze gemeente, en die meebeweegt met veranderingen in ondernemen, zoals thuiswerken en digitalisering.

Ondernemers krijgen de ruimte om te vernieuwen, samen te werken en zich te ontwikkelen in een omgeving waar lokaal ondernemerschap, regionale verbindingen en toekomstbestendige bedrijfsvoering elkaar versterken. Hierdoor blijft Voerendaal een aantrekkelijke gemeente om te wonen, werken en ondernemen.

Ruimte voor lokale en kleinschalige ondernemingen

Wij vinden het belangrijk dat inwoners die ideeën hebben voor goed ondernemerschap, dit kunnen ontplooiën. Daarom bieden we ruimte aan MKB bedrijven, kleinschalige ondernemers, beroepen aan huis: bedrijven die passen bij de schaal en identiteit van onze dorpen. Als gemeente stimuleren wij gebouw-eigenaren en ontwikkelaars om bestaand bedrijfsvastgoed zoveel mogelijk te hergebruiken of herstructureren, zodat beschikbare economisch fysieke ruimte zorgvuldig wordt benut. Wij leveren een bijdrage aan het stellen van kaders en randvoorwaarden, waarbij de uiteindelijke ontwikkeling mede afhankelijk is van marktpartijen.

We streven naar moderne, kleinschalige bedrijvigheid en lokale werkgelegenheid, passend binnen de landschappelijke en ruimtelijke kwaliteiten van onze gemeente. Bereikbaarheid en verkeersveiligheid van onze werklocaties vinden we belangrijk. De keuzes hierin koppelen we aan de kwaliteit van de leefomgeving en de doorontwikkeling van duurzame mobiliteit. Het bedrijventerrein Lindelauffer Gewande vervult hierin ook een belangrijke rol. Door het stimuleren van revitalisering en herstructurering ontstaat een toekomstbestendig ondernemersgebied.

Duurzame en circulaire economie

Wij vinden het belangrijk dat Voerendaal beschikt over een lokale economie die duurzaam, zuinig omgaat met grondstoffen en gericht is op de toekomst. Deze ambitie staat niet op zichzelf, maar maakt onderdeel uit van een bredere regionale inzet op duurzaamheid en circulariteit. Om deze ambitie verder te brengen, leveren wij (waar relevant) een bijdrage aan het creëren van randvoorwaarden die circulaire bedrijfsvoering, hergebruik van materialen en energie-efficiënte werkwijzen mogelijk maken.

Duurzame keuzes van ondernemers komen tot stand in een bredere context, waarin investeringskosten, opbrengsten, regelgeving, marktvraag en samenwerkingsmogelijkheden een belangrijke rol spelen. De gemeente kan hierin ondersteunen en faciliteren, maar de daadwerkelijke stappen zijn mede afhankelijk van de economische haalbaarheid en het perspectief dat ondernemers daarin zien.

L okale economie in regionale samenhang

Voerendaal staat niet op zichzelf: wij maken deel uit van een krachtige, innovatieve regio. Sectoren zoals zorg, logistiek, techniek en de circulaire economie bieden, samen met kennisintensieve clusters zoals universiteiten, Brightlands-campussen en innovatieve projecten (zoals de mogelijke komst van de Einstein Telescope), kansen voor onze ondernemers en inwoners. Wij benutten regionale programma's voor economische versterking, talentontwikkeling en innovatie om ondernemers te verbinden met nieuwe kennis, vaardigheden en netwerken. Dankzij deze regionale samenwerking kunnen lokale ondernemers inspelen op bredere economische ontwikkelingen, zonder dat dit ten koste gaat van de kleinschalige economie die zo kenmerkend is voor Voerendaal.

Nieuwe grootschalige werklocaties voegen wij niet toe. Hiervoor hebben we in Voerendaal geen ruimte. De focus ligt op het kwalitatief versterken van bestaande locaties, met name Lindelauffer Gewande, zodat ruimtegebruik efficiënt, duurzaam en toekomstbestendig blijft.

Tekstkader: Lokale ondernemersverenigingen versterken het economische netwerk

Voerendaal kent een actief netwerk van ondernemersverenigingen die een belangrijke rol spelen in het versterken van zowel het economische als het sociale netwerk binnen de gemeente. De verenigingen brengen ondernemers bij elkaar, bevorderen saamhorigheid en wederzijdse betrokkenheid en fungeren als gesprekspartner bij gezamenlijke vraagstukken. Daarmee dragen zij bij aan een aantrekkelijk en toekomstbestendig ondernemersklimaat.

Sociëteit Voerendaal

De Sociëteit Voerendaal is een breed ondernemersnetwerk voor bedrijven in de hele gemeente. De vereniging vervult voor haar leden vooral een sociale en verbindende functie. Door het organiseren van bijeenkomsten en informele ontmoetingen stimuleert de Sociëteit onderlinge betrokkenheid, kennisdeling en het gevoel van saamhorigheid tussen ondernemers. Ondernemers ontmoeten elkaar, wisselen ervaringen uit en versterken zo het onderlinge netwerk. Daarnaast werkt de Sociëteit nauw samen met de bedrijvencontactfunctionaris van de gemeente. In deze samenwerking worden gezamenlijke vraagstukken opgepakt, zoals bereikbaarheid, vestigingsklimaat en andere thema's die van belang zijn voor ondernemers in Voerendaal. Op deze manier vormt de Sociëteit een belangrijke schakel tussen ondernemers en de gemeente.

Ondernemersvereniging Lindelauffer Gewande

Op het bedrijventerrein Lindelauffer Gewande is een eigen ondernemersvereniging actief die zich richt op het behartigen van de gezamenlijke belangen van de gevestigde bedrijven. De vereniging zet zich in voor een goed functionerend, veilig en toekomstbestendig bedrijventerrein en fungeert als aanspreekpunt voor gezamenlijke vraagstukken rondom bereikbaarheid, uitstraling en ontwikkeling. Hiermee draagt zij bij aan een duurzaam en vitaal ondernemersgebied binnen de gemeente.

Winkeliersvereniging Furenthela

In het centrum van Voerendaal vormt de winkeliersvereniging een belangrijke schakel in de levendigheid van het dorps hart. De vereniging stimuleert samenwerking tussen lokale winkeliers en organiseert activiteiten die bijdragen aan een aantrekkelijk winkelgebied. Door onderlinge afstemming en gezamenlijke initiatieven versterken de ondernemers de positie van het centrum als plek voor ontmoeting, lokale voorzieningen en maatschappelijke samenhang.

Paragraaf 6.4 Vrijtijdseconomie in balans met ons landschap

Toekomstbeeld: In 2040 is Voerendaal een aantrekkelijke, kleinschalige recreatieve en toeristische bestemming waar natuur, landschap, erfgoed en gastvrij ondernemerschap samen zorgen voor kwaliteit en beleving. De ontwikkeling van de vrijetijdseconomie vindt plaats binnen het geldende beleidskader voor het landelijk gebied, waarin ruimte voor nieuwe recreatieve initiatieven zorgvuldig wordt afgewogen en veelal gericht is op kwaliteitsverbetering en sanering. Tegelijkertijd blijft balans essentieel: Voerendaal ontwikkelt recreatie op een manier die rust, natuurwaarden en leefomgevingskwaliteit respecteert.

Een recreatielandschap met kwaliteit en identiteit

Voerendaal onderscheidt zich door rust, natuur en cultuurhistorie. Wij positioneren ons als een kleinschalige en kwalitatieve vrijetijdsbestemming, passend bij de schaal van onze dorpen en het karakter van het heuvellandschap. Recreatie richt zich in 2040 op duurzame en kleinschalige verblijfsconcepten, aantrekkelijke wandel- en fietsroutes en recreatieve voorzieningen die landschappelijk zijn ingepast. Daarmee sluiten wij aan op de regionale ambitie om het landelijk gebied sterker in te zetten voor recreatie, zonder dat dit ten koste gaat van de natuur, stilte en het landschap dat onze gemeenschap zo waardeert.

Verbinding tussen recreatie, natuur en erfgoed

Ons toeristisch profiel wordt versterkt door het zichtbaar en beleefbaar maken van erfgoed, zoals kastelen, kalkovens, Romeinse resten en karakteristieke boerderijen. Wandel-, fiets- en natuurvriendelijke recreatie vormt het uitgangspunt, zodat beleving hand in hand gaat met bescherming van natuur en landschap.

Bij recreatieve initiatieven van inwoners, ondernemers en marktpartijen wegen wij als gemeente zorgvuldig af of deze passen bij onze natuur- en landschappelijke waarden en beleidskaders. Zo worden kwetsbare gebieden ontzien en draagt recreatie bij aan de kwaliteit van de samenleefomgeving. Thematische routes, zoals wijnroutes, archeologieroutes en regionale belevingsroutes (bijv. Parkstadroute, Terugkeerroute en Doorsteekroute), verbinden landschap, cultuurhistorie en recreatie op een herkenbare manier. Digitale ontsluiting van routes, erfgoed en natuur verhoogt bovendien de toegankelijkheid voor inwoners en bezoekers.

Samenwerking met lokale partners en regionale partijen

De vrijetijdseconomie staat in 2040 in nauwe verbinding met lokale landbouw, streekproducten en duurzame productie. Initiatieven van boeren en ondernemers, zoals wijnbouw, korte ketens of kleinschalige recreatieve concepten, versterken zowel de beleving als de lokale economie. Dergelijke initiatieven steunen wij, zolang zij passen bij de kwaliteiten en schaal van Voerendaal. Door samenwerking met regionale partners, zoals Land van Kalk en Visit Zuid-Limburg, ontstaat een herkenbare, hoogwaardige vrijetijdsketen waarin natuur, erfgoed, gastvrijheid en ondernemerschap elkaar versterken.

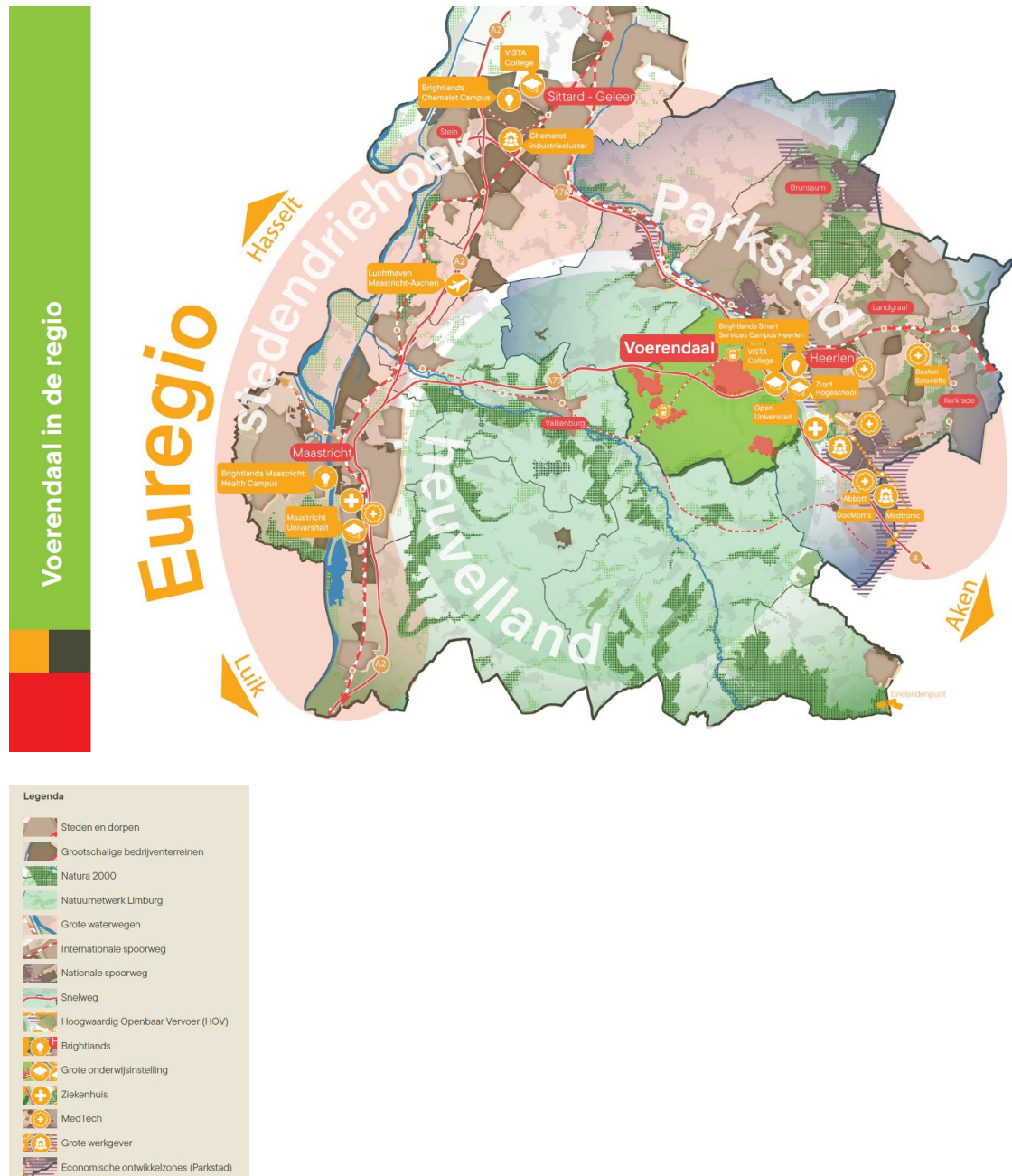
Hoofdstuk 7 Onze positie in de (Eu)regio

Voerendaal staat niet op zichzelf. Veel opgaven waar wij als gemeente voor staan, gaan over onze gemeentegrens heen. Denk aan woningbouw, mobiliteit, klimaat, natuur, voorzieningen en de energietransitie. Deze onderwerpen stoppen niet bij de gemeentegrens, en kunnen we als kleine gemeente nooit helemaal alleen oplossen. Ook kansen komen vaak van buiten: goede verbindingen met omliggende steden, regionale werklocaties, onderwijsinstellingen en natuurgebieden bieden voordelen die we alleen kunnen benutten door samen te werken.

Daarom is regionale samenwerking essentieel. Door op te trekken met buurgemeenten, de provincie en andere partners kunnen we meer bereiken dan wanneer we ieder afzonderlijk werken. Samen kunnen we plannen afstemmen, voorzieningen delen, knelpunten oplossen en kansen benutten die voor één gemeente te groot zijn. Regionale samenwerking helpt ons om Voerendaal leefbaar, veilig en toekomst-

bestendig te houden. Het zorgt ervoor dat onze inwoners kunnen profiteren van sterke voorzieningen, een goede bereikbaarheid, een hoogwaardige leefomgeving en een brede economie in de regio.

Binnen de provincie Limburg spelen grote opgaven die verder gaan dan de grenzen van één gemeente, soms zelfs over landsgrenzen heen. Voerendaal is daarom vervlochten in het samenwerkingsverband van de Stadsregio Parkstad Limburg, waar gemeenten op verschillende thema's samenwerken. Met Zuid-Limburg is een netwerkrelatie opgebouwd, samen met mede-overheden. Het is voor Voerendaal belangrijk om te schakelen tussen al deze niveaus van samenwerkingsverbanden: lokaal, regionaal en provinciaal, afhankelijk van de typen opgaven.

Paragraaf 7.1 Beleidskeuzes vanuit nationaal en provinciaal niveau

Op landelijk en provinciaal niveau zijn verschillende plannen gemaakt, zoals de Nota Ruimte, NOVEX Zuid Limburg, de Provinciale Omgevingsvisie en Omgevingsverordening. Deze plannen gaan over hoe Nederland en Limburg er in de toekomst uit moeten zien. Ze beschrijven de doelen, ambities en regels voor de inrichting van onze samenleefomgeving.

De keuzes die in deze landelijke en provinciale plannen worden gemaakt, hebben gevolgen voor de regio én voor Voerendaal. Ze bepalen mede welke richting we lokaal opgaan. Daarom vormen deze plannen een belangrijk uitgangspunt voor het beleid en de besluiten van de gemeente Voerendaal. Uitgangspunten en richtinggevend kaders uit dit beleid zijn daarom gebruikt voor het vormgeven van onze gemeentelijke omgevingsvisie. Daarnaast geldt er ook concreter randvoorwaardelijk beleid, zoals milieubeleid vastgelegd in nationale en provinciale wet- en regelgeving. Uiteraard dragen wij er als gemeente zorg voor dat bij ruimtelijke opgaven rekening wordt gehouden met dergelijk beleid.

Paragraaf 7.2 Regionale sterktes en kansen in de (Eu)regio

Voerendaal ligt in een dynamisch en sterk verstedelijkt gebied, centraal in Noordwest Europa, omringd door grote stedelijke en economische regio's zoals de Randstad, Brainport Eindhoven, de Vlaamse Ruit en het Duitse Rijn-Ruhrgebied. Steden als Luik, Hasselt, Genk en Aken liggen binnen handbereik. Deze ligging maakt dat wij altijd verder moeten kijken dan onze eigen gemeentegrenzen. Onze toekomst hangt samen met de kansen die de regio biedt én met de bijdrage die wij daaraan leveren. In die wisselwerking met de regio schuilt onze kracht: we hebben de regio veel te bieden, en de regio biedt Voerendaal juist weer nieuwe kansen. Door die wisselwerking optimaal te benutten, bereiken we meerwaarde die groter is dan de som der delen: 1+1=3.

Voerendaal maakt deel uit van een regio met krachtige economische, landschappelijke en culturele kwaliteiten. Binnen een reistijd van ongeveer 30 minuten tot één uur bevinden zich toonaangevende werklocaties, innovatieve kennisinstellingen, hoogwaardige recreatiegebieden en internationale steden. In die brede 30-minutenregio zijn dagelijkse voorzieningen, onderwijs, werk en regionale knooppunten gemakkelijk bereikbaar. Daardoor liggen kansen op het gebied van werk, onderwijs, innovatie, cultuur, toerisme en duurzame ontwikkeling letterlijk op korte afstand. Dankzij goede verbindingen en een sterk mobiliteitsnetwerk kunnen onze inwoners hiervan volop profiteren.

“We liggen strategisch in de driehoek van Maastricht, Heerlen en Sittard-Geleen.”

Quote inwoner, participatieronde 2025.

Vanuit de regio gezien vervult Voerendaal eveneens een betekenisvolle rol. Voor het Heuvelland kan Voerendaal functioneren als overloopgebied dat helpt om toeristische druk te spreiden. Tegelijkertijd biedt Voerendaal voor het stedelijk gebied van Parkstad rust, ruimte en een aantrekkelijk landschap, een recreatief en landschappelijk tegenwicht voor de stad. Ook voor andere regio's in Limburg en Nederland vormt Voerendaal een aantrekkelijke woon- en leefomgeving, juist door onze kleinschaligheid en de kwaliteit van ons landschap.

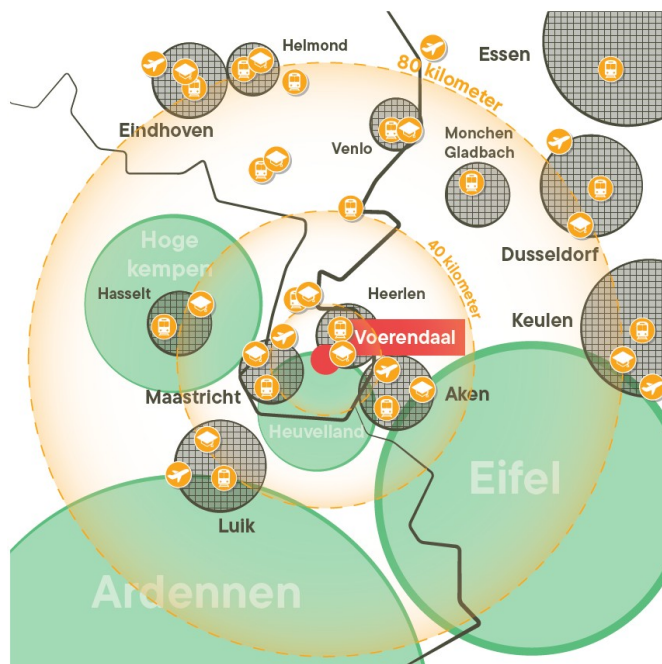
De nabijheid van vernieuwende werklocaties versterkt de kansen voor samenwerking en innovatie. Denk aan de Brightlands-campussen in Maastricht, Heerlen en Sittard-Geleen, het Chemelot-industriecluster, internationale MedTech-bedrijven en de RWTH Aachen Campus. Deze economische hotspots zijn belangrijke motoren voor werkgelegenheid, onderzoek en talentontwikkeling. Ook op het gebied van onderwijs en kennisinstellingen is de regio uitzonderlijk rijk: binnen een uur zijn meerdere universiteiten, hogescholen en mbo-instellingen bereikbaar, waaronder de Universiteit Maastricht, Zuyd Hogeschool, Fontys, VISTA College, de Open Universiteit, RWTH Aachen University, FH Aachen en de universiteiten van Hasselt en Luik. Deze nabijheid vergroot de onderwijskansen voor onze inwoners en versterkt de verbinding tussen leren, werken en wonen.

De bereikbaarheid van Zuid-Limburg draagt hier verder aan bij. Via snelwegen, treinstations, internationale ICE-verbindingen en nabijgelegen luchthavens zoals Eindhoven, Düsseldorf, Luik en Maastricht-Aachen Airport is Voerendaal goed aangesloten op euregionale en internationale netwerken. Dit versterkt onze positie als woongemeente en maakt het eenvoudig om werk, onderwijs en voorzieningen op grotere afstand te bereiken. Daarnaast ligt Voerendaal op de grens van diverse recreatieve landschappen. Het Heuvelland, de Eifel, de Ardennen en de Hoge Kempen vormen een aantrekkelijk decor voor bewoners en bezoekers. De nabijheid van deze gebieden geeft Voerendaal een unieke recreatieve meerwaarde. Een belangrijke kans ligt daarbij in het toerisme: Voerendaal kan kleinschalige en kwalitatieve overnachtingslocaties ontwikkelen die bezoekers aantrekken die het Heuvelland en de regio willen ontdekken. Daarmee draagt Voerendaal bij aan een betere spreiding van toerisme, zonder de draagkracht van het landschap te belasten. Ook kan Voerendaal zich beter verbinden met voorzieningen buiten de gemeente, zoals onderwijs, zorg en culturele voorzieningen in omliggende steden. Dit helpt inwoners optimaal gebruik te maken van het regionale aanbod.

Voerendaal kan bovendien aansluiten bij verschillende regionale projecten die bijdragen aan innovatie, werkgelegenheid en gebiedsontwikkeling. De komst van de Einstein Telescope, de ontwikkeling van de AI Campus Maastricht die is verbonden met Brightlands Smart Services in Heerlen, en de gebiedsontwik-

kelling van Medlands in Heerlen en Kerkrade zijn voorbeelden van initiatieven die de regio verder versterken en waarvan ook Voerendaal kan profiteren. Door onze strategische ligging is Voerendaal een aantrekkelijke partner in deze brede regionale ontwikkelingen.

Samen zorgen deze regionale sterktes ervoor dat Voerendaal zich ontwikkelt tot een kleinschalige, goed verbonden en kwalitatieve woongemeente, midden in een kansrijke regio op het gebied van economie, onderwijs, recreatie, toerisme en duurzame ontwikkeling. De kracht van Voerendaal zit in het combineren van deze kansen met onze eigen identiteit zodat we als gemeenschap en als landschap kunnen meebewegen met de regio, maar altijd herkenbaar Voerendaal blijven.

Paragraaf 7.3 Onze samenwerkingen binnen de regio

Een Omgevingsvisie is een gemeentelijk document. Maar de kansen en opgaven waar we als Voerendaal voor staan stoppen niet bij de gemeentegrens. Voor een toekomstbestendig Voerendaal moeten we optimaal inspelen op regionale kansen en verder kijken dan onze gemeentegrenzen. Dat doen we al op meerdere fronten. Wij zijn als gemeente onderdeel van diverse samenwerkingsverbanden en netwerkstructuren in de regio.

Samenwerking binnen Stadsregio Parkstad Limburg

Voerendaal is vervlochten in de Stadsregio Parkstad Limburg: een samenwerkingsverband binnen de geografische regio Parkstad Limburg. In dit samenwerkingsverband werken de Parkstadse gemeenten samen aan onderwerpen die groter zijn dan één gemeente. Door samen te werken kunnen we betere keuzes maken voor bijvoorbeeld wonen, werken, verkeer, natuur en energie. Daarom is een deel van het Voerendaalse beleid ook overgedragen aan de Stadsregio Parkstad Limburg. Het gaat om overdragen van bevoegdheden op het gebied van beleid en programma's opstellen voor de thema's Wonen en herstructurering, Ruimte en mobiliteit, Economie en Toerisme, Energietransitie, Sociaal economische structuurversterking en Grensoverstijgende samenwerking. Samen met de Stadsregio werken we momenteel bijvoorbeeld aan een gemeentelijke Klimaatadaptatiestrategie, en is een programma voor talentontwikkeling in het kader van een Leven Lang Ontwikkelen opgericht. In Parkstad denken we vanuit de kwaliteiten van de hele regio. Zo bedenken we oplossingen die passen bij Parkstad als geheel. Samen bereiken we immers meer dan alleen. Onze gemeenten zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden, en dat is precies wat dit samenwerkingsverband zo sterk maakt. De afspraken over onze samenwerking het kader van de Omgevingsvisie staan opgenomen in het document 'Afstemmingskader GOVI's Parkstad'. Hierin staat een gezamenlijke toekomstvisie voor 2040 beschreven, en een overzicht van de belangrijkste doelen en opgaven voor onze regio.

De Parkstad principes

In de Stadsregio Parkstad Limburg wordt gewerkt met een aantal vaste principes die helpen om goede evenwichtige ruimtelijke afwegingen te maken en toekomstige kaders te scheppen. Deze principes sluiten nauw aan bij de manier waarop wij in Voerendaal naar de samenleefomgeving kijken. Daarom vormen zij ook in deze Omgevingsvisie een belangrijk referentiekader: ze helpen ons om consequent, helder en toekomstgericht beleid te maken. Wij geven in deze visie op de volgende manier invulling aan de Parkstadprincipes:

- a. We combineren functies waar dat kan. In Voerendaal streven we bewust naar plekken waar wonen, zorg, ontmoeting, recreatie, natuur of kleinschalig ondernemerschap elkaar kunnen versterken. Multifunctionele oplossingen passen bij de schaal van onze kernen en maken plekken veerkrachtiger.
- b. We stellen het gebied en zijn eigen karakter centraal. Het unieke heuvellandschap, de dorpsidentiteit en het cultuurhistorisch erfgoed zijn leidend bij nieuwe ontwikkelrichtingen. Wij hebben oog voor deze unieke kwaliteiten in onze gemeente en regio, en dragen er zorg voor dat nieuwe ontwikkelingen passen bij de schaal, draagkracht en landschappelijke kwaliteiten van deze waardevolle plekken.
- c. We voorkomen nieuwe problemen, nu én later. In onze omgevingsvisie kijken we nadrukkelijk vooruit, richting 2040. We leggen specifieke strategische koersuitspraken vast over klimaatbestendigheid, leefomgevingskwaliteit en het behoud van natuurwaarden. Zo zorgen we dat besluiten die vandaag worden genomen geen nieuwe knelpunten creëren voor de generatie van morgen.
- d. We wegen belangen op verschillende schaalniveaus af. Voerendaal maakt deel uit van een sterk stedelijk landelijk netwerk. Daarom hebben we in deze Omgevingsvisie nadrukkelijk oog voor de context van de regio én de lokale situatie. Onze omgevingsvisie moet ook passen binnen de regionale structuren voor bijvoorbeeld wonen, mobiliteit, voorzieningen, economie en natuur. Woningbouw, voorzieningen en mobiliteitsnetwerken (zoals regionale fietsroutes, mobiliteitshubs en OV-verbindingen) worden regionaal afgestemd, waardoor wij binnen Voerendaal gericht kunnen inzetten op kwaliteit, doorstroming, bereikbaarheid en leefbaarheid, zonder alles binnen de eigen gemeente te hoeven organiseren. Regionale economische kansen worden benut via regionale netwerken (zoals Brightlands campussen en Parkstadse clusters), terwijl wij als Voerendaal zelf een kleinschalige, passende economie faciliteren.
- e. We verbinden maatschappelijke opgaven met ruimtelijke keuzes. In deze Omgevingsvisie brengen we thema's zoals klimaatadaptatie, wonen, mobiliteit, economie, landbouw, gezondheid en leefbaarheid, onderwijs en arbeidsmarkt nadrukkelijk bij elkaar. Ruimtelijke keuzes worden daarom altijd gemaakt met het oog op bredere maatschappelijke opgaven en de kwaliteit van leven in Voerendaal.

Door deze principes actief toe te passen, werken wij aan een visie die stevig is waar dat nodig is, flexibel waar dat kan, en altijd gericht op de lange termijn waarde voor onze gemeenschap en het landschap van Voerendaal en de verdere Parkstadregio.

Toekomstverhaal Parkstad 2040

Het Toekomstverhaal Parkstad 2040 is opgesteld door de Stadsregio Parkstad Limburg, en schetst kort het regionale toekomstbeeld waar alle Parkstadgemeenten zich aan verbinden. In dit verhaal staan persoonlijke én economische groei, sterke samenleefomgevingen, een robuust landschap en een regio die ruimte biedt aan bewoners, talentontwikkeling, ondernemerschap en nieuwe ideeën centraal. Het toekomstverhaal benoemt de kracht van Parkstad als regio met lef, samenwerking en complementariteit tussen 'park' en 'stad'.

Bij de uitwerking van deze Omgevingsvisie, die in Hoofdstuk 8 nader wordt toegelicht (bijvoorbeeld in de vorm van omgevingsprogramma's) worden de effecten en opgaven uit het regionale Toekomstverhaal nadrukkelijk meegenomen. Deze worden daarbij vertaald naar de eigen identiteit en context van Voerendaal, zodat de visie goed aansluit bij wat de gemeente richting 2040 nodig heeft, met oog voor de regionale samenhang.

Andere samenwerkingsverbanden in de regio

Voerendaal maakt niet alleen deel uit van de Stadsregio Parkstad Limburg, maar wij participeren ook in uiteenlopende andere samenwerkingsverbanden. Zo nemen wij als gemeente deel aan meerdere centrumregelingen en gemeenschappelijke regelingen, waaronder de GGD Zuid-Limburg, Veiligheidsregio Zuid-Limburg en de Omgevingsdienst Zuid-Limburg. Verder staat Voerendaal intensief in contact met tal van andere partners en organisaties, zoals het waterschap, waarmee structureel wordt samengewerkt rondom regionale opgaven en uitvoeringsvraagstukken.

Hoofdstuk 8 Prioriteiten en opgaven

De Omgevingsvisie bouwt voort op de koers die Voerendaal de afgelopen jaren heeft ingezet. Veel van deze keuzes hebben hun waarde bewezen en vormen een stevig fundament voor de toekomst. Tegelijkertijd verandert onze omgeving sneller dan voorheen. Demografische ontwikkelingen, de energie- en klimaat-

transitie, de transitie van het landelijk gebied en veranderingen in de lokale economie en voorzieningen vragen om nieuwe afwegingen binnen bestaande beleidskeuzes.

Sommige transities zijn nog volop in ontwikkeling; andere worden grotendeels op regionaal of nationaal niveau uitgewerkt. Daardoor zijn niet alle opgaven vandaag al volledig te overzien. Wij maken daarom keuzes die richting geven, maar blijven adaptief: wanneer nieuwe inzichten, kaders of effecten duidelijk worden, scherpen wij onze koers aan via omgevingsprogramma's, het omgevingsplan of een actualisatie van deze visie.

Op verschillende thema's zien we dat onze bestaande beleidslijn een heldere basis legt, maar dat verdieping, herijking of aanscherping nodig is om nieuwe vraagstukken het hoofd te bieden. Deze visie markeert daarom niet alleen de voortzetting van eerdere besluiten, maar ook de punten waarop Voerendaal in de komende jaren verder werkt aan precisie, uitvoerbaarheid en richtinggevende kaders.

In dit hoofdstuk benoemen wij de belangrijkste opgaven waar Voerendaal de komende periode (richting 2040) extra aandacht aan besteedt. Deze opgaven vormen de schakels tussen onze visie (hoofdstukken 4, 5 en 6) en de concrete uitvoering (hoofdstuk 9) en helpen gemeente, inwoners, ondernemers en initiatiefnemers om te begrijpen waar beweging nodig is en welke richting wij daarbij opgaan. De vier hoofdpijlers zijn:

- a. Toekomstbestendig landelijk gebied: Waar landbouw, natuur, water en recreatie met elkaar in balans blijven en nieuwe functies zorgvuldig worden ingepast.
- b. Klimaatrobuuste kernen en samenleefomgeving: Waar water, groen en gezondheid de kwaliteit van onze dorpen en openbare ruimte versterken.
- c. Een toekomstbestendig en passend voorzieningenniveau: Waar inwoners toegang hebben tot essentiële voorzieningen, zowel in onze gemeente, als in de nabije regio en kleinschalig ondernemerschap zich kan blijven ontwikkelen.
- d. Een sterke sociale basis voor een veerkrachtige gemeenschap: Waar inwoners, organisaties en ondernemers elkaar weten te vinden, samenwerken aan ontmoeting en welzijn, kansengelijkheid en waarin iedereen wordt uitgenodigd om mee te doen.

Paragraaf 8.1 Samen werken aan de opgaven van morgen

In deze paragraaf lichten wij de opgaven toe waar Voerendaal de komende jaren gericht aan werkt. Deze opgaven komen voort uit veranderende omstandigheden, lopende transities en regionale ontwikkelingen die onze samenleefomgeving steeds sneller beïnvloeden. Ze zijn geen projectlijsten of maatregelenpakketten, maar richtinggevende thema's die duidelijk maken waar beweging nodig is, waar kansen liggen en waar keuzes moeten worden gemaakt. Bij iedere opgave heeft de gemeente een belangrijke rol in het geven van richting, het bewaken van publieke waarden en het bieden van kaders, en in het faciliteren en aanjagen. Tegelijkertijd kunnen we deze opgaven alleen realiseren in samenwerking met inwoners, ondernemers, boeren, maatschappelijke organisaties en regionale netwerkpartners. Ook het Rijk en de Provincie hebben een belangrijke rol. Hieronder beschrijven we de benoemde opgaven in willekeurige volgorde.

Opgave A: Toekomstbestendig landelijk gebied

Waarom is dit belangrijk?

Het landelijk gebied van Voerendaal staat onder druk door meerdere, gelijktijdige transities. De stikstof-opgave, klimaatverandering, wateropgaven, energietransitie en de beweging naar een duurzamere landbouw vragen om ingrijpende keuzes op landschaps- en gebiedsniveau. Tegelijkertijd verandert de landbouwstructuur: bedrijven stoppen, agrarische gebouwen komen vrij (VAB's) en er ontstaat druk om nieuwe functies een plek te geven.

In Zuid-Limburg spelen daarnaast specifieke uitdagingen zoals verdroging en de kwetsbaarheid van beekdalen, hellingen en kalkgraslanden. Deze opgaven hebben een plek in een kleinschalig en waardevol landschap dat veel functies tegelijk moet dragen. Juist in het buitengebied komen deze opgaven samen en vragen zij om duidelijke ruimtelijke keuzes. Zonder heldere richting bestaat het risico op versnippering, kwaliteitsverlies en aantasting van natuur- en landschapswaarden, terwijl boeren juist perspectief nodig hebben om toekomstbestendig te kunnen blijven ondernemen.

Wat behelst deze opgave?

De opgave richt zich op het geven van richting aan de ruimtelijke ontwikkeling van het landelijk gebied als geheel. Het gaat om het maken van keuzes over waar ruimte is voor landbouw, natuur, water, recreatie en energie, en hoe deze functies elkaar kunnen versterken. Deze keuzes worden deels al scherp uitgewerkt

binnen de geldende provinciale kaders (POVI). Waar dit beleid het toestaat verrijken we dit naar lokale ambities.

De focus ligt op structurerende vraagstukken zoals bodem en water, landschappelijke samenhang, biodiversiteit en de toekomst van agrarisch grondgebruik. Ook klimaatadaptatie maakt hier nadrukkelijk onderdeel van uit, voor zover het gaat om gebieds- en landschapsmaatregelen in het buitengebied, zoals waterberging, bodembeheer, natuurlijke afvoer en het verminderen van verdroging. De doorwerking van deze klimaatmaatregelen binnen de kernen maakt onderdeel uit van de opgave Klimaatrobuste kernen en samenleefomgeving (Opgave B).

Een integrale, gebiedsgerichte aanpak is hierbij noodzakelijk. Een integraal gebiedsgericht omgevingsprogramma kan helpen om natuur, water, landbouw, recreatie en erfgoed in samenhang te benaderen en te werken aan een ecologisch sterk, economisch houdbaar en karakteristiek landschap.

Welke rolverdeling hoort hier bij?

Wij, als gemeente, bieden richting, stellen kaders vast en bewaken de ruimtelijke kwaliteit, natuurwaarden en leefomgevingskwaliteit van het buitengebied. Wij zorgen ervoor dat keuzes worden gemaakt die passen bij het landschap en bijdragen aan een toekomstbestendig gebruik van het landelijk gebied.

Boeren en grondeigenaren zijn cruciale partners in het beheer, de transitie van de landbouw en de toekomst van het landschap. Zij staan midden in de veranderingen en beschikken over kennis van bodem, water, teelten en dagelijkse praktijk. Hun perspectief en inzet zijn essentieel voor een haalbare en gedragen transitie. Bewoners, vrijwilligers en natuurorganisaties dragen bij via beheer, initiatieven en betrokkenheid bij de samenleefomgeving. Zij helpen het landschap beleefbaar te houden en dragen bij aan biodiversiteit, onderhoud van landschapselementen en lokale netwerken. Regionale partners, zoals Provincie Limburg en Stadsregio Parkstad Limburg, zijn belangrijk voor afstemming over landbouw, natuur, water en klimaat. Veel opgaven stoppen niet bij de gemeentegrens: alleen door samenwerking kunnen we ecologische structuren versterken, waterstromen goed beheer en een robuuste, toekomstbestendige inrichting van het landelijk gebied realiseren.

Opgave B: Klimaatrobuste kernen en samenleefomgeving

Waarom is dit belangrijk?

Klimaatverandering heeft directe gevolgen voor de leefomgeving van onze inwoners. Hitte, hevige neerslag, droogte en wateroverlast hebben effect in straten en dorpspleinen. Met merkbare verschillen per kern en type leefomgeving. Op sommige plekken in de kernen is de overlast groter dan op andere plekken. Tegelijkertijd willen inwoners een gezonde, veilige en groene leefomgeving waarin het prettig wonen, werken en verblijven is.

Deze opgave richt zich primair op de kernen en de dagelijkse leefomgeving van mensen. Aanpassingen in de openbare ruimte, bij gebouwen en in groenstructuren zijn nodig om hittestress te beperken, water vast te houden en de leefkwaliteit te verbeteren. Ontwikkelingen in het landelijk gebied zijn hierbij relevant voor zover ze doorwerken naar de kernen, bijvoorbeeld via waterafvoer, verdroging of hitte.

Wat behelst deze opgave?

De opgave is om kernen en woonomgevingen klimaatbestendig in te richten. Dit betekent onder andere: meer groen en schaduw in straten en op pleinen, ruimte voor wateropvang en infiltratie, en het koppelen van klimaatmaatregelen aan gezondheid, mobiliteit en verblijfskwaliteit. Hiervoor wordt vanuit Voerendaal een Klimaatadaptatieprogramma opgesteld, in samenwerking met de Stadsregio Parkstad Limburg. Dit programma richt zich op concrete maatregelen binnen dorpen en openbare ruimtes. Voor maatregelen in het buitengebied wordt aangesloten bij de structurerende keuzes en gebiedsgerichte uitwerking van de opgave voor een toekomstbestendig landelijk gebied (Opgave A).

Welke rolverdeling hoort hierbij?

Regionale samenwerking vanuit Stadsregio Parkstad Limburg zorgt voor een stroomlijning in aanpak en kennisdeling. Daarnaast zijn ook andere partners, zoals de provincie en de waterschappen, essentieel voor de uitvoering van maatregelen rondom water, natuur en klimaat.

Bij daadwerkelijke uitvoering van het klimaatadaptatieprogramma (opgesteld i.s.m. Parkstad), is ook een rol weggelegd voor onze gemeenschap, zoals het klimaatadaptief maken van tuinen, of het vergroenen van bedrijfspercelen. Inwoners, ondernemers en boeren kunnen ieder vanuit hun eigen rol bijdragen aan

verkoeling, waterberging en een groene en gezonde leefomgeving. De gebiedsgerichte klimaatmaatregelen in het buitengebied worden uitgewerkt in het integraal gebiedsgericht omgevingsprogramma onder Opgave A.

Tekstkader: Kansenskaart bestuivers

Bestuivers zijn van groot belang voor zowel de biodiversiteit als een duurzaam landelijk en stedelijk gebied. Zij spelen een cruciale rol bij de bestuiving van wilde planten en landbouwgewassen en dragen daarmee bij aan voedselproductie, landschappelijke kwaliteit en de veerkracht van ecosystemen. Door verstedelijking, intensief grondgebruik en klimaatverandering staan bestuivers echter steeds meer onder druk.

Er wordt op dit moment een Kansenskaart voor bestuivers opgesteld, met daarin op kaart aangegeven locaties voor kansen voor versterking van natuurgebieden en aanleg van ecologische verbindingen. Deze kaart wordt straks, samen met de uitkomst van het klimaatadaptatieprogramma, verwerkt in het groen-structuurplan. Deze Kansenskaart kan ook landen in het programma voor het landelijk gebied.

Opgave C: Een toekomstbestendig en passend voorzieningenniveau

Waarom is dit belangrijk?

Voorzieningen zijn een essentieel onderdeel van de leefkwaliteit in onze dorpen. Scholen, ontmoetingsplekken, sportvoorzieningen, zorg, lokale winkels en maatschappelijke functies bieden praktische ondersteuning, en vormen ook de basis voor sociale samenhang en dagelijks contact binnen de gemeenschap.

In met name onze kleinere kernen staat deze basis onder druk. Demografische ontwikkelingen, vergrijzing en veranderende doelgroepen maken het moeilijker om voorzieningen lokaal te behouden. Tegelijkertijd verandert het gedrag van consumenten: door digitalisering, online boodschappen en breder aanbod groeit de spreiding van vraag en neemt het gebruik van lokale voorzieningen af.

Het voorzieningenniveau kan richting de toekomst verder versnipperen of zelfs verdwijnen, met gevolgen voor vitaliteit en gemeenschapskracht in de dorpen. Ondernemers, maatschappelijke partijen en bewoners moeten weten waar zij op kunnen rekenen: welke voorzieningen ondersteunen wij als gemeente actief, welke voorzieningen zijn een taak van de markt, van welke voorzieningen kunnen we regionaal gebruik maken, en hoe gaan we om met leegkomende panden en bedrijfslocaties? Daarvoor is een heldere en toekomstbestendige koers nodig.

Wat behelst deze opgave?

De opgave richt zich op het bereikbaar maken van het voorzieningenlandschap. Dit betekent niet dat alle voorzieningen in elk dorp beschikbaar moeten zijn. We vinden het belangrijk dat onze inwoners de voorzieningen goed kunnen bereiken. Dat kan betekenen te fiets of te voet naar een voorziening in het dorp, maar ook met een goede verbinding met de auto of het openbaar vervoer naar een voorziening in de regio. Dit betekent dat er duidelijke keuzes gemaakt moeten worden over welke maatschappelijke voorzieningen wij als gemeente actief ondersteunen of faciliteren, en welke zich vooral via de markt en regionale verbinding ontwikkelen. Daarnaast ontwikkelen we gericht beleid over hoe we omgaan met leegkomende panden zoals winkels of maatschappelijke gebouwen, waarbij transformatie naar wonen, werken of nieuwe maatschappelijke functies zorgvuldig wordt afgewogen. Daardoor kunnen we afwegingen in de toekomst beter onderbouwen en minder ad-hoc bepalen.

Daarnaast kan er gedacht worden aan het maken van slimme combinaties van voorzieningen, zodat kleinschalige kernen leefbaar blijven en de hoofdkern voldoende draagvlak behoudt voor een breder voorzieningenaanbod, zie ook onder 8.1.4, een sterke sociale basis. Regionale afstemming en samenwerking is van belang, zodat onze inwoners ook goede toegang behouden tot voorzieningen met een groter draagvlak buiten Voerendaal. De opgave gaat daarmee vooral over richting geven aan ontwikkeling van een goed bereikbaar voorzieningenlandschap. Niet over het zorgen dat we alle voorzieningen binnen Voerendaal hebben.

Welke rolverdeling hoort hierbij?

Als gemeente scheppen wij de kaders waarbinnen voorzieningen zich kunnen ontwikkelen. Dat betekent dat wij helder maken wat we als gemeente wél en niet doen. We zorgen voor een goed (ruimtelijk) kader waarin transformatie, herontwikkeling en clustering zorgvuldig worden afgewogen en maken we afspraken met regionale partners over de bereikbaarheid en spreiding van voorzieningen. Veel voorzieningen, zoals voortgezet en hoger onderwijs, ziekenhuiszorg, cultuur en grotere sportvoorzieningen functioneren namelijk op regionaal niveau.

Samenwerking met Stadsregio Parkstad Limburg, buurgemeenten en partners zoals scholen, zorgaanbieders en dienstverleners is essentieel om dit aanbod voor Voerendaal toegankelijk te houden. Onze rol als gemeente is dus faciliterend, richtinggevend en bewakend. Het is duidelijk dat niet alles lokaal kan en hoeft, maar wát we lokaal doen, doen we goed.

Voorzieningen bestaan dankzij het gebruik ervan door onze inwoners. Zij spelen een belangrijke rol in het creëren van voldoende draagvlak voor lokale voorzieningen. Onze lokale ondernemers bepalen of een winkel of dienst haalbaar en toekomstbestendig is. Samen vormen zij de motor achter een levendig en veerkrachtig voorzieningenlandschap.

Opgave D: Een sterke sociale basis voor een veerkrachtige gemeenschap

Waarom is dit belangrijk?

Een sterke sociale basis vormt het hart van leefbare dorpen. Als deze basis verzwakt, raakt dat direct de verbondenheid, leefkwaliteit en het dagelijks functioneren van inwoners. Dorpen met een sterke sociale structuur kunnen beter omgaan met grote veranderingen: van klimaatverandering en vergrijzing tot digitalisering en veranderingen in zorg en ondersteuning.

Steeds meer domeinen raken met elkaar verweven. Wonen, zorg, gezondheid, ontmoeting en welzijn staan niet los van elkaar. Ze bepalen gezamenlijk of inwoners prettig, veilig en zelfstandig kunnen blijven wonen. Door demografische ontwikkelingen, druk op voorzieningen en veranderende zorgsystemen zijn slimme combinaties belangrijker dan ooit: plekken waar ontmoeten, ondersteunen, zorgen, sporten en cultuur elkaar versterken. Zonder deze verbindingen neemt de vitaliteit van kleine kernen af. Daarom is het noodzakelijk om de sociale basis te versterken en toekomstbestendig te maken.

Wij kunnen deze maatschappelijke uitdagingen niet als gemeente alleen oplossen. De sociale basis overstijgt de gemeentegrenzen en de rol die wij als gemeente daarin kunnen spelen. Dit vraagt om (nieuwe) samenwerkingen met inwoners, ondernemers, verenigingen, maatschappelijke organisaties en regionale partners. Hun betrokkenheid en lokale kennis maken het verschil in de kwaliteit van onze dorpen.

Wat behelst deze opgave?

De opgave richt zich op het versterken van de sociale structuur in alle kernen, zodat inwoners elkaar kunnen ontmoeten en ondersteuning vinden wanneer dat nodig is. Het gaat om het versterken van preventieve voorzieningen, het ondersteunen van kwetsbare groepen én om het uitnodigen van inwoners, ondernemers en organisaties om samen verantwoordelijkheid te nemen voor de gemeenschap.

We werken aan een sociale basis waarin inwoners zelf initiatief kunnen nemen, verenigingen, buurtnetwerken en maatschappelijke partners ruimte krijgen om hun rol te vervullen, en wonen, zorg, welzijn en ontmoeting op een slimme manier samenkomen. Een woonzorgvisie kan hierbij richting geven, zodat inwoners in hun eigen kern kunnen blijven wonen en passende ondersteuning dichtbij blijft.

De opgave richt zich nadrukkelijk op het versterken van structuren, samenwerking en gedeelde verantwoordelijkheid, niet op het realiseren van nieuwe gebouwen of losse fysieke maatregelen.

Welke rolverdeling hoort hierbij?

Wij geven, als gemeente richting aan de koers voor een sterke sociale basis. We stellen de kaders vast, bewaken publieke waarden en brengen betrokken partners samen. We hebben er oog voor dat bij nieuwe ontwikkelingen wonen, zorg en welzijn in samenhang worden ontwikkeld, en houden zicht op de kwetsbare groepen binnen onze gemeenschap. Wij zijn in die zin een soort regisseur van een breder netwerk, maar niet de enige uitvoerder.

Gemeenschapskracht ontstaat namelijk niet in beleid, maar in de dorpen zelf. De echte kracht van de sociale basis ligt in de gemeenschap zelf. Verenigingen, vrijwilligers, inwonersinitiatieven en lokale netwerken vormen de ruggengraat van verbondenheid. Zij geven betekenis aan ontmoetingsplekken, activiteiten en ondersteuning in de dorpen.

Ook regionale partners zijn onmisbaar. Zorgorganisaties, onderwijsinstellingen, welzijnspartners en samenwerkingsverbanden bieden kennis, capaciteit en voorzieningen die lokaal niet altijd beschikbaar zijn. Door die samenwerking maken we onze gemeenschap wendbaar en veerkrachtig.

Deze opgave is daarom ook een uitnodiging: om samen te blijven bouwen aan dorpen waar iedereen kan meedoen, zich gezien voelt en waar de sociale basis stevig genoeg is om de toekomst aan te kunnen.

Hoofdstuk 9 Doorwerking

De Omgevingsvisie schetst de koers voor Voerendaal op de lange termijn, namelijk tot 2040. Om deze ambities waar te maken, zetten wij als gemeente verschillende instrumenten en samenwerkingsvormen in. Dit doen wij bijvoorbeeld via thematische en gebiedsgerichte programma's, het omgevingsplan en concrete projecten in de samenleefomgeving. Daarbij verandert onze manier van werken door de Omgevingswet: beleid voor ruimte, samenleving en economie wordt steeds meer in samenhang benaderd, en vraagt om duidelijke keuzes én flexibele uitvoering.

Dit hoofdstuk beschrijft hoe de Omgevingsvisie doorwerkt in andere instrumenten onder de Omgevingswet en in de dagelijkse praktijk. Wij maken zichtbaar:

- hoe de visie vertaald wordt naar programma's, beleid of het omgevingsplan;
- welke stappen nodig zijn om ontwikkelingen mogelijk te maken;
- hoe wij monitoren, leren en de visie actueel houden.

Paragraaf 9.1 Relatie met andere instrumenten onder de Omgevingswet

De Omgevingsvisie helpt de gemeenteraad om op hoofdlijnen te sturen, zonder vast te lopen in details. Voor de ambtelijke organisatie biedt de visie een helder toetsingskader, waardoor aanvragen en nieuwe initiatieven op een consistente en transparante manier worden afgewogen. Zo kunnen besluiten beter aansluiten bij de kernwaarden die Voerendaal kenmerken. Voor initiatiefnemers, inwoners, ondernemers en partners biedt de visie duidelijkheid: wat past wel, wat past niet, en waarom?

Dit helpt om vroegtijdig kansen en knelpunten te signaleren, ondersteunt een open gesprek en stimuleert samenwerking in een vroeg stadium. Bij concrete ruimtelijke keuzes blijft het omgevingsplan leidend. De Omgevingsvisie geeft namelijk een strategische richting, het omgevingsplan geeft juridische kaders. Samen met programma's, het omgevingsplan en vergunningverlening vormt de visie een geheel van gemeentelijke koers, kaders en regels. Deze instrumenten worden niet los van elkaar opgesteld, ze worden in samenhang ontwikkeld en continu gevolgd en actueel gehouden. Hieronder volgt een nadere toelichting op de rol van de Omgevingsvisie, het Omgevingsprogramma, en het Omgevingsplan, als instrumentarium onder de Omgevingswet.

De rol van deze Omgevingsvisie

De Omgevingsvisie is het strategische instrument van de gemeente. De gemeenteraad stelt de visie vast en bepaalt daarmee de koers, kernwaarden en langetermijndoelen voor de fysieke samenleefomgeving van Voerendaal. De visie is niet juridisch bindend voor inwoners of bedrijven, maar bindt wél het gemeentebestuur: het vormt het kader waarbinnen wij keuzes maken, afwegingen onderbouwen en beleid ontwikkelen.

In voorliggende Omgevingsvisie leggen wij de kernkwaliteiten, ambities en richtinggevende beleidsuitgangspunten vast. Hiermee vormt de visie de basis voor alle andere instrumenten van de Omgevingswet: keuzes uit de visie worden uitgewerkt in thematische of gebiedsgerichte programma's en, waar nodig, vertaald naar regels in het omgevingsplan. Omdat onze omgeving continu verandert, is de Omgevingsvisie geen statisch document. Wij herijken en actualiseren de visie periodiek, zodat deze aansluit bij nieuwe inzichten, regionale ontwikkelingen en veranderende omstandigheden. Dit doen we in ieder geval eenmaal per bestuursperiode.

Het Omgevingsprogramma

Omgevingsprogramma's vormen de schakel tussen de strategische koers uit de Omgevingsvisie en de daadwerkelijke uitvoering. Het college van burgemeester en wethouders stelt deze programma's vast en vertaalt daarmee de langetermijndoelen uit de visie naar concrete keuzes, prioriteiten en acties. Een omgevingsprogramma werkt als een tussenniveau: eerst worden tactische richtingen en afwegingskaders vastgesteld, waarna praktische maatregelen en projecten verder worden uitgewerkt. Programma's hebben geen vaste vorm en zijn niet juridisch bindend voor inwoners of bedrijven, maar binden wél het gemeentebestuur. Daarmee geven zij richting aan beleidsontwikkeling, investeringen en samenwerking met in-

woners, ondernemers en netwerkpartners. Er zijn een aantal verplichte omgevingsprogramma's, zoals het Actieplan Geluid, het Volkshuisvestingsprogramma en het Warmteprogramma.

Daarnaast zijn er onverplichte programma's, waarvoor wel een uitgebreide voorbereidingsprocedure geldt, zoals het gemeentelijk rioleringsprogramma. Ook zijn er vrijwillige programma's, welke wij naar eigen inzicht kunnen opstellen. Bijvoorbeeld een Omgevingsprogramma voor het landelijk gebied of klimaatadaptatie, aansluitend bij de toekomstige opgaven zoals beschreven in Hoofdstuk 8. Door te werken met thematische of gebiedsgerichte omgevingsprogramma's kunnen wij gericht sturen, flexibel inspelen op nieuwe inzichten en de uitvoering van de Omgevingsvisie concreet en transparant vormgeven.

Het Omgevingsplan

Het omgevingsplan is het juridische instrument waarmee de gemeente de uitgangspunten uit de Omgevingsvisie en programma's vertaalt naar bindende regels voor de fysieke samenleefomgeving. De Omgevingswet verplicht iedere gemeente tot één integraal omgevingsplan voor het volledige grondgebied. Uiterlijk in 2032 moeten alle bestaande bestemmingsplannen van rechtswege en relevante verordeningen daarin zijn samengebracht. Daarmee verdwijnen de oude bestemmingsplannen, en worden alle regels die invloed hebben op de fysieke samenleefomgeving onderdeel van één samenhangend stelsel.

Het omgevingsplan bevat juridisch bindende regels voor inwoners, bedrijven en initiatiefnemers. De Omgevingsvisie en programma's vormen hierbij de beleidsmatige basis: kernkwaliteiten, gebiedsopgaven en richtinggevende keuzes uit de visie kunnen in het omgevingsplan worden vertaald naar juridische regels. Zo ontstaat een doorlopende lijn van strategie, naar uitvoering en juridisch kader.

Toepassing en beoordeling van initiatieven

Het omgevingsplan biedt ruimte voor een snelle en eenvoudige beoordeling van verzoeken die passen binnen de regels. Bij meer complexe aanvragen is een bredere afweging nodig. Past een initiatief niet binnen het omgevingsplan, dan kan hiervan worden afgeweken door middel van een binnenplanse of buitenplanse omgevingsplanactiviteit (respectievelijk afgekort tot OPA of BOPA). Een BOPA-vergunning wordt door het college verleend. De gemeenteraad heeft hierbij een adviesrecht. De Omgevingsvisie helpt vervolgens om te bepalen of zo'n afwijking wenselijk is en of deze aansluit bij de koers en kernwaarden van Voerendaal. Bij grote afwijkingen kan ook gekozen worden voor een wijziging van het Omgevingsplan (STOP/ TPOD).

Met het omgevingsplan brengen wij zo de langetermijnvisie in praktijk, op een manier die duidelijkheid geeft aan inwoners en initiatiefnemers én die zorgt voor een zorgvuldig en toekomstbestendig gebruik van ruimte in Voerendaal.

Paragraaf 9.2 Actualisatie van de visie

De Omgevingsvisie is geen statisch document, maar een richtinggevend kompas dat meebeweegt met nieuwe inzichten en ontwikkelingen in de samenleving. Bij elke nieuwe beleidsopgave, thematische uitwerking of gebiedsontwikkeling toetsen wij of de keuzes uit de visie nog passend en toekomstbestendig zijn.

Wanneer nieuwe kennis, lopende programma's of veranderende regionale en landelijke kaders daartoe aanleiding geven, actualiseren wij de visie. De gemeenteraad beoordeelt minimaal één keer per raadsperiode of de Omgevingsvisie nog actueel is en besluit of een herziening nodig is. Een actualisatie kan klein zijn, bijvoorbeeld door het verwerken van nieuwe inzichten, of omvangrijk wanneer de bestaande strategie niet langer aansluit bij maatschappelijke opgaven of ruimtelijke ontwikkelingen.

Participatie is daarbij altijd onderdeel van het proces. Inwoners, ondernemers en netwerkpartners worden betrokken bij iedere wijziging, passend bij de schaal en impact van de aanpassing. Bij kleine wijzigingen volstaat lichte participatie. Bij grotere herzieningen betrekken wij een bredere groep partners en de gemeenschap.

Zo blijft de Omgevingsvisie een levend document dat richting geeft aan keuzes, houvast biedt aan initiatiefnemers en past bij de dynamiek van Voerendaal.

Bijlage II Het DNA van Voerendaal

Hoofdstuk 1 Inleiding

Voerendaal is een gemeente met een sterk eigen karakter. De dorpen, buurtschappen en het landschap zijn door de eeuwen heen gevormd door natuur, geschiedenis en gezamenlijkheid. Deze bijlage beschrijft de belangrijkste kenmerken die samen de identiteit van Voerendaal vormen.

Het DNA van Voerendaal laat zien wie we zijn, waar we vandaan komen en welke waarden voor onze inwoners belangrijk zijn. Door vast te leggen wat ons gebied bijzonder maakt, weten we ook wat we willen koesteren en welke kwaliteiten richtinggevend zijn voor toekomstige keuzes. Deze basis helpt ons om ontwikkelingen te beoordelen, kansen te benutten en onze samenleving duurzaam te versterken.

Hoofdstuk 2 Historisch fundament en erfgoed

Voerendaal heeft een uitzonderlijk rijke en gelaagde geschiedenis. De sporen van duizenden jaren bewoning zijn nog altijd zichtbaar in het landschap, de bebouwing en de dorpsstructuren.

Romeinse wortels en archeologie

Voerendaal kent enkele van de belangrijkste Romeinse vindplaatsen van Nederland. De grootste Romeinse villaboerderij van het land, Villa Voerendaal, lag hier in het landschap. Ook elders in de gemeente zijn resten van ondergrondse villa's gevonden. Het tracé van de Via Belgica, de oude heerweg van Tongeren naar Keulen, doorkruist Voerendaal en bracht handel, reizigers en cultuuruitwisseling naar het gebied. Unieke vondsten zoals de Dame van Voerendaal geven een zeldzaam inkijkje in het leven van bijna 2000 jaar geleden.

Middeleeuwen en religieus erfgoed

In de middeleeuwen groeiden nederzettingen uit tot herkenbare dorpskernen. De 11e-eeuwse Sint-Laurentiuskerk is een nationaal bijzonder monument: het is de enige kerk in Nederland die door een paus is ingewijd (1049). Andere religieuze bakens, zoals de Waterstaatskerk in Ubachsberg en het Kunderkruis, vormen markante elementen in het landschap en vertellen verhalen over geloof, gemeenschap en tradities.

Kastelen en historische structuren

Voerendaal behoort tot de kastelenrijkste gebieden van Nederland. Landhuizen en kastelen zoals Kasteel Cortenbach bepaalden eeuwenlang de inrichting van het landschap. Monumentale hoeven, oude boerderijen, vakwerkhuisen, bakhuizen, stenen schuren en historische erven geven de dorpen hun herkenbare karakter.

Mijnbouw en kalkwinning

De ontginning van Kunrader kalksteen en de aanwezigheid van kalkovens en groeves in Kunrade en omgeving markeren een periode van bedrijvigheid en vakmanschap. De kalksteenbouw is een beeldbepalend onderdeel van het Voerendaalse straatbeeld en vormt een tastbare link met de geologische geschiedenis.

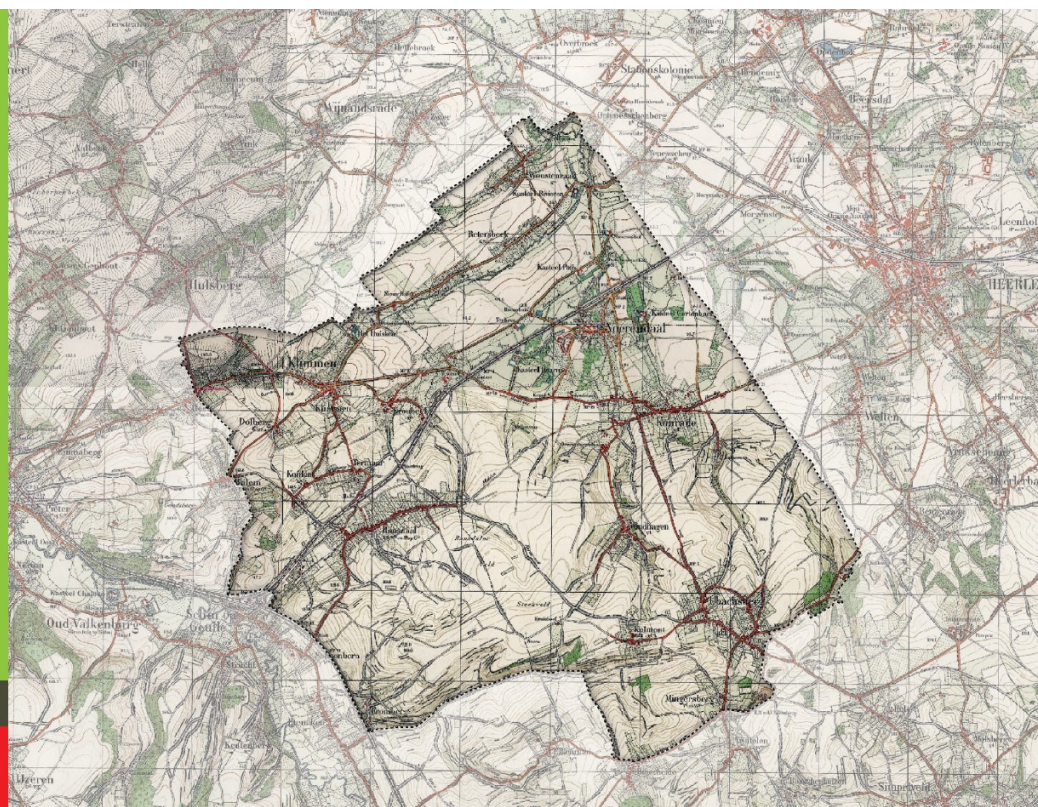
Dorpsstructuren en plekken met identiteit

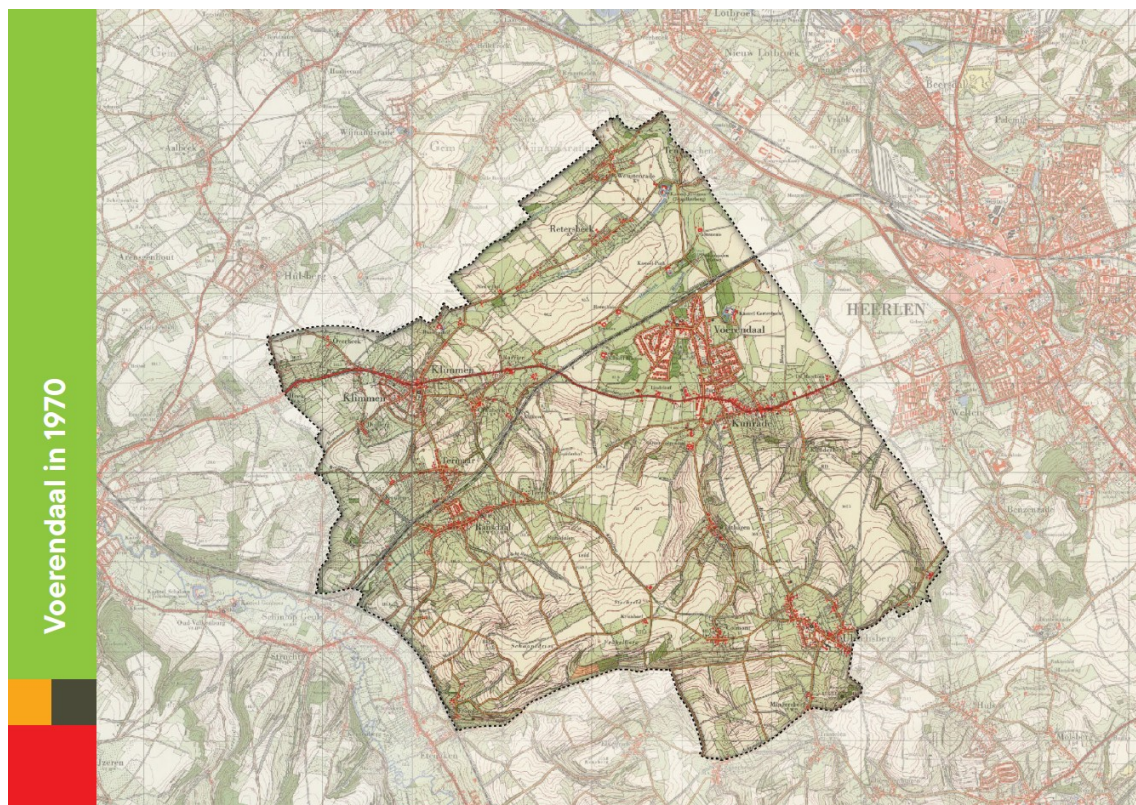
Veel dorpen hebben hun historische kern behouden. Het Bernardusplein, de hofjes van Craubeek, Wint-hagen als beschermd dorpsgezicht en de kleinschalige linten laten de historische groei en sociale samenhang van de gemeenschap zien. Samen vormen deze lagen een rijk erfgoed dat richting geeft aan ruimtelijke kwaliteit, identiteit en beleving.

Voerendaal in 1850

Voerendaal in 1930

Hoofdstuk 3 Bodem, water en reliëf

Kunrader kalksteen als fundament

De geologie van Voerendaal bepaalt voor een groot deel het landschap en de identiteit van de gemeente. Miljoenen jaren geleden lag deze regio onder een warme, ondiepe zee. De kalkresten van dieren vormden de Kunrader kalksteen, een uniek gesteente dat hard, duurzaam en goed bewerkbaar is. Het materiaal is terug te vinden in kerken, kastelen, boerderijen en vele karakteristieke gebouwen. Op sommige plekken komt de kalksteen aan de oppervlakte en geeft het landschap zijn lichte, herkenbare tint.

Heuvels, plateaus en beekdalen

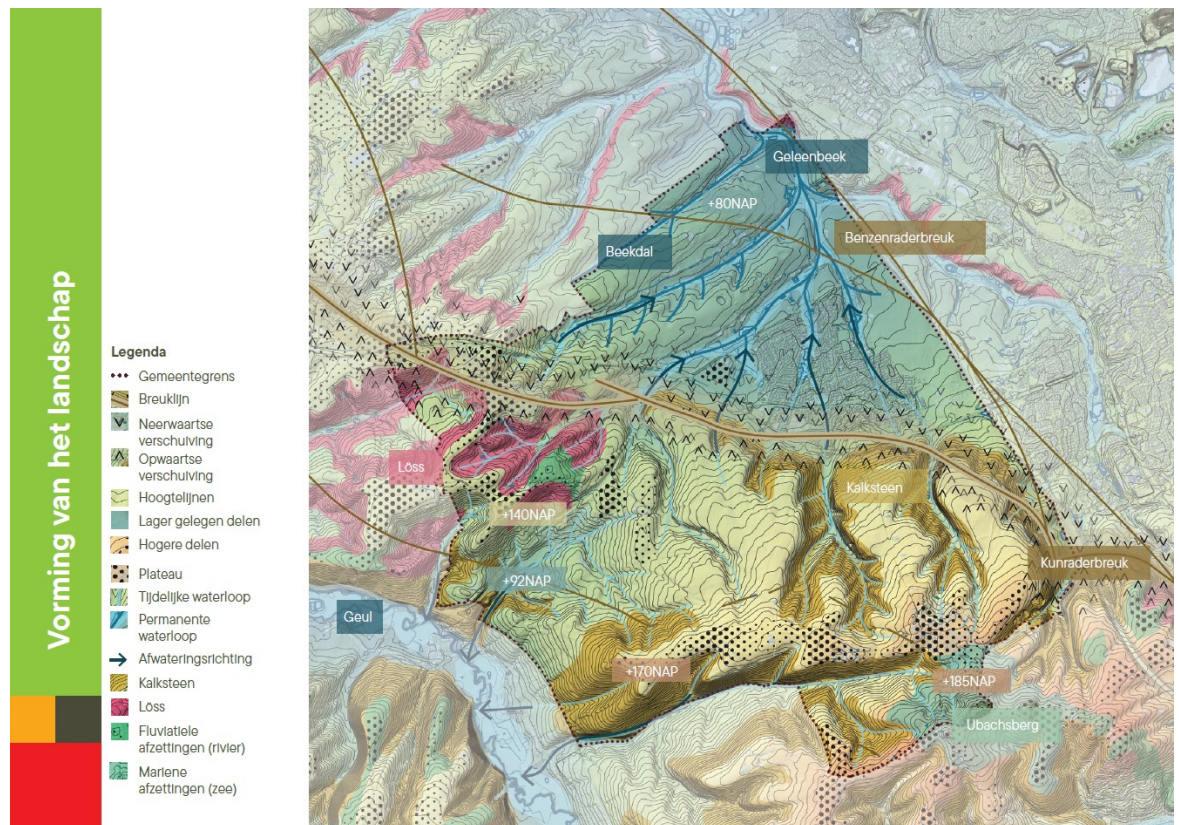
Toen het gebied boven water kwam, sletten rivieren dalen uit en lieten zij lagen grind en zand achter. Zo ontstonden de glooiende hellingen en de afwisseling van plateaus en dalen die het Zuid-Limburgse heuvellandschap typeren. De Ubachsberg bleef hoger dan de omliggende gebieden en is daardoor nog altijd een markante hoogte in het landschap.

Actieve breuken en hoogteverschillen

Onder Voerendaal loopt de Kunraderbreuk, een nog altijd actieve breuklijn. Door beweging in de aardkorst zijn delen van het landschap omhoog gekomen en andere juist gezakt. Hierdoor zijn opvallende hoogteverschillen ontstaan. De kalksteen ligt aan de hoge kant van de breuk soms tot wel 60 meter hoger dan aan de lage kant. Af en toe zijn kleine bevingen voelbaar.

Bronnen en beken

In breukzones doorbreken waterdoorlatende en waterkerende lagen elkaar, waardoor grondwater kan opwellen. Zo ontstonden bronnen en de Geleenbeek, die wordt gevoed door kwelwater én regenwater. De beek heeft zich diep in het landschap ingesneden en vormt een belangrijke natuurlijke structuur in de regio. Deze geologische en hydrologische kenmerken bepalen het landschap, de aanwezige natuur en hoe we in de toekomst met water en bodem moeten omgaan.

Hoofdstuk 4 Landschap en natuur

Landschap als dragende kwaliteit

Voerendaal ligt midden in het Zuid-Limburgse heuvellandschap. Glooiende hellingen, open plateaus, beekdalen, graften en holle wegen maken het gebied tot een afwisselend en herkenbaar landschap. Bossen, wijngaarden, kalkgraslanden en akkers vormen een mozaïek dat voortdurend verandert met de seizoenen. De kernen en buurtschappen liggen ingebed in deze omgeving. Vanuit vrijwel elke dorpskern sta je binnen enkele minuten in het buitengebied.

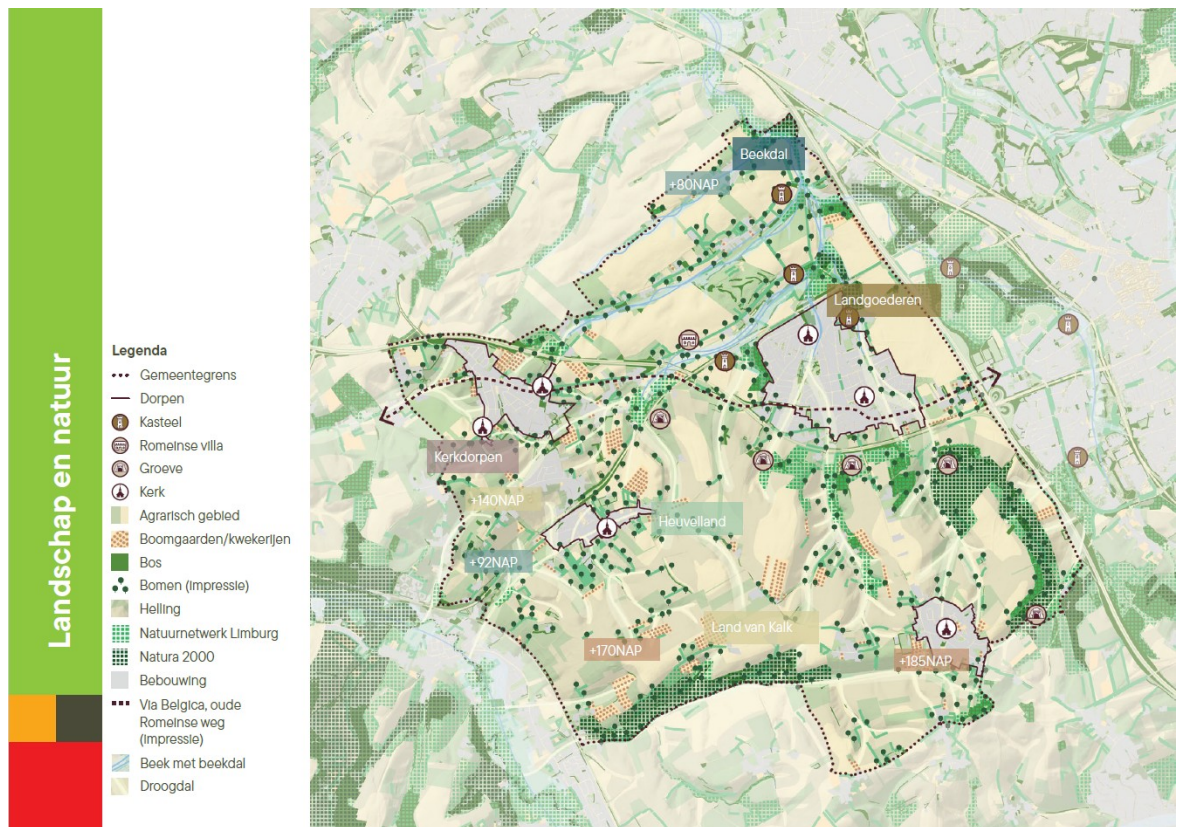
Natuur met bijzondere waarden

Voerendaal is rijk aan natuurgebieden met hoge ecologische waarde. De gemeente bevat drie Natura 2000-gebieden: het Geleenbeekdal, het Geuldal en de Kunderberg. Deze gebieden zijn belangrijk voor beschermde planten en dieren en voor het behoud van unieke natuurtypen. De combinatie van Kunrader kalksteen, löss en plateaulandschappen zorgt voor bijzondere begroeiing, zoals kalkgraslanden, orchideeënweides en hellingbossen.

In het noorden vormt het beekdallandschap van de Geleenbeek een biodivers systeem van natte broekbossen, kruidenrijke graslanden en vochtige oevers. Kleine landschapselementen zoals houtwallen, hagen, graften en poelen zijn belangrijke dragers van biodiversiteit én cultuurhistorie, al zijn ze in het verleden deels verdwenen.

Water als structurerend element

Voerendaal speelt een belangrijke rol in de opvang van water uit hoger gelegen gebieden. De beekdalen, hellingen en plateaus vormen samen het natuurlijke raamwerk waarlangs water wordt vastgehouden, geborgen en afgevoerd. Dit systeem wordt steeds belangrijker door veranderend klimaat en extremere buien.

Hoofdstuk 5 Wonen, werken, voorzieningen en infrastructuur

Wonen in een landschapsgemeente

Voerendaal is een gemeente met sterke dorpsidentiteiten. De vijf dorpen en vele buurtschappen hebben elk een eigen schaal, karakter en sociale structuur. Inwoners waarderen de rust, het landschap en de nabijheid van voorzieningen en steden. Wonen in Voerendaal betekent wonen in een omgeving waar natuur en bebouwing naadloos in elkaar overgaan. Dorpslinten, groene uitzichten en smalle, rustige straten bepalen de leefomgeving.

De kleinschalige opzet van kernen zorgt voor geborgenheid en herkenbaarheid. Mensen kennen elkaar, komen elkaar tegen in de openbare ruimte en voelen zich verbonden met hun directe omgeving.

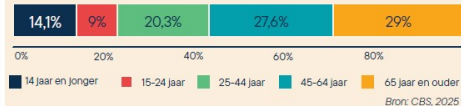
Factsheet sociale indicatoren

Demografie & identiteit

Een evenwichtige, maar vergrijzende bevolking

Aantal inwoners
12.470
Bron: CBS, 2025

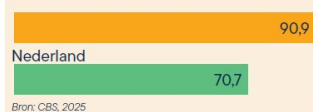
Huishoudens
5.608
Bron: CBS, 2025

Economie & welvaart

Sterke welvaart en vermogende huishoudens

Werkenden vs. niet-werkenden
(Demografische druk) verhoudingsgetal

Banen per 1.000 inwoners (15-64 jaar)
21,6
42,5
Nederland
Bron: USA, 2024

Mediaan vermogen
Particuliere huishoudens x €1.000

Aandeel huishoudens met bijstand
2,1%
4,8%
Nederland
Bron: CBS, 2025

Sociaal & welzijn

Hoog alcoholgebruik en weinig beweging

Eenzaamheid
45,4%
Voerendaal
Nederland
Bron: Gezondheidsmonitor, 2024

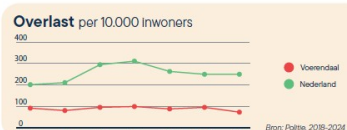
Beweegt dagelijks minimaal 1 uur
13,4%
Voerendaal
15,1%
Nederland
Bron: Gezondheidsmonitor, 2023

Zelfstandig wonende 70+ jaar per 1.000 inwoners doelgroep
959
952
Nederland
Bron: GMSD Wmo, 2025

Heeft de laatste vier weken alcohol gedronken
Nederland
Bron: Gezondheidsmonitor, 2023

Veiligheid & omgeving

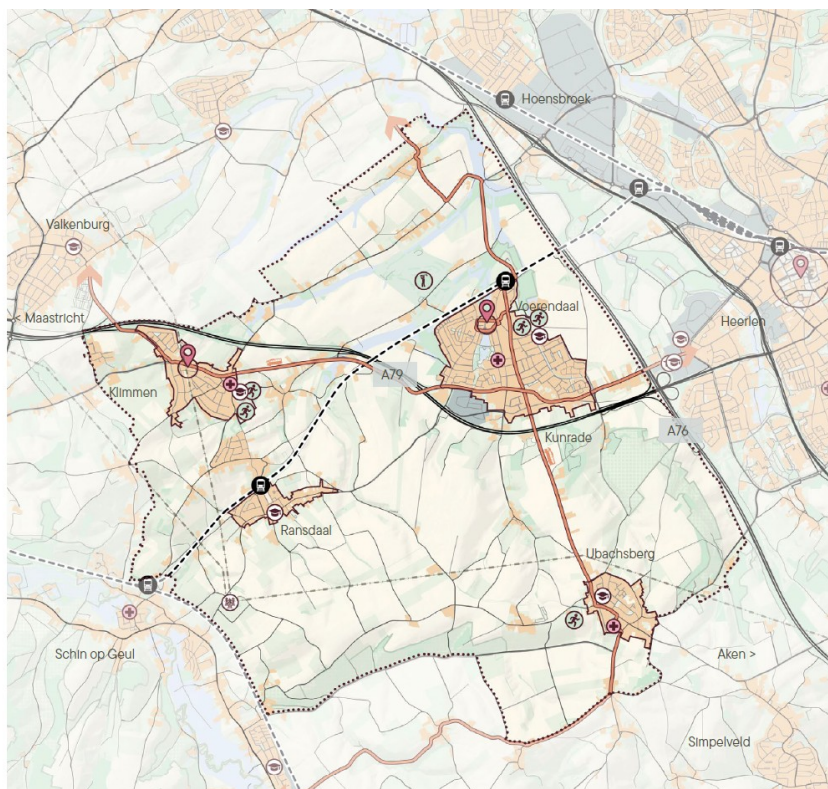
Veilige en prettige leefomgeving

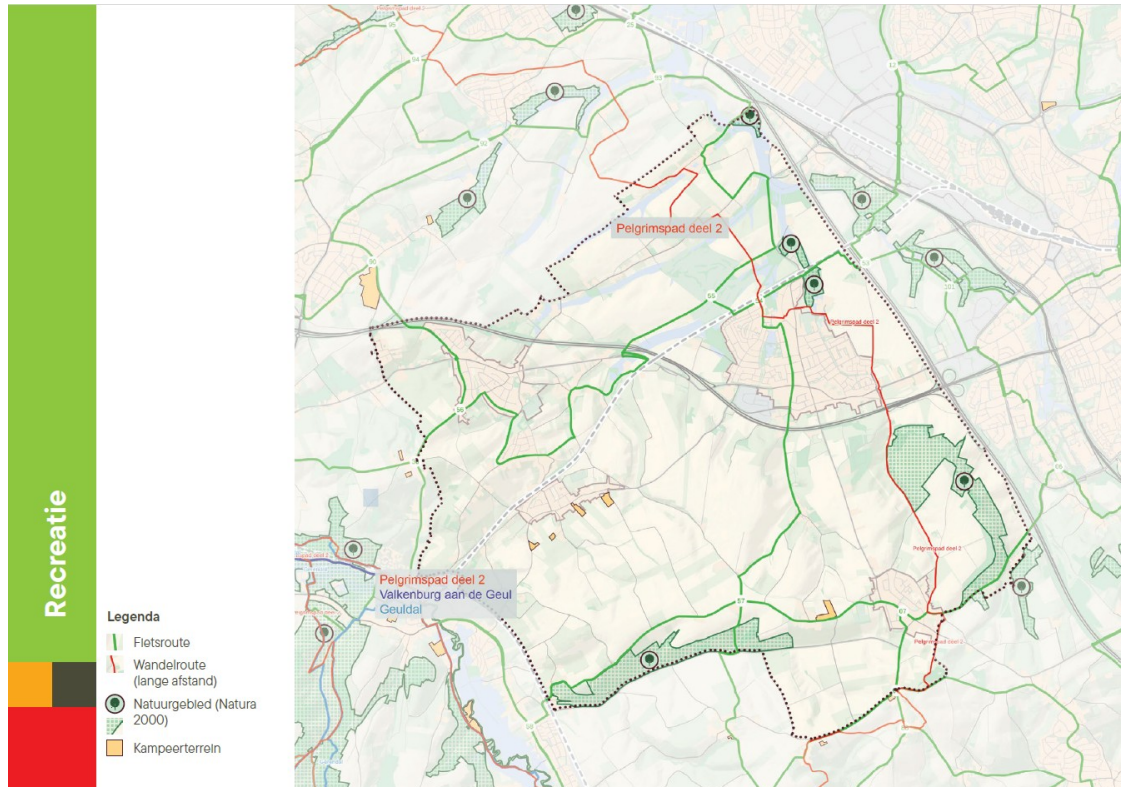

Wonen - Werken - Voorzieningen

Legenda

- Gemeentegrens
- Dorpen
- Centrum
- Huisarts
- School
- Sportvoorziening
- Golfbaan
- Treinstation
- Hoogspanningsstation
- Spoorlijn
- Infrastructuur
- Busverbindingen
- Hoogspanningslijn
- Wonen
- Bedrijventerrein
- Bos
- Agrarisch gebied
- Beekdal

Hoofdstuk 6 Kleinschalige economie met sterke regionale verbondenheid

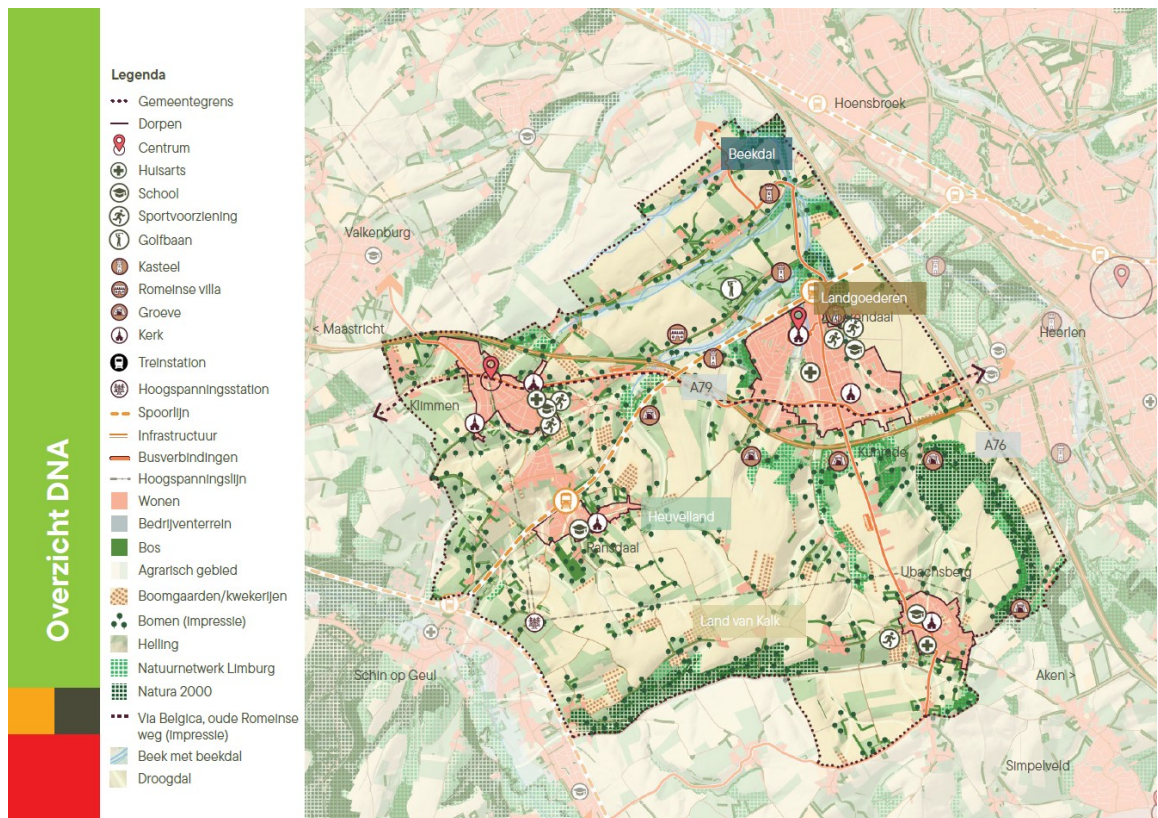
De economie van Voerendaal wordt gedragen door lokale ondernemers, zelfstandigen, boeren en bedrijvigheid die nauw verbonden is met het leven in de dorpen. De kleine schaal zorgt voor diversiteit, maar ook voor afhankelijkheid van regionale arbeidsmarkten. De ligging tussen Heerlen, Valkenburg en Maastricht maakt dat veel inwoners buiten de gemeente werken. De A76, A79, station Voerendaal en station Klimmen-Ransdaal zorgen voor goede bereikbaarheid. De nabijheid van het Heuvelland en de Euregio (Duitsland en België binnen korte reistijd) bieden extra kansen voor de vrijetijdseconomie en werkgelegenheid.

Voerendaal beschikt over voorzieningen die belangrijk zijn voor de leefbaarheid, zoals een school in elke kern, sportmogelijkheden, het zwembad en lokale ontmoetingsplekken. Tegelijkertijd staat het voorzieningenaanbod in de kleinere dorpen onder druk.

Hoofdstuk 7 Een kleine gemeente met een grote sociale basis

Voerendaal heeft een sociale structuur die kenmerkend is voor een kleine gemeente. De dorpen en buurtschappen hebben een sterke cultuur van verenigingen, tradities en onderlinge betrokkenheid. Inwoners kennen elkaar en staan voor elkaar klaar; informele hulp is vanzelfsprekend. De kracht van de gemeenschap blijkt onder meer uit voorbeelden zoals De Burgerij, in elke kern een laagdrempelige plek voor ontmoeting, ondersteuning en activiteiten. Vrijwilligers spelen hier een grote rol en zorgen ervoor dat voorzieningen blijven bestaan en aansluiten bij lokale behoeften.

De Hoeskamers laten zien hoe Voerendaal samen zorgt voor kwetsbare inwoners. Door ontmoeting te organiseren en verschillende doelgroepen samen te brengen, wordt geïsoleerd raken voorkomen en blijft iedereen onderdeel van de gemeenschap. Deze sociale basis vormt een essentieel onderdeel van het DNA van Voerendaal en is richtinggevend voor de manier waarop we naar leefbaarheid, wonen en voorzieningen kijken.

Bijlage III Participatieverslag

Hoofdstuk 1 Inleiding

De gemeente Voerendaal werkt aan een omgevingsvisie: een toekomstbeeld dat schetst hoe de gemeente er in 2040 uit zou kunnen zien. In deze visie legt de gemeente vast hoe zij wil omgaan met belangrijke thema's zoals wonen, natuur, landbouw, mobiliteit, economie, leefbaarheid en gezondheid. De omgevingsvisie is geen blauwdruk waarin alles vastligt, maar een kompas dat richting geeft aan keuzes voor de toekomst.

Omdat die keuzes inwoners, ondernemers, verenigingen en maatschappelijke partners direct raken, vindt de gemeente het belangrijk om dit toekomstbeeld samen vorm te geven. De gemeente faciliteert, bewoners en partners geven richting, op deze manier zetten we in op een gezamenlijke omgevingsvisie. Daarom is in het najaar van 2025 een uitgebreid participatieproces uitgevoerd waarin verschillende perspectieven, zorgen, ideeën en dromen zijn opgehaald.

Voor de Omgevingsvisie Voerendaal is bewust gekozen voor een laagdrempelige en praktische aanpak, waarbij we letterlijk het gesprek voerden met alle geïnteresseerden. Dat deden we via pop-ups in de dorpskernen, een online enquête, workshops met bewoners, maatschappelijke en regionale partners, een interne sessies met medewerkers en een bijeenkomst met het college en een raadsworkshop.

Dit participatieverslag brengt de belangrijkste inzichten uit al deze momenten samen en vormt daarmee een basis voor de volgende stap: het opstellen van een omgevingsvisie die past bij de schaal, de kwaliteiten en de toekomst van Voerendaal.

Pop-up's

De pop-up is een kraam waar bewoners op een laagdrempelige manier zonder aanmelding spontaan hun mening kunnen geven over wat er bij hen of in hun kern leeft. Zo krijgen we een eerlijk en breed beeld van wat er speelt, ook van mensen die normaal niet naar de workshops komen. Dit vormde het startpunt van het traject.

De pop-ups vonden plaats op woensdag 12 en dinsdag 25 november 2025. We spraken hier bij elkaar circa 70 mensen. We stonden op verschillende plekken in de gemeente en één keer in het gemeentehuis:

- Ubachsberg (Marktplaats)
- Klimmen (Basisschool en Supermarkt)
- Voerendaal (Supermarkt en het gemeentehuis)
- Kunrade (Kunderhoes)
- Ransdaal (Treinstation)

Workshops

Na afloop van de pop-ups zijn er op 8 en 16 december 2025 in totaal vijf workshops georganiseerd, elk gericht op een specifieke groep binnen de gemeenschap:

- Maatschappelijke partners (30 aanwezigen)
- Regionale partners (7 aanwezigen)
- Bewoners en ondernemers (48 aanwezigen)
- Medewerkers gemeente Voerendaal (25 aanwezigen)
- College en Burgemeester Voerendaal (5 aanwezigen)
- Raadsessie (10 aanwezigen)

Hierin gingen we dieper in op de identiteit van Voerendaal en de opgaves die deelnemers zien voor de toekomst van Voerendaal.

Online enquête

Van 12 november 2025 tot en met 2 januari 2026 stond de online enquête open. Deze was voor alle bewoners, ook degenen die niet naar een 'fysiek' participatiemoment konden komen.

Inwoners konden online hun stem laten horen. De enquête is via de gemeentelijke website en social media verspreid. In totaal hebben bijna 160 mensen gereageerd.

Hoofdstuk 2 De fysieke identiteit

De leefomgeving door de ogen van de gemeenschap

De fysieke identiteit van een gebied gaat over hoe een plek eruitziet, aanvoelt en functioneert. Denk aan het landschap, gebouwen, wegen, groen en de aanwezigheid van voorzieningen en hoe die samen het karakter van de omgeving bepalen. Het is de tastbare context waarin het dagelijks leven zich afspeelt.

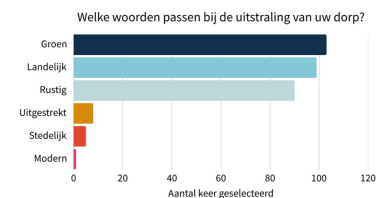
Voor een omgevingsvisie is dit belangrijk: je tekent niet op een blanco canvas, maar op een plek met geschiedenis, structuur en sfeer. Juist daarom is het waardevol om de mensen te vragen hoe zij deze fysieke omgeving beleven: wat vinden zij typerende plekken? Wat moet blijven, wat mag anders? Hun perspectief laat zien wat er leeft en waar kansen en uitdagingen liggen.

In deze paragraaf beschrijven we hoe de bewoners van Voerendaal naar de fysieke identiteit kijken.

Paragraaf 2.1 Algemeen

Groen, landelijk, rustig én tevreden

Inwoners spreken opvallend positief over het wonen in Voerendaal. Dat bleek bijvoorbeeld duidelijk tijdens de pop-ups, waar men regelmatig benadrukte hoe prettig en fijn het leven in de gemeente is. Deze positieve toon komt ook terug in de enquête: inwoners beoordelen de tevredenheid over hun woonplek gemiddeld met een 4,3 op een schaal van 5. Voerendaal wordt vooral omschreven als groen, landelijk en rustig. Deze kenmerken sluiten sterk aan bij het veelgenoemde dorpse gevoel waar veel inwoners waarde aan hechten.

Een regionale en internationale omgeving

Voerendaal is goed ingebed in de regio, en bewoners waarderen die bereikbaarheid sterk. Dankzij de nabijheid van de A76 en A79 en de aanwezigheid van twee treinstations is de gemeente uitstekend verbonden met omliggende steden zoals Heerlen, Maastricht en Sittard-Geleen. Deze infrastructuur zorgt niet alleen voor een sterke regionale bereikbaarheid: internationale steden als Düsseldorf, Keulen en Brussel liggen eveneens binnen relatief korte reistijd.

Paragraaf 2.2 Bijzondere plekken

Rijke geschiedenis

Inwoners geven aan dat Voerendaal rijk is aan bijzondere plekken, vooral vanuit historisch oogpunt. Zij noemen onder meer:

- Religieus erfgoed: Laurentiuskerk, Waterstaatskerk Ubachsberg, Kunderkruis
- Historisch erfgoed: kastelen (o.a. Cortenbach), Villa Voerendaal, Romeinse villa's
- Agrarisch/woon: monumentale hoeves, vakwerkhuisen
- Molens: oliemolen Klimmen, molen Ubachsberg
- Treinstations: station Voerendaal, station Klimmen-Ransdaal
- Oude industrie: Kunradersteengroeve en -ovens
- Pleinen en hofjes: Bernardusplein, Hofjes Craubeek, Winthagen

Deelnemers wijzen erop dat plekken zoals deze niet alleen historisch erfgoed zijn, maar ook hedendaagse dag bijdragen aan de identiteit van Voerendaal.

Vanzelfsprekend, maar ook nieuwe kansen

Verschillende inwoners geven aan dat zij deze plekken in de loop der tijd als vanzelfsprekend zijn gaan zien. De bijzondere geschiedenis en unieke kwaliteiten zijn sterk aanwezig, maar worden niet altijd bewust beleefd of benut.

Deelnemers aan de sessies geven ook aan dat het rijke verleden van Voerendaal nu slechts beperkt wordt ingezet. Volgens hen liggen er kansen om de geschiedenis op kleine schaal meer zichtbaar te maken, passend bij het dorpse karakter. Gedacht wordt aan vormen van kleinschalig toerisme in het buitengebied.

– bijvoorbeeld een bed & breakfast met een kleine horecavoorziening – waarmee het erfgoed subtiel kan worden versterkt zonder afbreuk te doen aan de rust en het landelijke gevoel.

Paragraaf 2.3 De openbare ruimte en groen

Een groen buitengebied

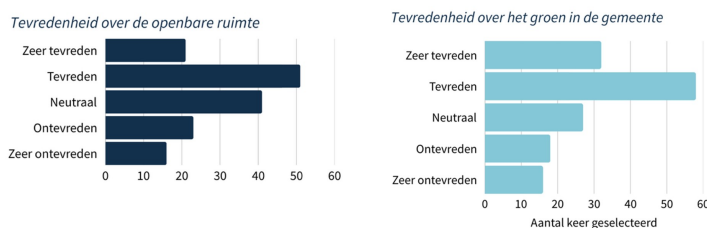
Inwoners spreken een duidelijke waardering uit voor het groen in en rondom Voerendaal, zoals het Heuvelland, het gebied rond de Kunradersteengroeve, de holle wegen en de wandelgebieden. Vooral het landschap en het buitengebied worden gezien als kwaliteiten die de gemeente onderscheiden: karakteristiek, open, groen en iets om te koesteren. De natuur vormt voor veel bewoners een belangrijk onderdeel van het woonplezier.

Aandacht gevraagd voor groen binnen de kernen

Tegelijkertijd valt op dat deze waardering vooral het buitengebied betreft. Over het groen binnen de kernen zijn inwoners een stuk minder positief. Dat komt ook terug in de cijfers: waar het groen gemiddeld een 3,5 op 5 krijgt, ligt de tevredenheid over de openbare ruimte als geheel wat lager (3,3 op 5). Het onderhoud van het groen kan volgens bewoners beter, maar daarnaast verdwijnt er ook steeds meer groen uit de dorpen zonder dat hiervoor nieuw groen terugkomt. Dit leidt tot versteendere pleinen, straten en voortuinen, wat niet past bij het groene en dorpse karakter dat bewoners waarderen.

En aandacht voor kwetsbaar buitengebied

Daarnaast leeft de zorg dat de kwaliteit van het landschap onder druk staat. Bewoners zien dat de hoeveelheid natuur afneemt, dat de biodiversiteit terugloopt en dat verbindingen tussen Natura 2000-gebieden kwetsbaar zijn. Het behoud en versterken van het groen wordt daarom gezien als een belangrijke opgave voor de toekomst. Daarbij wordt ook gewezen op de aanwezigheid van kwetsbare grondwaterbeschermingsgebieden en een waterwingebied binnen de gemeente, die vragen om een zorgvuldige omgang met het landschap en de ondergrond.

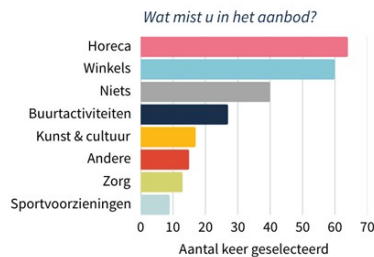
Paragraaf 2.4 Voorzieningen

Rijk aanbod van voorzieningen

Deelnemers benadrukken dat Voerendaal, zeker voor een typische dorpsgemeente, nog relatief veel voorzieningen heeft. Inwoners wijzen op het zwembad, de twee treinstations (die breed worden gewaardeerd) en de aanwezigheid van een school in elke kern. Deze combinatie laat zien dat de basis nog aanwezig is.

Maar voorzieningen staan onder druk

Deelnemers geven tegelijkertijd aan dat de voorzieningen onder druk staan en om aandacht vragen in de toekomst. Dit sluit aan bij een landelijke trend, maar is volgens bewoners ook duidelijk merkbaar in de eigen gemeente.

Inwoners missen vooral ontmoetingsplekken (zoals cafés) en buurtactiviteiten die juist belangrijk zijn voor het sociale dorpsleven. De antwoorden op de vraag wat men het meest mist in het aanbod van voorzieningen bevestigen dit beeld. Vooral horeca en winkels worden gemist. Het is ook opvallend dat een deel van de inwoners aangeeft niets te missen — wat aansluit bij de hoge tevredenheid over het wonen in Voerendaal.

Bewoners geven aan dat woningbouw juist nodig is om voorzieningen in stand te houden. Zonder een voldoende en diverse bewonersbasis verschaalt het draagvlak, waardoor winkels, horeca en verenigingen onder druk komen te staan.

Tegelijkertijd wordt ook de vraag opgeworpen wat een 'normaal' voorzieningenniveau is voor dorpen van de schaal van Voerendaal: welke basis hoort bij deze omvang en structuur, en wat is aanvullend of wenselijk?

Daarbij komen concrete zorgen uit de dorpen zelf:

- In **Ubachsberg** en **Ransdaal** zijn weinig voorzieningen aanwezig. De scholen zijn daarom voor veel inwoners niet alleen een onderwijsplek maar ook een van de laatste ontmoetingsplekken in de kern.

- In **Klimmen** geven bewoners aan dat steeds meer plekken verdwijnen. Bewoners vragen zich bijvoorbeeld af hoe het mogelijk is dat er nieuwe appartementen voor ouderen worden gebouwd terwijl tegelijkertijd de supermarkt verdwijnt. Dat roept praktische vragen op, zoals: waar moeten deze ouderen straks hun dagelijkse boodschappen doen? Tegelijkertijd wordt de Open Club breed gewaardeerd als belangrijke sport-, onderwijs- en ontmoetingsplek. Bewoners signaleren dat deze voorziening te klein is voor het aantal kinderen en sporters dat er gebruik van maakt. Een gemeenschapshuis wordt gemist. Dat roept de vraag op wat dit betekent wanneer er in de toekomst ook nog woningbouw wordt toegevoegd — neemt de druk op deze voorziening dan niet verder toe?
- In **Voerendaal** en **Kunrade** zijn juist nog veel voorzieningen aanwezig zoals de supermarkt, een kruidenier, een sportschool en een luchroom. Tegelijkertijd wordt ook hier opgemerkt dat er bijvoorbeeld geen horeca meer is.

"Jammer dat de nieuwe school aan de rand zit; had meer potentie in het centrum gehad."

Heerlen dichtbij, maar een eigen identiteit

De vraag naar voorzieningen moet in samenhang worden gezien met het aanbod in omliggende steden, met name Heerlen: regionale voorzieningen daar kunnen lokale tekorten deels opvangen, terwijl Voerendaal inzet op het behouden en versterken van de basisvoorzieningen en ontmoetingsplekken die passen bij het dorps karakter.

Veel inwoners geven aan regelmatig gebruik te maken van de voorzieningen van Heerlen. Het brede winkelaanbod, het culturele programma, en diverse gezondheidsvoorzieningen – waaronder het ziekenhuis – vormen belangrijke aanvullende functies die men waardeert en benut.

Tegelijkertijd geven inwoners aan dat hun identiteit en oriëntatie niet vanzelfsprekend bij Heerlen ligt. Ondanks de nabijheid ervaren zij duidelijke verschillen in identiteit en karakter. Waar Heerlen wordt gezien als een stad met bijbehorende stedelijke problematiek, beschouwen bewoners Voerendaal juist als een groen en rustig dorp, meer georiënteerd op het Heuvelland en het landelijke buitengebied. Deze onderscheidende identiteit is voor veel inwoners belangrijk.

Paragraaf 2.5 Veiligheid

Rustige en veilige gemeente, maar wel vragen over specifieke plekken én toekomstplannen

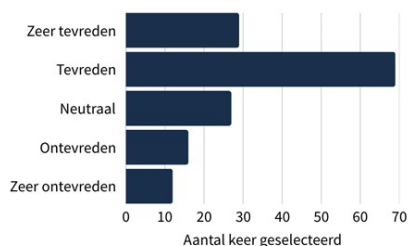
Hoewel inwoners Voerendaal over het algemeen ervaren als een rustige en veilige gemeente, zijn er wel specifieke plekken waar de verkeersveiligheid aandacht vraagt. Het gaat daarbij om enkele locaties die als onveilig worden ervaren, zowel in de grotere kernen als in de kleinere dorpen.

Zo wordt op de Heerlerweg in Voerendaal hard gereden en is de verkeersruimte beperkt. In Ubachsberg geven bewoners aan dat met name de Kerkstraat een aandachtspunt is (smal, hard rijden, agrarisch verkeer, etc).

De zorgen richten zich dus vooral op verkeersveiligheid, niet zozeer op sociale of algemene veiligheid. Bewoners geven aan dat zij zich in brede zin relatief veilig voelen in hun gemeente.

Tegelijkertijd leven er vragen over de toekomst. De gemeente Voerendaal heeft plannen voor nieuwe woningbouw, maar inwoners vragen zich af wat dit betekent voor de verkeerssituatie. Kan het huidige verkeerssysteem de groei van het aantal bewoners wel aan? En welke maatregelen zijn nodig om de verkeersveiligheid te waarborgen wanneer de druk op wegen en straten toeneemt? Deze onzekerheid speelt zowel in de dorpskernen als rondom belangrijke verbindingswegen.

Tevredenheid over de veiligheid in de gemeente

Hoofdstuk 3 De sociale omgeving

Het samenleven door de ogen van de gemeenschap

De sociale omgeving van een plek gaat over hoe mensen met elkaar samenleven, elkaar ontmoeten en zich onderdeel voelen van een gemeenschap. Het gaat om sociale relaties, veiligheid, gemeenschapszin, de aanwezigheid van verenigingen en plekken waar je elkaar kunt tegenkomen. Het is de sociale context waarin het dagelijks leven betekenis krijgt.

Voor een omgevingsvisie is dit minstens zo belangrijk als de fysieke inrichting: een plek functioneert niet alleen door wegen, gebouwen of groen, maar vooral door de mensen die er samen wonen en werken.

In deze paragraaf beschrijven we hoe de sociale identiteit van Voerendaal wordt beleefd: welke vormen van verbondenheid sterk zijn, waar bewoners elkaar ontmoeten, en waar juist zorgen ontstaan over sociale veiligheid en samenhang.

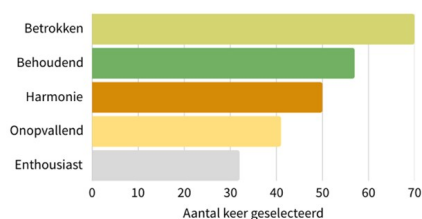
Paragraaf 3.1 Gemeenschap

Een betrokken en harmonieuze, maar behoudende gemeenschap

Uit de gesprekken en de enquête komt een duidelijk beeld naar voren van hoe inwoners de cultuur van Voerendaal ervaren. De meest gekozen woorden in de enquête zijn betrokken, behoudend en harmonie. Dit duidt op een gemeenschap waar mensen naar elkaar omkijken, waar verbinding belangrijk is en waar men waarde hecht aan stabiliteit en bestaande patronen. Dat komt overeen met de gesprekken, waar bewoners vooral benadrukken dat het fijn is dat bewoners elkaar nog kennen en naar elkaar omkijken.

Opvallend is dat woorden als statusgericht, eigenzinnig en zelfverzekerd nauwelijks zijn gekozen. Dit suggereert dat de cultuur in Voerendaal niet draait om individuele profilering of het nastreven van prestige, maar eerder om bescheidenheid, nuchterheid en een gedeeld gevoel van samenhang. Bewoners herkennen zich dus vooral in een gemeenschap die rustig, hecht en weinig uitgesproken is, en minder in een cultuur die gedreven wordt door competitie of sterke individualiteit.

Woorden die bij de cultuur van Voerendaal passen

Dorps karakter

De cultuurwaarden die inwoners het meest herkennen – betrokken, harmonie en behoudend – sluiten direct aan bij het sterke dorpsgevoel dat in alle kernen leeft. Dat dorpsgevoel is diep verankerd en wordt door veel deelnemers gezien als iets om te koesteren. Inwoners geven aan dat zij graag “willen blijven wie we zijn”: een hechte, rustige en bescheiden gemeenschap waar mensen elkaar kennen en waar het dagelijkse leven overzichtelijk is.

Tegelijkertijd benadrukken inwoners dat Voerendaal ook in de toekomst duidelijk onderscheidend moet blijven van de meer stedelijke omgeving van Parkstad. De identiteit van de kernen wordt gezien als iets dat beschermd moet worden. Dit sluit aan bij de behoudende en harmoniegerichte cultuur: veranderingen zijn welkom, maar mogen de dorpskarakteristiek en onderlinge verbondenheid niet onder druk zetten.

Verenigingen als het kloppend hart van het dorpsleven

Het sterke dorpsgevoel dat in Voerendaal leeft, komt nergens zo duidelijk tot uiting als in het verenigingsleven. Inwoners benoemen dat verenigingen zoals schutterijen, harmonieën, fanfares en sportclubs het kloppend hart van de gemeenschap vormen. Deze verenigingen bieden niet alleen activiteiten, maar vooral ontmoeting en verbondenheid binnen de kernen. Ze zorgen ervoor dat mensen elkaar blijven kennen, generaties met elkaar in contact komen en nieuwe inwoners makkelijk kunnen meedoen in het sociale leven.

Ook de lokale tradities spelen hierin een belangrijke rol. Feesten zoals Vastelaovend, de schuttersfeesten en dorpsfeesten worden door inwoners gezien als belangrijke momenten van samenkomst.

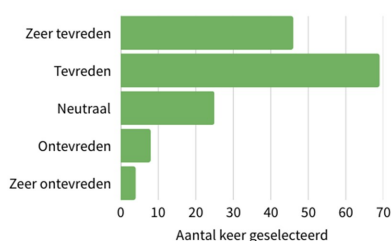
Demografische verandering en uitdagingen

Hoewel de gemeenschapszin sterk is, noemen inwoners verschillende zorgpunten die de sociale samenhang in de toekomst onder druk kunnen zetten:

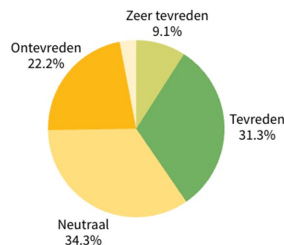
- **Individualisering en minder lokale binding** - Nieuwe bewoners kennen het dorp niet altijd goed en vinden minder snel aansluiting bij verenigingen of tradities.
- **Verdwijnen van fysieke ontmoetings-plekken** - Minder cafés, zalen en andere plekken om elkaar te ontmoeten zorgt voor minder spontane en georganiseerde sociale interactie.
- **Moeilijke positie voor jongeren** - Jongeren worden minder goed bereikt en vinden moeilijk hun plek. Te weinig ontmoetingsplekken. Tekort aan starterswoningen. Minder aansluiting op (traditionele) verenigingen.
- **Beperkte doorstroom in het sociale leven** - Doordat jongeren en jonge gezinnen moeilijk een woning vinden, blijft het sociale systeem leunen op dezelfde groep betrokken inwoners.
- **Terughoudendheid bij veranderingen / NIMBY-gedrag** - De wens om het dorps karakter te beschermen kan gewenste ontwikkelingen – zoals woningbouw of nieuwe voorzieningen – belemmeren.
- **Moeilijkheden bij het organiseren van activiteiten en evenementen** - Bewoners geven aan dat het steeds lastiger wordt om iets te organiseren. Minder vrijwilligers en een toenemende druk op bestaande vrijwilligers. Besturen en activiteiten steunen op een kleine, ouder wordende groep vrijwilligers. Strengere en complexere wet- en regelgeving

Hierdoor wordt het organiseren van activiteiten, tradities en dorpsfeesten tijdrovender en ingewikkelder, wat op termijn de levendigheid van het dorpsleven kan ondermijnen.

Tevredenheid over de onderlinge contacten

Tevredenheid met de aanwezigheid en bereikbaarheid van plekken voor ontmoeting

Paragraaf 3.2 Welvaartsniveau

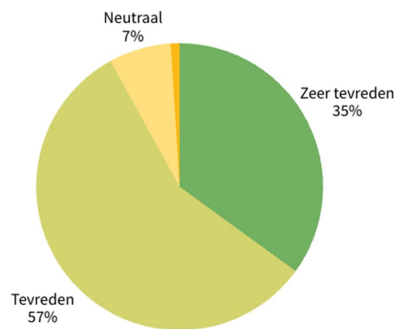
Hoge tevredenheid over eigen leven

Deelnemers aan de enquête geven een opvallend positief beeld van hun persoonlijke leven. Meer dan 90% van de inwoners is tevreden (57%) of zelfs zeer tevreden (35%). Slechts 7% is neutraal en maar 1%

geeft aan (zeer) ontevreden te zijn. Dit hoge waarderingscijfer laat zien dat inwoners hun eigen leven in Voerendaal als prettig en waardevol ervaren.

Brede welvaart: hoog welvaartsniveau

Wanneer inwoners wordt gevraagd hun eigen leven te beoordelen op de verschillende aspecten van brede welvaart, ontstaat een overwegend positief beeld. De hoogste scores worden gegeven aan gelukkig zijn (op een schaal van 0 tot 5: 4,3) en kunnen werken en ondernemen (4,2), gevolgd door samenzijn en meedoen (4,1) en het hebben van een goede woning (4,1). Dit laat zien dat inwoners zich over het algemeen tevreden voelen met hun dagelijkse bestaan, hun sociale omgeving en hun woonsituatie. Ook aspecten zoals ontspanning en vrije tijd, evenals materiële welvaart (geld en spullen) scoren met 4,0 ruim voldoende.

Tevredenheid met het leven wat respondenten leiden

De lagere, maar nog steeds positieve scores liggen op het domein van gezondheid en leren, die alle drie op 3,8 uitkomen. Dit wijst erop dat inwoners hun gezondheid en ontwikkelmogelijkheden redelijk goed inschatten, maar minder hoog dan andere levensdomeinen. Opvallend is dat ook 'wonen in een gezonde omgeving' een score van 3,8 krijgt — een aspect dat goed aansluit bij eerdere signalen dat het buitengebied zeer wordt gewaardeerd, maar dat er zorgen zijn over de groene kwaliteit binnen de kernen en over toekomstige druk op de leefomgeving.

De laagste score wordt gegeven aan zich veilig voelen (3,7). Hoewel dit nog steeds een voldoende is, wijst het erop dat een deel van de inwoners zich minder zeker voelt over veiligheid in de leefomgeving. Dit sluit aan bij opmerkingen uit de participatie over verkeersveiligheid en sommige plekken die onveilig aanvoelen.

Hoofdstuk 4 De opgaven per gebied

Voerendaal bestaat uit verschillende gebiedstypen, elk met een eigen identiteit, functie en dynamiek. De opgaven voor de toekomst verschillen dan ook per gebied. Door onderscheid te maken tussen kernen, centrumgebied, woonwijken, buitengebied en industrieterreinen, ontstaat een scherp beeld van wat waar nodig is.

Deze gebiedsgerichte benadering helpt om keuzes te maken die recht doen aan de unieke kwaliteiten van elk gebied, maar die ook bijdragen aan een samenhangende ontwikkeling van de hele gemeente. Zo ontstaat een omgevingsvisie die zowel ruimtelijk als sociaal sterk is, en die aansluit bij de wensen en zorgen die inwoners, ondernemers en partners tijdens de participatie hebben ingebracht.

Paragraaf 4.1 Kernen

1. Dorpsidentiteit beschermen

- Bewaken van het dorpse karakter, de kleinschaligheid en historische structuur.
- Voorkomen dat kernen opgaan in de verstedelijking van Parkstad.
- Ruimte bieden voor ontwikkeling van nieuwe woningbouw, maar met behoud van eigen sfeer en identiteit.

2. Voorzieningen toekomstbestendig maken

- Voorkomen van verdere achteruitgang van voorzieningen zoals winkels, scholen en gemeenschapshuizen.
- Verbinden van voorzieningenbeleid aan demografie en woningbouw: waar groei nodig is om draagvlak te behouden.

3. Sociale samenhang en verenigingsleven versterken

- Aanpakken van vergrijzing en afnemende deelname binnen verenigingen.
- Zorgdragen voor voldoende ontmoetingsplekken en ondersteuning van evenementen.
- Stimuleren van openheid in kernen zodat nieuwe bewoners makkelijk integreren.

4. Verkeersveiligheid in dorpslinten verbeteren

- Verminderen van snelheidsovertredingen, sluipverkeer en zwaar verkeer door de kernen.
- Verbeteren van de verkeersveiligheid rondom scholen en centrale routes.

5. Wonen in balans met leefbaarheid en schaal

- Creëren van starterswoningen, betaalbare woonvormen en opties voor doorstroming van ouderen.

- Afwegen van groei per kern: dorpen zien kansen in uitbreiding, maar vragen ook om een integraal plan dat past bij de huidige omvang van de kernen.
- Zorgen dat woningbouw bijdraagt aan draagvlak voor voorzieningen en versterking van het sociale weefsel.

Paragraaf 4.2 Centrumgebied

1. Levendigheid en aantrekkelijkheid versterken

- Vergroten van de levendigheid in het centrum, dat nu als rustig en weinig bruisend wordt ervaren.
- Creëren van een uitnodigende verblijfskwaliteit waar mensen graag komen.
- Organiseren en faciliteren van activiteiten en evenementen als motor voor een dynamischer centrum.
- Versterken van culturele en sociale functies die bijdragen aan een aantrekkelijke dorpskern.

2. Winkelaanbod behouden en vernieuwen

- Aanpakken van leegstand en ondersteunen van een toekomstbestendige winkelstructuur.
- Stimuleren van een gezonde mix van behoud en vernieuwing in het winkelaanbod, passend bij schaal en vraag.
- Verkennen van nieuwe concepten zoals kleinschalige detailhandel, ambacht en dienstverlenende functies.

3. Horeca en ontmoetingsplekken versterken

- Uitbreiden van het horeca-aanbod, dat nu als beperkt wordt ervaren.
- Versterken van horeca als motor voor ontmoeting, verblijf en sociale cohesie.
- Zorgen voor voldoende publieke ontmoetingsplekken, ook buiten de horeca.

4. Mobiliteit en parkeerdruk verbeteren

- Oplossen van ervaren parkeerdruk, vooral tijdens piekmomenten.
- Zorgen voor een verkeersstructuur die past bij een toegankelijk, veilig en gastvrij centrum.

Paragraaf 4.3 Woonwijken

1. Een fijne, veilige en sociale woonomgeving behouden

- Koesteren van het sociale en kleinschalige karakter van de woonwijken.
- Zorgen dat zowel jong als oud een passende plek in de wijk kan blijven vinden.
- Zorgen voor een goede verkeersveiligheid in straten en buurten.
- Bewaken van de sociale verbondenheid, die door bewoners als waardevol maar kwetsbaar wordt ervaren.
- Bewaken van een gezonde leefomgeving, met aandacht voor het naast elkaar bestaan van verschillende functies en wonen.

2. Betaalbaarheid en beschikbaarheid van woningen verbeteren

- Vergroten van het aanbod van betaalbare woningen voor jongeren, starters en jonge gezinnen.
- Inspelen op de woonvragen van middeninkomens en senioren, zoals levensloopbestendige woningen.
- Afstemmen van woningbouw en energievoorziening, rekening houdend met netcongestie.
- Verminderen van de druk op de woningmarkt die doorwerkt op toekomstbestendigheid en sociale cohesie.
- Stimuleren van doorstroom zodat bestaande wijken dynamisch en leefbaar blijven.

3. Ruimtelijke kwaliteit en groene structuur versterken

- Behouden en versterken van groen, openheid en variatie in de woonwijken als tegenhanger voor versteende tuinen en plekken.
- Kritisch en zorgvuldig omgaan met verdichting, zodat de leefkwaliteit en het straatbeeld behouden blijven.
- Investeren in een veilige, overzichtelijke en prettige leefomgeving, met aandacht voor samenhang, ontmoetingsplekken en duurzame inrichting.

4. Strategische keuzes in het woonbeleid richting geven

- Versterken van de rol van Voerendaal als woongemeente met een sterke leefkwaliteit.
- Bewust keuzes maken zodat woningbouw bijdraagt aan voorzieningendruk, leefbaarheid en sociale structuur.
- Helder maken waar en hoe nieuwe woningen worden toegevoegd, passend bij identiteit en schaal van Voerendaal.

Paragraaf 4.4 Buitengebied

1. Natuur, landschap en open ruimte beschermen

- Behouden en versterken van het karakteristieke heuvellandschap, zichtlijnen en open ruimtes.
- Voorkomen van natuurverlies en verdere aantasting van biodiversiteit.
- Aandacht vergroten voor de kwaliteit van het (grond-)water

2. Landelijke identiteit en rust vasthouden

- Bewaken van de landelijke identiteit die Voerendaal onderscheidt van meer stedelijke gemeenten.

- Beschermen van rust, ruimte en het authentieke dorpslandschap dat inwoners waarderen.
- Zorgvuldig afwegen van nieuwe ontwikkelingen zodat ze de openheid en beleving van het landschap niet onder druk zetten.

3. Duurzame energie en landschapskwaliteit in balans brengen

- Ruimtelijk zorgvuldig inpassen van energieopwekking en andere duurzaamheidsmaatregelen.
- Kritisch omgaan met zonnevelden, infrastructuur en substations die landschapskwaliteit kunnen aantasten.
- Verbeteren van draagvlak door koppeling van energiemaatregelen aan ruimtelijke kwaliteit, natuurherstel of lokale meerwaarde.
- Zorgvuldig omgaan met de toepassing van gewasbeschermingsmiddelen, met oog voor gezondheid, met name in de nabijheid van woningen en voorzieningen zoals scholen.
- Opgaven in de energietransitie integraal wegen met cultuurhistorie, natuur en recreatie.

4. Toekomstbestendige landbouw en leefbaarheid ondersteunen

- Ondersteunen van boeren en agrariërs als belangrijke beheerder van het landschap.
- Stimuleren van duurzame en gezonde landbouwvormen die passen bij de schaal en kwetsbaarheid van het gebied.
- Aandacht voor verkeer, veiligheid en leefbaarheid op routes waar landbouwverkeer en recreatie samenkomen.
- Zoeken naar nieuwe balans tussen landbouw, natuurontwikkeling, energie en recreatie.

5. Recreatie versterken zonder landschapsaantasting

- Koesteren van het buitengebied als plek voor wandelen, rust en natuurbeleving.
- Mogelijkheden benutten om recreatieve kwaliteit te vergroten, bijvoorbeeld door betere routes, verbindingen of beleefpunten.
- Voorkomen dat recreatie leidt tot verstoring, verrommeling of druk op kwetsbare natuur.
- Kleine, passende initiatieven (zoals kleinschalige verblijfsrecreatie) afwegen op landschappelijke kwaliteit en dorpschaal.

Paragraaf 4.5 Bedrijventerreinen

1. Infrastructuur en fysieke ruimte verbeteren

- Aanpakken van ruimtegebrek.
- Beter clusteren van verkeersintensieve functies op de bedrijventerreinen om verkeersdruk in kernen te verminderen.

2. Werkgelegenheid en ondernemers-klimaat versterken

- Ondersteunen van ondernemers in het behouden van een gezond en aantrekkelijk vestigingsklimaat.
- Benutten van de positieve onderlinge netwerken en relaties die al in de gemeente bestaan.
- Verkennen van kansen voor samenwerking, gedeelde voorzieningen en bedrijfstypen die passen bij de schaal van Voerendaal.

3. Duurzaamheid en netcongestie toekomstbestendig aanpakken

- Oplossen of verminderen van netcongestie en inspelen op de groeiende energievraag.
- Ontwikkelen van integrale energieplannen voor bedrijventerreinen, inclusief collectieve oplossingen.
- Stimuleren van circulaire economie, efficiënt ruimtegebruik en duurzame bedrijfsvoering.

4. Beleid, sturing en samenwerking versterken

- Balans vinden tussen Voerendaal als woongemeente en als economische speler.
- Versterken van structurele samenwerking binnen en tussen bedrijventerreinen.
- Ontwikkelen van een duidelijk, toekomstgericht economisch beleid dat aansluit bij de schaal en identiteit van Voerendaal.
- Voorkomen van ruimtedruk die bedrijvigheid wegduwt naar grotere buurgemeenten.

Hoofdstuk 5 Inzichten voor de omgevingsvisie

Bewoners hebben duidelijk gemaakt wat zij belangrijk vinden voor de toekomst van Voerendaal, welke kansen zij zien en waar zorgen liggen. Op basis daarvan formuleren we in dit hoofdstuk een aantal overkoepelende richtingwijzers voor de omgevingsvisie.

Tevreden, maar zorgen over ontwikkeling

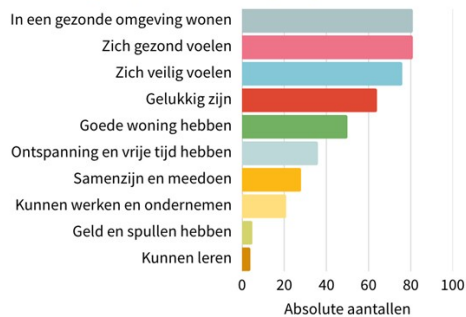
Hoewel inwoners zeer tevreden zijn met het leven in Voerendaal, zien zij tegelijkertijd weinig ontwikkeling in de gemeente. 45% van de respondenten geeft aan dat Voerendaal de afgelopen vijf jaar grotendeels hetzelfde is gebleven, en 38% vindt zelfs dat de gemeente achteruit is gegaan. Slechts 10% ervaart een vooruitgang, terwijl 6% geen duidelijke mening heeft. Dit vraagt om een omgevingsvisie die bewoners vertrouwen geeft door te laten zien welke keuzes worden gemaakt en waarom.

De agenda van bewoners: gezond, veilig en prettig wonen

Op basis van de brede-welvaartsthema's geven inwoners een duidelijke prioritering mee aan de omgevingsvisie: gezondheid, veiligheid en de kwaliteit van de leefomgeving staan bovenaan. Vooral in een gezonde omgeving wonen, zich gezond voelen en zich veilig voelen scoren het hoogst, gevolgd door gelukkig zijn en een goede woning hebben. Een middencategorie wordt gevormd door ontspanning en vrije tijd en samenzijn en meedoen.

Lager – maar nog steeds relevant – scoren kunnen werken en ondernemen, terwijl geld en spullen hebben en kunnen leren het minst prioriteit krijgen. Dit betekent dat de omgevingsvisie primair moet inzetten op een schone, groene en veilige leefomgeving (denk aan groen in de kernen, biodiversiteit, verkeersveiligheid en rustige dorpslinten) en op woonkwaliteit en passend woningaanbod; met daarnaast aandacht voor ontmoeting, vrije-tijds-kwaliteit en sociale cohesie.

Prioritering enquête voor de omgevingsvisie

Economie en leren vragen om randvoorwaardelijke keuzes, maar bewoners wegen ze minder zwaar dan de directe kwaliteit van wonen, gezondheid en veiligheid.

Een integrale visie: duidelijkheid en samenhang voor inwoners

In de participatie klinkt sterk de behoefte aan een integrale omgevingsvisie: een helder en samenhangend verhaal waarin inwoners begrijpen waarom de gemeente groeit, hoeveel groei nodig is, en wat dit betekent voor hun dagelijkse leefomgeving.

Veel bewoners ervaren het huidige beeld als fragmentarisch. Men ziet bijvoorbeeld dat er appartementen voor ouderen worden gebouwd, maar vraagt zich tegelijk af waarom voorzieningen zoals de supermarkt verdwijnen. Ook wordt gevraagd wat woningbouw betekent voor de verkeersdruk, de veiligheid, en het draagvlak voor voorzieningen zoals scholen, sportclubs en horeca. Inwoners willen dat duidelijk wordt:

- Waarom groeit Voerendaal? (bijv. demografie, voorzieningen, regionale opgaven)
- Wat betekent dit concreet voor het woningbouwprogramma?
- Wat zijn de consequenties voor verkeer en voorzieningen?

De omgevingsvisie moet deze losse puzzelstukjes samenbrengen.

Invloed en rolverdeling: wat binnen en buiten de gemeentelijke invloedssfeer valt

Tegelijkertijd blijkt uit het participatieverslag dat niet alle genoemde wensen en zorgen binnen de directe invloedssfeer van de gemeente liggen. Sommige onderwerpen vragen om inzet van inwoners zelf, terwijl andere worden bepaald door regionale of landelijke kaders. In de omgevingsvisie kan daarom worden verduidelijkt op welke onderdelen de gemeente kan sturen, en waar samenwerking met andere partijen of de gemeenschap noodzakelijk is.

Identiteit: vernieuwen zonder het dorpse karakter te verliezen

Voor veel inwoners is de identiteit van Voerendaal — het dorpse karakter, de kleinschaligheid en de onderlinge herkenning — een van de meest waardevolle kwaliteiten van de gemeente. De omgevingsvisie moet daarom een aantrekkelijk toekomstverhaal bieden dat laat zien hoe deze identiteit behouden kan blijven, ook wanneer de gemeente groeit.

Een belangrijke opgave is om te laten zien dat vernieuwing geen bedreiging hoeft te zijn. Door op een nieuwe manier naar voorzieningen, mobiliteit, ontmoeten en wonen te kijken, kan groei juist bijdragen aan het versterken van de identiteit.

Voor Voerendaal betekent dit dat een strategische visie nodig is die enerzijds inspeelt op regionale dynamiek, maar anderzijds de eigen identiteit bewaakt. Dat vraagt om keuzes: welke groei past bij Voerendaal, welke niet?

Vanuit regionaal perspectief moet de visie bovendien realistisch zijn: niet elke voorziening hoeft of kan in elke kern aanwezig zijn. De omgevingsvisie moet daarom helder maken welk voorzieningenniveau per kern wenselijk én haalbaar is, welke functies logischerwijs in omliggende steden zoals Heerlen worden gevonden, en wat op lange termijn betaalbaar blijft. Zo ontstaat een visie waarin Voerendaal een duidelijke positie inneemt in de regio, met een toekomst die past bij haar schaal, kracht en karakter.

De droom: de groene, verbonden gemeente van morgen

Stel je een gemeente voor die zichzelf is gebleven: dorps van karakter, warm in omgang en financieel gezond. Een plek met goede voorzieningen en zorg dichtbij, waar mensen naar elkaar omkijken en nieuwkomers zich welkom voelen. De kernen zijn groen, levendig en schoon.

De gemeenschap bruist — binnen én buiten de verenigingen. Sport, cultuur, tradities, buurtinitiatieven en informele netwerken versterken elkaar. Ontmoeting vindt overal plaats: in het centrum, de natuur, buurthuizen, scholen en sportvelden. Toerisme is kleinschalig en past bij het dorpse karakter, met het landschap altijd dichtbij.

De economie is vitaal en vernieuwend, met ruimte voor lokale ondernemers en nieuwe bedrijvigheid. Voerendaal benut zijn ligging in de regio: goede verbindingen met Parkstad, Maastricht, het Heuvelland en Aken bieden toegang tot voorzieningen, cultuur en onderwijs.

Ruimtelijke en economische ontwikkelingen versterken de leefkwaliteit. Ambacht, duurzame landbouw en erfgoed — zoals de Kunradersteen, kasteelplaatsen en het landschap — dragen bij aan een herkenbare en toekomstbestendige omgeving. Treinstations zijn natuurlijke knooppunten voor passende groei. De energietransitie is zorgvuldig ingepast, vanuit het principe “ja, mits”: ontwikkeling mag, zolang het landschap, de natuur en het erfgoed er beter van worden.

Zo ontstaat een gezond, groen en duurzaam Voerendaal, met levendige kernen, sterke gemeenschappen, goede voorzieningen en eerlijke kansen voor jong en oud.

De nachtmerrie: als Voerendaal zijn koers verliest

Stel je voor dat Voerendaal langzaam zijn koers verliest. Dat er wordt gebouwd op plekken zonder oog voor landschap en leefomgeving. Dat de kernen groeien zonder duidelijke visie, waardoor de balans tussen dorp en buitengebied onder druk komt te staan, zichtlijnen verdwijnen, landbouw wordt grootschalig en vervuילend en de energietransitie raakt versnipperd in het landschap.

In de dorpen brokkelt het sociale weefsel af. Verenigingen verliezen vrijwilligers, jongeren vertrekken omdat zij geen plek vinden, en ouderen blijven achter in een gemeenschap die steeds individueler wordt. Straten worden voller, groenerfgoed verdwijnt en hitte-eilanden ontstaan door versteende tuinen en weinig schaduw.

De woningbouw raakt uit balans: te veel op de verkeerde plekken, te weinig passend voor starters en gezinnen. Voorzieningen verdwijnen terwijl de vraag toeneemt, en verkeer en infrastructuur raken overbelast. Het centrum verliest levendigheid, het landschap raakt verrommeld en archeologie en erfgoed verdwijnen uit het zicht.

En misschien wel het meest ontwrichtend: de gemeenschap verliest samenhang. Polarisatie groeit, de communicatie stukt en dorpen veranderen in slaapwijken zonder ziel. Voerendaal wordt een plek waar mensen vooral wonen, maar niet meer leven of elkaar vinden.

Een Voerendaal dat zijn identiteit verliest — en daarmee alles wat het bijzonder maakt.

Colofon

Opdrachtgever

Gemeente Voerendaal

Opdrachtnemer

Braining the Future

Foto's & Illustraties

Braining the Future

Rechtenvrije foto's, tenzij anders vermeld

Datum

6 maart 2026

Status

Definitief

www.brainingthefuture.nl

Bijlage IV Participatieverslag Jongerenraad

Op 24 maart 2026 heeft in het kader van het participatietraject inzake de omgevingsvisie een sessie met de jongerenraad plaatsgevonden. Hieraan hebben vier leden van de jongerenraad, de burgemeester, een medewerker van de gemeente en de projectleider deelgenomen. Tijdens de sessie werden de jongeren vier vragen voorgelegd. In voorliggend document is de input van de jongeren uitgewerkt.

1. Wat gaat goed?

- Veel aanbod qua (sport)verenigingen- Supermarkten in de buurt en goed bereikbaar (Kern Voerendaal).
- Meestal goede fietspaden- Hechte gemeenschap, sociale controle, men kent elkaar.- Schone gemeente (over het algemeen weinig afval)
- Mogelijkheden om als jongerenraad aan belangrijke discussies/gesprekken deel te nemen.
- Scholen in nabijheid- Veel natuur en groen.
- Veel wandelgebied.
- Veel jongeren.
- Sportvelden ook gewoon voor niet-leden toegankelijk.
- Bereikbaarheid (trein, bus, auto, luchthavens in nabijheid)
- Veel ruimte om te recreëren.
- Winkels in centrum (o.a. voor levensmiddelen).

2. Wat kan beter in Voerendaal?

- Beter hygiëne in bepaalde faciliteiten (bijvoorbeeld sport).
- Meer evenementen/activiteiten voor jong en oud.
- Minder afvaldumpingen in buitengebied.
- Communicatie vanuit gemeente inzake wegwerkzaamheden.
- Meer openbare toiletten.
- Rotzooi en afval blijft soms wel lang buiten liggen.
- Meer ontmoetingsplekken voor de jeugd in alle kernen.
- Meer uitgaansgelegenheden.
- Betaalbaar openbaar vervoer.
- Meer divers winkelaanbod.

3. Droom | Hoe hoop je dat de gemeente Voerendaal er uit ziet

- Veel sociale samenhang tussen de burgers onderling.
- Veel mooie natuurrijke locaties, meer natuur en weiland, meer ruimte voor fauna.
- Betaalbaar woningaanbod (voldoende woningen voor verschillende doelgroepen: gezinnen, ouderen, starters, studenten...). Meer woningen maar wel de rust en kalmte in Voerendaal proberen te behouden (dorpskarakter).
- Wooncomplexen met woningen voor 65+ én studenten/starters- Goed aanbod qua uitgaansgelegenheden.
- Variatie in winkelaanbod.
- Kerken en monumenten behouden.
- Een duurzamer Voerendaal.
- Al op de juiste manier voor de gemeenschap inzetten.
- Voldoende ruimte voor boeren.- Voldoende kinderopvang en andere belangrijke faciliteiten voor kinderen.
- Voldoende scholen.
- Gecentraliseerd sport- en activiteitencomplex (kruisbestuiving tussen activiteiten).
- (Sport)evenementen voor alle leeftijden.- Dat veel kinderen buiten willen spelen.
- Meer horeca. Mogelijk gecentraliseerd waardoor je een gezellig plein krijgt.
- Minder auto's en meer betaalbaar openbaar vervoer.
- Moderne basisscholen en sportfaciliteiten.

4. Nachtmerrie | Hoe vrees je dat de gemeente Voerendaal er uit ziet.

- Windturbines in het landschap.
- Meer luchtvervuiling en CO2 uitstoot (mogelijk zoveel dat je niet meer fatsoenlijk buiten kan komen).
- Vermindering welvaart door conflicten en oorlogen.
- Geen winkelaanbod meer.
- Alleen maar flatgebouwen of ontwikkeling tot stedelijk gebied (Voerendaal City) met stedelijke skyline.
- Geen of te weinig natuur en groen (ook weilanden).
- Zonnevelden.
- Geen goede bereikbaarheid.
- Verdwijnen van park.

- Verdwijnen van fietspaden.
- Ontwikkeling van groter of nieuw bedrijventerrein.
- Grote Malls buiten kern.
- Verdwijnen van sportverenigingen.
- Robots op straat i.p.v. mensen (menselijk contact).
- Grauwe gemeenschap, niemand komt meer buiten en minder contact.
- Continu overlast van vliegtuigen of andere vliegende objecten die hinderveroorzaken.
- Overbevolking.